

ETKÖ JUMALA SINÄKÄÄN JAKSANUT?

Itsemurhakriisin merkitys spiritualiteettiin ja
käsitykseen kuolemanjälkeisestä elämästä

Itä-Suomen yliopisto, teologian osasto

Läntinen teologia

Pro gradu -tutkielma, toukokuu 2019

Käytännöllinen teologia

Jenni Tabell

ITÄ-SUOMEN YLIOPISTO – UNIVERSITY OF EASTERN FINLAND

Tiedekunta – Faculty		Osasto – School		
Filosofinen tiedekunta		Teologian osasto		
Tekijä – Author				
Tabell Jenni				
Työn nimi – Title				
Etkö Jumala sinäkään jaksanut? Itsemurhakriisin merkitys spiritualiteettiin ja käsitykseen kuolemanjälkeisestä elämästä				
Pääaine – Main subject	Työn laji – Level	Päivämäärä – Date	Sivumäärä – Number of pages	
Käytännöllinen teologia	Kandidaatintutkielma		3.5.2019	94 s. + 23 s.
	Pro gradu -tutkielma	x		
	Aineopintojen tutkielma			
	Sivuainetutkielma			
Tiivistelmä – Abstract				
<p>Pro gradu -tutkielmani tavoitteena oli selvittää, millaisia merkityksiä itsemurhalla tai sen yrityksellä on ollut itsemurhaomaisten ja itsemurhaa yrittäneiden spiritualiteettiin ja käsitykseen kuolemanjälkeisestä elämästä. Tutkimusaineistoni koostui 35:n omaisen ja 18:n itsemurhaa yrittäneen kirjoituksista, ja tutkimukseni metodina oli aineistolähtöinen sisällönanalyysi. Tutkimukseni nojautuu myös fenomenologis-hermeneuttiseen tutkimusperinteeseen.</p> <p>Itsemurhakriisin myönteiset, kielteiset ja ristiriitauttavat vaikutukset heijastuivat niin uskoon, jumalakuvaan, jumalasuhteeseen kuin hengelliseen elämään. Lähes kolmasosa kaikista vastaajista koki itsemurhakriisin vahvistaneen heidän uskoaan ja jumalasuhdettaan, ja yli kolmannes koki itsemurhakriisin vahvistaneen heidän uskoaan Jumalan armollisuuteen ja rakkauteen. Muita Jumalaan liitettyjä myönteisiä asioita olivat lohtu, turva ja oikeudenmukaisuus. Myös rukoileminen ja Raamatun lukeminen koettiin lohtua ja voimia antavina asioina.</p> <p>Itsemurhakriisi heikensi Jumala-uskoa noin viidenneksellä vastaajista. Epäusko oli joko tilapäistä, ristiriitauttavaa tai pysyvää. Noin joka neljäs vastaaja oli tuntenut vihaa Jumalaa kohtaan. Muita kielteisiä tunteita olivat katkeruus, pettymys ja epäluottamus. Itsemurhakriisi merkitsi myös pettymistä rukous- ja jumalanpalveluselämään. Vaikka osa omaisista oli kokenut itsemurhakriisin aikana voimakkaita epäuskon ja vihan tunteita Jumalaa kohtaan, itsemurhakriisi oli lopulta vaikuttanut myönteisesti heidän spiritualiteettiinsa. Itsemurhakriisi vaikutti sekä myönteisesti että ristiriitaisesti itsemurhaa yrittäneiden spiritualiteettiin, mikä näkyi erityisesti pohdittaessa itsemurhakriisin merkitystä.</p> <p>Hieman alle kolmannes vastaajista pohti itsemurhakriisin tarkoitusta. Omaiset pohtivat mikä tarkoitus heidän läheisensä itsemurhakuolemalla oli, kun itsemurhaa yrittäneet pohtivat mikä tarkoitus heidän eloonjäämisellään oli. Omaiset joko turvautuivat ajatukseen Jumalan suunnitelmasta tai tunsivat voimattomuutta Jumalan edessä. Osa itsemurhaa yrittäneistä uskoi Jumalan pelastaneen heidät itsemurhakuolemalta, mikä lisäsi heidän uskoaan oman elämänsä tarkoituksellisuudesta ja merkityksestä. Itsemurhayrityksen epäonnistuminen aiheutti myös kriittistä pohdintaa siitä, miksi Jumala salli heidän sekä kärsiä ja yrittää itsemurhaa että jäädä eloon.</p> <p>Lähes kaikki tutkimusaineiston vastaajat käsittelivät itsemurhan tehneiden kuolemanjälkeistä elämää. Läheisen itsemurha oli muuttanut noin joka neljännen omaisen aiempia käsityksiä, ja neljäsosa kaikista vastaajista uskoi itsensä surmanneiden pääsevän taivaaseen tai parempaan paikkaan. Itsemurhaa yrittäneistä yli neljäsosa ei vastannut kysymykseen, mutta suurin osa heistä uskoi Jumalan päättävän itsemurhan tehneen kuolemanjälkeisestä elämästä. Omaisten oli itsemurhaa yrittäneitä helpompi ajatella myönteisesti itsemurhan tehneen kuolemanjälkeisestä elämästä.</p>				
Avainsanat – Keywords				
itsemurha, omainen, spiritualiteetti, usko, jumalakuva, kuolemanjälkeinen elämä, käytännöllinen teologia				

ITÄ-SUOMEN YLIOPISTO – UNIVERSITY OF EASTERN FINLAND

Tiedekunta – Faculty Philosophical Faculty		Osasto – School School of Theology		
Tekijä – Author Tabell Jenni				
Työn nimi – Title God, could even you not take it? The affect of suicide crisis to one's spirituality and attitude towards life after death				
Pääaine – Main subject	Työn laji – Level	Päivämäärä – Date	Sivumäärä – Number of pages	
Practical theology	Kandidaatintutkielma		3rd of May 2019	94 p. + 23 p.
	Pro gradu -tutkielma	x		
	Aineopintojen tutkielma			
	Sivuainetutkielma			
Tiivistelmä – Abstract				
<p>The aim of my thesis was to figure out how suicide or suicide attempt impacts the spirituality of relatives' and suicide attempt survivors', and what is their conception of life after death. My research material contains from the writings of 35 relatives and 18 suicide attempt survivors, and my research method is data-based analysis. The research also leans to hermeneutic phenomenology.</p> <p>The positive, negative, and complicated impacts of suicide crisis reflect in one's faith in God, the concept of god, the relationship with god, and spiritual life. Almost one third of the respondents found that the suicide crisis cemented their faith and relationship with God, and for one third the suicide crisis cemented their belief in God's mercy and love. Other positive aspects related to God were comfort, protection, and equity. The respondents also experienced that praying and reading the Bible gave them comfort and new strength.</p> <p>The suicide crisis weakened the faith of about one fifth of the respondents. The state of unbelief was either temporary, complicated, or permanent. About every fourth of the respondents had the feelings of hate towards God. Other negative feelings towards God were bitterness, disappointment, and mistrust. The negative affects of suicide crisis appeared as disappointment at praying and service. Although some of the relatives had had the strong feelings of unbelief and hate during the suicide crisis, in the end the crisis had affected their spirituality in a positive way. The suicide crisis affected both positively and colliding to the spirituality of the suicide attempt survivor's, which revealed especially when they pondered the meaning of their suicide attempt.</p> <p>Slightly under one third of the respondents pondered the meaning of the suicide crisis. Relatives pondered the meaning of the death of their loved one, when suicide attempt survivor's pondered the meaning of their survival. Relatives either considered that God had had a plan or felt powerlessness in front of God. Part of the suicide attempt survivor's believed God had saved them from dying by suicide, which increased their belief of the meaning of their own lives. It also caused the critical pondering of God allowing them to suffer and attempt suicide alike to survive.</p> <p>Almost every respondent of the research material wrote about the afterlife of those who committed suicide. Almost one third of the relatives' had changed their previous opinions of afterlife after their loved one had died. One fourth of the respondents believed that those who commit suicide go to heaven or a better place. Over one fourth of the suicide attempt survivors did not answer the question. Most of the suicide attempt survivors believed that God decides the afterlife of those who commit suicide. It was easier to relative's than to the suicide attempt survivors to think positively about the afterlife of those who take one's own life.</p>				
Avainsanat – Keywords				
suicide, relation, spirituality, faith, concept of god, life after death, practical theology				

SISÄLLYS

1. JOHDANTO	3
2. TUTKIMUKSEN TEOREETTINEN VIITEKEHYS	6
2.1. Itsemurha	6
2.1.1. Itsemurha teologisena ja kirkko-oikeudellisena kysymyksenä	8
2.1.2. Itsemurha dogmaattisena kysymyksenä	11
2.2. Spiritualiteetti, jumalasuhte ja jumalakuva	14
2.3. Aikaisempi tutkimus	18
3. TUTKIMUSPROSESSI	22
3.1. Tutkimustehtävä ja metodi	22
3.2. Tutkimusaineisto	23
3.2.1. Tutkimusaineiston kerääminen	25
3.2.2. Tutkimusaineiston rajaus	25
3.2.3. Vastaajat	26
3.3. Tutkimusaineiston analyysi	32
3.4. Tutkimuksen luotettavuus ja eettiset kysymykset	34
4. ”KUTSU YHÄ SYVEMPÄÄN JUMALA-YHTEYTEEN” – SPIRITUALITEETIN MYÖNTEISET MUUTOKSET	38
4.1. Uskon ja myönteisen jumalasuhteen vahvistuminen	38
4.2. Elämällä ja kuolemalla on oltava jokin tarkoitus	41
4.3. Hengellisen elämän vahvistuminen	44
4.3.1. Kääntyminen rukouksessa Jumalan puoleen	44
4.3.2. Lohdun etsiminen Raamatusta	47
4.3.3. Jumalanpalveluselämä ja muu hengellinen toiminta keinona päästä Jumalan yhteyteen	49
5. ”AJATTELIN ETTÄ JUMALAA EI OLE OLEMASSA KUN NÄIN HIRTTÄYTYNEENÄ MIEHENI” – ITSEMURHAKRIISIN KIELTEISET VAIKUTUKSET SPIRITUALITEETTIIN	52
5.1. Epäuskon erilaiset tilat	52
5.2. Kielteinen jumalakuva ja ristiriitainen jumalasuhte	56
5.3. Jumalan sallimus ja kysymykset Jumalalle	59
5.4. Pettyminen rukous- ja jumalanpalveluselämään	63
6. ”HALUAN USKOA, ETTÄ JUMALA ON ARMOLLINEN” – ITSEMURHA JA KUOLEMANJÄLKEINEN ELÄMÄ	68
6.1. Parempi tai pahempi paikka	70

6.1.1. Taivas tai parempi paikka	70
6.1.2. Helvetti tai kadotus	72
6.2. Jumalan vai ihmisen valta.....	74
6.2.1. Ihmisestä riippumaton tuomiovalta.....	75
6.2.2. Ihmisestä riippuvainen ratkaisu	76
6.3. Kuolemanjälkeistä elämää ei ole	77
6.4. Epävarmat vastaajat	79
7. JOHTOPÄÄTÖKSET	81
8. LÄHDE- JA KIRJALLISUUSLUETTELO	87
8.1. Lähteet	87
8.1.1. Painamattomat lähteet	87
8.2. Kirjallisuus.....	87
8.2.1. Painettu kirjallisuus.....	87
8.2.2. Painamaton kirjallisuus	93
8.2.3. Internet-linkit	94
LIITTEET	95
LIITE 1: SAATEKIRJE LEHDISTÖLLE.....	95
LIITE 2: KIRJOITUSKUTSU – KIRJOITA ITSEMURHASTA JA USKOSTA ..	96
LIITE 3: E-LOMAKE	97
LIITE 4: KIRJOITUSPYYNNÖN JULKAISSEET LEHDET JA SIVUSTOT ..	110
LIITE 5: LISÄTIETOPYYNTÖ KIRJEIDEN LÄHETTÄJILLE	113
LIITE 6: VASTAAJAT	116

1. JOHDANTO

Mun meili jää lyhyeksi Jennifer, mutta mun on pakko kertoa, miten ihana ihminen sä mun elämässä olit. - - Kiitos siitä ja kaikesta muusta. Tuu onnelliseksi, mä itse en oikein onnistunut siinä.

Kiitos kaikesta !

K

Näin päättyy K:n itsemurhakirje vuodelta 2003, jolloin 1120 suomalaista päätyi itsemurhaan. Tilastokeskuksen vuosittain päivittyvän *Kuolemansyyt* -julkaisun mukaan vuonna 2017 vastaava luku oli 824 suomalaista. Vaikka itsemurhaluvut ovat laskeneet tasaisesti 1990-luvun huippulukemista, vuosina 2016 ja 2017 itsemurhakuolleisuus on kääntynyt kasvuun.¹ Maailman terveysjärjestö WHO (World Health Organisation) on mielenterveyden toimintasuunnitelmassaan 2013-2020 velvoittanut kaikkia jäsenvaltioitaan sitoutumaan maakohtaiseen itsemurhalukujen laskemiseen 10:llä prosentilla vuoteen 2020 mennessä², mutta Suomi ei ole ottanut asiaan mitään kantaa. Jokaista itsemurhaa kohtaan on useita itsemurhayrityksiä³, ja aiempi itsemurhayritys onkin suurin itsemurhaa ennustava riskitekijä.⁴ Läheisen tekemä itsemurha lisää myös omaisen itsemurhariskiä.⁵ Suurin osa itsemurhan tehneiden omaisista kuitenkin kokee, etteivät he ole saanut tarpeeksi tai lainkaan tukea läheisen itsemurhan jälkeen.⁶

Vuonna 2014 WHO julkaisi *Preventing Suicide: a global imperative* -raportin, joka on itsemurhien ehkäisyn asiantuntijoiden kokoama maailmanlaajuinen yleiskatsaus itsemurhista, itsemurhayrityksistä ja itsemurhien ehkäisystä. Raportti käsittelee sekä itsemurhan ristitekijöitä että itsemurhalta suojaavia tekijöitä, joista jälkimmäisiin lukeutuvat muun muassa vahvat ihmissuhteet, hyvinvointi arkielämässä, positiiviset selviytymisstrategiat sekä hengelliset ja uskonnolliset uskomukset. Viimeiseksi mainittuihin suojatekijöihin raportti suhtautuu osittain kriittisesti: Toisaalta usko ja rakenteellinen uskomusjärjestelmä voivat olla henkisesti ja fyysisesti suojaavia tekijöitä, mutta toisaalta esimerkiksi tiukat käytösnormit voivat lisätä leimautumista, estää avun hakemista ja itse asiassa lisätä itsemurhariskiä. Raportti nostaakin esille, että uskontojen ja

¹ SVT Kuolemansyyt 2017; SVT Kuolemansyyt 2018.

² WHO Itsemurhien ehkäisy 2015, 2.

³ WHO Itsemurhien ehkäisy 2014, 2.

⁴ Lönnqvist 2011, 318–319; WHO Itsemurhien ehkäisy 2014, 40.

⁵ Lönnqvist, Henriksson, Isometsä & Marttunen 2013, 511.

⁶ Lönnqvist 2011, 326.

hengellisyden suojaava vaikutus riippuu vallitsevasta kulttuurista sekä kontekstuaalisista käytännöistä ja tulkinnoista.⁷

Suomalaisten tilastojen mukaan joka päivä vähintään kaksi ihmistä kuolee tekemällä itsemurhan. Tilastot eivät kerro, kuinka moni heistä on yrittänyt itsemurhaa aiemmin ja kuinka montaa läheistä itsemurha koskettaa. Itsemurhaa yrittäneille ja itsemurhaomaisille itsemurha on vahva psyykinen kokemus, joka muuttaa elämää lähtemättömällä tavalla. Itsemurha tai sen yritys herättää väistämättä monenlaisia kysymyksiä ja tunteita, jotka liittyvät muun muassa identiteettiin ja spiritualiteettiin sekä elämän ja kuoleman tarkoitukseen. Itsemurhakriisi myös konkretisoi kuoleman olemassaolon ja siihen liittyvät eksistentiaaliset ja hengelliset kysymykset.

Pro gradu -tutkielmani tavoitteena on analysoida, millaisia merkityksiä omalla itsemurhayrityksellä tai läheisen itsemurhalla tai sen yrityksellä on yksilön spiritualiteettiin. Tutkielmani toteuttamista varten olen kerännyt tutkimusaineiston, joka koostuu sekä itsemurhaa yrittäneiden että itsemurhan tehneiden tai itsemurhaa yrittäneiden läheisten kirjoituksista. Tutkimusaineiston informantit, itsemurhaomaiset ja itsemurhaa yrittäneet, katselevat itsemurhakriisiä eri kokijapositioista ja eri näkökulmista, mutta itsemurhakriisi myös yhdistää heitä eri tavoin. Tavoitteenani on tutkia, *millaisia myönteisiä, kielteisiä tai ristiriitaisia muutoksia itsemurha aiheutti vastaajien spiritualiteetin eri osa-alueille*, kuten jumalasuhteeseen, jumalakuvaan ja hengellisen elämän harjoittamiseen sekä millaisia eksistentiaalisia kysymyksiä itsemurha herätti vastaajissa. Tämän lisäksi tavoitteenani on analysoida *vastaajien käsityksiä itsemurhan tehneen kuolemanjälkeisestä elämästä*.

Tutkimukseni nojautuu fenomenologis-hermeneuttiseen tutkimusperinteeseen, joka velvoittaa tutkijaa sanoittamaan ja aukikirjoittamaan omat ennakkokäsityksensä tutkittavasta ilmiöstä.⁸ Tämän vuoksi on tärkeä tiedostaa, että tehdessäni tätä tutkimusta olen sekä tutkijan että itsemurhaomaisen positiossa. Alussa oleva K:n itsemurhakirje on osoitettu minulle. K:n itsemurha aiheutti minussa eksistentiaalisen kriisin, vaikeasteisen masennuksen ja itsetuhovietin. K:n itsemurhasta on kuitenkin kulunut yli 15 vuotta, olen käsitellyt hänen kuolemaansa ja kasvanut psyykkisesti tasapainoiseksi ja

⁷ WHO Itsemurhien ehkäisy 2014, 2, 44.

⁸ Tuomi & Sarajärvi 2018, 109.

kestäväksi ihmiseksi. Vuosien varrella olen tullut sinuiksi sen kanssa, että hänen kuolemansa johdosta olen joutunut – ja saanut – kulkea omanlaiseni elämänpolun, joka on johtanut esimerkiksi teologian opintoihin ja tämän opinnäytetyön pariin. Tämä on minun subjektiivinen kokemukseni, niin kuin jokaisen itsemurhaomaisen ja itsemurhaa yrittäneen kokemus on yksilöllinen ja ainutlaatuinen.

Tämä tutkimus on omistettu kaikille teille, jotka jaoitte oman ja ainutlaatuisen tarinanne.

2. TUTKIMUKSEN TEOREETTINEN VIITEKEHYS

Tässä luvussa määrittelen tutkimukseni kannalta keskeisiä käsitteitä, tarkastelen itsemurhaa teologisena, kirkko-oikeudellisena ja dogmaattisena kysymyksenä sekä luon katsauksen aiempaan itsemurhatutkimukseen. Tutkimusaineistoni koostuu pääosin suomalaisten kristittyjen kirjoituksista, joten lähestyn itsemurhaa erityisesti suomalaisesta ja kristillisestä kontekstista. Tarkastellessani itsemurhaa kirkko-opillisesta näkökulmasta käsitteelen evankelis-luterilaisen, ortodoksisen ja katolisen kirkon uskonopillisia säädöksiä ja kannanottoja itsemurhaan liittyen. Olen rajannut tämän tarkastelun ulkopuolelle niin kutsutut vapaakristilliset uskontokunnat, sillä vapaakristillinen liike on hajanainen eikä esimerkiksi helluntai- ja vapaakirkolla ole vastaavaa laajasti kirjoitettua uskonopillista tunnustusta tai sellaiselle pohjaavaa traditiota kuin kolmella edellä mainitulla kirkkokunnalla.⁹

2.1. Itsemurha

WHO:n *Itsemurhien ehkäisy – globaali velvollisuus* -raportti määrittelee itsemurhan tarkoittavan 'tekoa, jonka suorittamalla henkilö surmaa itsensä tarkoituksellisesti'. Itsemurhayrityksen määritellään puolestaan tarkoittavan 'mitä tahansa ei-kuolemaanjohtavaa itsetuhoista käytöstä, itseaiheutettua myrkytystä tai vammaa tai muuta itseaiheutettua vahingoittamista, jonka tarkoituksena joko on tai ei ole aiheuttaa kuolema'. Tekstissä kuitenkin huomautetaan terminologiamääritelmien herättäneen raportin laatijoissa voimakasta keskustelua, eli itsemurhaan liittyvien termien määrittely ei ole ollut yksimielisen helppoa.¹⁰

Suomessa itsemurhiksi määritellään kaikki tapaukset, jotka on kuolintodistuksessa luokiteltu itsemurhiksi.¹¹ Mikäli vainajan kuolinsyy on epäselvä, kuolemansyyn selvittämistä koskeva laki velvoittaa poliisin suorittamaan oikeuslääketieteellisen tutkimuksen kuolemansyyn selvittämiseksi. Tällaista menettelyä tarvitaan, kun kuolema 1) ei tiettävästi ole aiheutunut sairauden takia; 2) on aiheutunut tapaturman, itsemurhan, rikoksen tai myrkytyksen johdosta, tai on syytä olettaa kuoleman aiheutuneen jostakin

⁹ Kärkkäinen 2005, 285–286. Suomessa Helluntaikirkolla on oma eettis-opillinen toimikunta, mutta se ei ole käsitellyt kannanotoissaan itsemurhaa.

¹⁰ WHO Itsemurhien ehkäisy 2014, 12.

¹¹ Holopainen & Partonen 2016, 202.

näistä syistä; tai 3) on tapahtunut muulla tavalla yllättäen.¹² Poliisin määräämä oikeuslääketieteellinen tutkimus koostuu poliisitutkinnasta ja lääkärin toimittamasta ruumiin ulkotarkastuksesta sekä tarvittaessa ruumiinavauksesta lisätutkimuksineen.¹³ Näin ol-
len itsemurhalla tarkoitetaan kaikkia kuolemantapauksia, jotka on kuolintodistuksessa luokiteltu itsemurhiksi.

Itsemurhan tehneistä yli 90 prosenttia on kärsinyt jostakin diagnostisoitavissa olevasta mielenterveyden häiriöistä, ja jopa kaksi kolmasosaa on kärsinyt masennuksesta.¹⁴ WHO:n raportin mukaan itsemurhan riskitekijät ovat jaoteltavissa muun muassa systeemisiin, yhteiskunnallisiin, yhteisöllisiin, ihmissuhteisiin liittyviin sekä yksilötason riskitekijöihin. Systeemisiä ja yhteiskunnallisia riskitekijöitä ovat esimerkiksi terveydenhuollon palveluiden saavutettavuutta heikentävät tekijät ja avunhakemiseen liittyvä leimaantumisen pelko. Yhteisöllisiä riskitekijöitä ovat esimerkiksi erilaiset katastrofit, traumat ja syrjintä, ja ihmissuhteisiin liittyviä riskitekijöitä ovat esimerkiksi sosiaalisen tuen puute ja vaikeudet ihmissuhteissa. Yksilötason riskitekijöitä ovat muun muassa aikaisempi itsemurhayritys tai lähipiirissä tapahtunut itsemurha, erilaiset mielenterveyshäiriöt, päihteiden käyttö, krooninen kipu ja toivottomuus. Itsemurhalta suojaavia tekijöitä ovat puolestaan vahvat ihmissuhteet, hyvinvointi arkielämässä ja positiiviset selviytymisstrategiat sekä hengelliset ja uskonnolliset uskomukset.¹⁵

Käytän tässä tutkielmassani käsitettä *itsemurhakriisi* kuvaamaan itsemurhan tai sen yrityksen aiheuttamaa kriisiä yksilön elämässä. Käsite yhdistää sekä läheisiä että itsemurhaa yrittäneitä, ja sanana *kriisi* viittaa sekä kielteisiin että myönteisiin muutoksiin. Käsitteellä *itsemurhaomainen* tarkoitan omaisia ja läheisiä synonyymisessä merkityksessä, sillä tutkimusaineistossani on sekä itsemurhan tehneen lähisukulaisia ja perheenjäseniä että muita läheisiä ihmisiä, kuten ystäviä ja perhetuttuja.

¹² Laki kuolemansyyn selvittämisestä (1.6.1973/459), luku 3 § 7.

¹³ THL Oikeuslääketieteellinen kuolemansyyn selvittäminen 2018.

¹⁴ Lönnqvist 2011, 320.

¹⁵ WHO Itsemurhien ehkäisy 2014, 30–37, 44.

2.1.1. Itsemurha teologisena ja kirkko-oikeudellisena kysymyksenä

Raamatussa on tulkintatavoista riippuen viidestä kahdeksaan eri itsemurhatapausta.¹⁶ Suurin osa Vanhan testamentin itsemurhista esitetään sankaritekoina, mikä näkyi esimerkiksi ensimmäisen ja toisen vuosisadan juutalaissotien yksilöllisissä ja yhteisöllisissä itsemurhissa.¹⁷ Raamatun itsemurhakuvaukset eivät kuitenkaan suoranaisesti moralisoi tai ota kantaa itsemurhan oikeutukseen tai kieltämiseen, eikä Raamatussa anneta erillisiä ohjeita itsemurhan tehneiden ruumiiden käsittelyyn tai niihin suhtautumiseen.¹⁸

Ennen 400-lukua itsensä surmaamista ei paheksuttu kuolemansyntyinä. Esimerkiksi marttyyrikuolemia ihannoitiin kunniallisina tekoina ja itsensä surmaaminen oli hyväksyttävää siveyden tai neitseellisen koskemattomuuden säilyttämiseksi. Kirkkoisien moraalikäsitteet muokkautuivat voimakkaasti antiikin auktoriteettien, kuten Aristoteleen ja Platonin, myötävaikutuksesta¹⁹: Teoksessaan *Civitate Dei* kirkkoisä Augustinus (354-430) rinnasti itsensä surmaamisen murhaan, sillä hän laajensi Mooseksen laissa olevan 'Älä tapa' -käsytyn koskevan myös itsensä surmaamista. Augustinuksen mukaan itsensä surmaaminen on vastenmielinen ja sietämätön synty Jumalaa kohtaan, sillä Jumala on lahjoittanut ihmiselle elämän, ja vain Jumala saa ottaa tämän lahjan ihmiseltä pois.²⁰

Augustinuksen kirjoitukset aloittivat uuden vaiheen opillisessa suhtautumisessa itsemurhaan, ja 400-luvulta alkaen kristittyjen kanta itsemurhaan koventui.²¹ Augustinuksen näkemys sai merkittävän sijan kirkkojen kannanotoissa: Itsemurha tuomittiin kuolemansyntyksi, jota ei voinut saada anteeksi.²² Vuonna 563 Bragan kirkolliskokouksessa itsensä surmanneiden kirkollinen hautaaminen kiellettiin, ja vuonna 693 Toledon kirkolliskokouksessa itsemurhaa yrittäneeltä evättiin oikeus osallistua kirkollisiin toimituksiin kahden kuukauden ajaksi.²³ 1100-luvulle asti Augustinus oli ainoa itse-

¹⁶ Mm. Minois 1999, 19; Murray 2000, 91; Nissilä 1995, 32.

¹⁷ Minois 1999, 19–20.

¹⁸ Mm. Murray 2000, 98; Nissilä 1995, 32; Uusitalo 2006, 40.

¹⁹ Uusitalo 2006, 40.

²⁰ Augustinus 2008, 51, 55, 59; Minois 1999, 28, Nissilä 1995, 33.

²¹ Minois 1999, 28.

²² Nissilä 1995, 33; Nygård 1994, 116–117, 119; Uusitalo 2006, 40.

²³ Cederström-Hänninen 2012, 31; Ortodoksisen kirkon kanonit 1980, 33.

murhaa käsitellyt kristillinen teologi, ja hänen näkemyksensä hallitsi kristillisiä kirjoituksia vielä vuosisatojen ajan.²⁴ Toinen vahvasti itsemurhanäkemyksiin vaikuttanut teologi oli Tuomas Akvinolainen (1224-1274). Teoksessaan *Summa Theologiae* Akvinolainen nojasi vahvasti Augustinuksen kirjoituksiin, ja totesi itsensä surmaamisen olevan aina kuolemansynti ja luonnonlain vastainen teko.²⁵

1000-luvulta 1400-luvulle itsemurhan vastustuksesta tuli osa yhteiskuntajärjestelmää.²⁶ 1400- ja 1500-luku olivat Euroopassa ankaran rikosoikeuden aikakautta, mikä näkyi myös itsemurhien kriminalisointina. Jumalallinen ja maallinen hallitsija rinnastettiin toisiinsa: Itsemurha oli sekä suurin synti että pahin rikos, josta itsensä surmaajaa tai itsensä surmaamista yrittänyttä tuli rangaista ankarasti. Itsemurhan pelotteina olivat häpäisy ja ikuinen kadotus. Kirkollisen ja maallisen esivallan julistus itsemurhan paheellisuudesta levisi myös kansan keskuuteen.²⁷ Itsemurha ja sen yritys kriminalisoi- tiin myös 1400-luvun Ruotsi-Suomessa, mihin osaltaan vaikuttivat juuri kirkon opetajat.²⁸ Ruotsi-Suomen vanhimmat maakunta- ja kaupunkilait sekä esikristilliseltä ajalta säilyneet dokumentit kuitenkin vaikenivat itsemurhista. Pohjoismassa itsensä surmaaminen ei siis ollut kielletty tai paheksuttu teko ennen katolisen kirkon valta- asemaa: Kirkko julisti itsemurhan olevan Jumalan tahtoa vastaan oleva teko, ja hyö- dynsi julistustyössään myös maallista lainsäädäntöä.²⁹ Vuonna 1571 Ruotsin valtakun- nan kirkkojärjestys jatkoi aiempaa katolista perinnettä ja kielsi itsemurhaajien kristil- lisen hautaamisen.³⁰

1500-luvulla niin katoliset, luterilaiset, reformoidut kuin anglikaaniteologit olivat yksimielisen jyrkkiä ja pitivät itsemurhaa paholaisen työnä. Itsemurhan ajateltiin olevan paholaisen ja yksittäisen synnintekijän suhde, joka liittyi puhtaasti ihmisen moraa- liin.³¹ Esimerkiksi reformaattori Martti Luther ei systemaattisesti käsitellyt itsemur- haa, mutta piti itsemurhan aiheuttajana paholaista, joka houkutteli ihmisiä epätoivoon:

²⁴ Murray 2000, 101.

²⁵ Akvinolainen 2006, 1463-1464; Nissilä 1995, 33.

²⁶ Minois 1999, 31.

²⁷ Pajuoja 1989, 128–132.

²⁸ Nissilä 1995, 33; Pajuoja 1989, 133.

²⁹ Pajuoja 1989, 127–128.

³⁰ Miettinen 2012, 6, 12.

³¹ Minois 1999, 68, 71, 300.

Lutherin mukaan itsemurha oli paholaisen aiheuttama murha, sillä jokainen itsemurhan yrittäjä oli paholaisen riivaama ja näin ollen vastuuton teostaan.³²

Niin kirkkojen, kansan kuin maallisten viranomaisten asenne itsemurhaa kohtaan lieveni ja muuttui varsin hitaasti. 1700-luvulla valistuksen ja uuden tiedon myötä asenteet itsemurhaa kohtaan lievenivät koko Euroopassa, mikä näkyi oikeuskäytäntöjen lieventämisenä myös Suomessa. Vielä 1800-luvun alkupuolella sekä maalliset että kirkolliset määräykset ohjeistivat itsemurhaajan haudattavaksi häpeällisesti, ilman kristillisiä seremonioita, kirkkomaan ulkopuolelle. Vaikka kristillinen kirkko edelleen korosti itsemurhateon tuomitsemista, vuoden 1868 kirkkolaisissa itsemurhan tehneille sallittiin papin toimittama hiljainen hautaus kirkkomaahan. Taustalla näkyi itsemurhan moraalinen paheksunta, sillä hiljainen hautauksen tuli tapahtua ”ilman minkäänlaisia menoja, puheita, saarnaa ja kellojen soittamista,” mikä oli sama käytäntö kuin ”pahimpia rikollisia haudattaessa”.³³ Vuonna 1910 eduskunta päätti kirkkolain uudistuksesta, ja poisti itsemurhantekijöiden hiljaisen hautauksen.³⁴ Vuonna 1919 valtioneuvosto hyväksyi asetuksen, jonka mukaan itsemurhaajat tuli haudata samalla tavalla kuin kaikki muutkin vainajat. TT Juha Pentikäinen kuitenkin toteaa, että

[v]aikka kirkko noudatti tätä asetusta, se ei kuitenkaan hetkessä poistanut itsemurhaan liittyviä rankaisuvia ja pelokkaita asenteita. Suomalaisten hautuumaiden perällä on ollut itsemurhaajien nurkka, jonne kuolleet pitkään vietiin omaa tietään – pohjoisen portin kautta. Yhtä sitkeästi ovat eläneet uskonnollisesti perustellut käsitykset itsemurhan tuonpuoleisista sanktioista.³⁵

Asenteiden hidas muutos näkyi vielä pitkään esimerkiksi evankelisluterilaisen kirkon kahtiajakoisina käytänteinä. Toisaalta osa papeista piti itsemurhaa edelleen tuomittavana ja itsemurhaajia sijoitettiin vielä pitkään hautuumaiden perälle ’itsemurhaajien nurkkaan’, mutta toisaalta esimerkiksi sotavuosina 1939-1945 itsemurhan tehneet sotilaat tavallisesti haudattiin sankarihautoihin. 1960-luvulle tultaessa evankelisluterilai-

³² Nygård 1994, 117.

³³ Miettinen 2012, 6, 12; Miettinen 2019, 193; Pajuoja 1989, 133, 135–136.

³⁴ Pajuoja 1989, 132–135; Nygård 1994, 122–131.

³⁵ Pentikäinen 1990, 128.

nen kirkko oli jo kiinnittänyt huomionsa tuomitsemisen sijasta omaisten lohduttamiseen, diakoniaan ja itsemurhia ehkäisevään työhön.³⁶ Esimerkiksi vuonna 1964 perustettiin Palveleva puhelin itsemurhavaarassa olevien auttamiseksi. Palveleva puhelin oli ensimmäinen organisoitu itsemurhien ehkäisymuoto Suomessa.³⁷

2.1.2. Itsemurha dogmaattisena kysymyksenä

Käsittelen lyhyesti katolisen, ortodoksisen ja evankelis-luterilaisen kirkon uskonopillisia säädöksiä itsemurhaan liittyen. Kaikkien kolme kirkon oppi pohjaa Raamattuun, mutta jokaisella kirkkokunnalla on myös omat painotuksensa. Katolisen kirkon oppi pohjaa Raamattuun, apostoliseen traditioon sekä katolisen laskutavan mukaan 21:een ekumeenisen kirkolliskokouksen eli konsiilin päätöksiin.³⁸ Kirkon oppi on koottu Katolisen kirkon katekismukseen. Viidettä käskyä käsittelevässä artikkelissa itsemurhan todetaan olevan vastoin ”ihmisen luonnollista elämänsä varjelemisen ja säilyttämisen taipumusta,” jolloin itsemurha loukkaa niin itsensä rakastamista, lähimmäisenrakkautta kuin Jumalaan kohdistuvaa rakkautta.³⁹ Toisaalta katekismuksessa todetaan, että itsemurhan tehneen vastuuta voivat vähentää ”[v]akavat psyykkiset häiriöt, tuskaisuus ja kohtalon iskuihin, kipuihin ja kidutukseen kohdistuva pelko”. Tämän vuoksi

[e]mme saa olla epätoivoisia niiden ihmisten ikuisesta pelastumisesta, jotka ovat itse aiheuttaneet kuolemansa. Ihmisellä voi olla tilaisuus pelastavaan katumukseen tavoilla, jotka Jumala yksin tuntee. Kirkko rukoilee niiden ihmisten puolesta, jotka ovat riistäneet hengen itseltään.⁴⁰

Viidennen käskyn tiivistelmän mukaan viides käsky kieltää itsemurhan, sillä se on ”vakavasti oikeudenmukaisuuden, toivon ja rakkauden vastainen teko.”⁴¹ Katolinen kirkko kieltäytyy itsensä surmanneen kirkollisesta hautaamisesta, ja itsemurhaa yrittäneeltä voidaan evätä kirkolliset toimitukset.⁴²

³⁶ Miettinen 2019, 206.

³⁷ Ojanperä-Samulin 2017, 3.

³⁸ Komulainen 2005, 46.

³⁹ Katolisen kirkon katekismus, 2280–2281.

⁴⁰ Katolisen kirkon katekismus, 2282–2283.

⁴¹ Katolisen kirkon katekismus, 2325.

⁴² Cederström-Hänninen 2012, 26–27; Drewermann 2000, 244.

Ortodoksisella kirkolla ei ole erillistä tunnustusta kuten protestanttisilla kirkoilla, vaan kirkon usko perustuu traditioon ja opinkappaleisiin eli dogmeihin. Uskonoppia ilmaisevat ortodoksisen laskutavan mukaan seitsemän ekumeenisen kirkolliskokouksen eli synodin antamat ohjeet, kanonit.⁴³ Kirkon perinteisen opetuksen mukaan itsemurha on synti Pyhää Henkeä vastaan, jota ei voi katua. Suomen ortodoksinen kirkko ei ole tehnyt virallisia asiakirjoja tai päätöksiä itsemurhan tehneiden haustaamisesta,⁴⁴ mutta perinteisesti itsemurhan tehneitä ei ole haudattu kirkollisesti.⁴⁵ Helsingin ja koko Suomen arkkipiispa Leo kirjoittaa seurakunta- ja aikakauslehti Aamunkoiton artikkelissa itsemurhasta näin:

Elämän ainutkertaisuus ja sen varjeleminen on kristillisyyden kulmakivi. - - Jokainen itsemurha on tragedia, jonka hoitoon meidät kaikki kutsutaan osallistumaan. - - Jokaiselle meistä on varattava mahdollisuus kunnialliseen ja rauhalliseen loppuun. Ortodoksisen kirkon papisto ottaa ennen päätöksen tekemistä näissä kysymyksissä yhteyden piispaansa. Lähtökohtana on kuitenkin se, että oman käden kautta kuoleman kohdannut, hänen sukulaisensa ja ystävänsä ymmärretään kirkon lohtua ja ymmärtämystä kaipaavina lähimmäisinä.⁴⁶

Isä Matti Sidoroffin mukaan ortodoksinen kirkko ei hyväksy itsemurhaa ”enempää kuin sitä hyväksyy yhteiskunta yleensäkin,” mutta hän korostaa, ettei kirkollisen haustaamisen kieltäminen merkitse itsemurhan tehneen tuomitsemista. Sidoroffin mukaan itsemurhan tehnyt jätetään hiljaisuudessa Jumalan armon varaan.⁴⁷ Jos itsemurhan tehnyt on ollut tekonsa hetkellä niin sanotusti syyntakeeton, hänen puolestaan voidaan toimittaa ehtoollinen, jolloin hänet edelleen luetaan kirkon jäseneksi.⁴⁸

Luterilaisen kirkon oppi pohjautuu Raamatun lisäksi luterilaisiin tunnustuskirjoihin.⁴⁹ Tunnustuskirjat eivät suoranaisesti käsittele itsemurhaa: Esimerkiksi kymmentä käskyä käsittelevä Iso katekismus laajentaa tappamisen kieltävän käskyn tarkoittavan myös pahan tekemisen kieltämistä⁵⁰, mutta se ei mainitse itsensä surmaamista. Vastaavasti Vähän katekismuksen viidennen käskyn selityksessä todetaan: ”Meidän tulee niin pelätä ja rakastaa Jumalaa, että emme aiheuta lähimmäisellemme mitään vahinkoa

⁴³ Metso 2005, 105–106, 121–122.

⁴⁴ Cederström-Hänninen 2012, 32, 63.

⁴⁵ Sidoroff 1998, 55.

⁴⁶ Arkkipiispa Leo 2012, 20.

⁴⁷ Sidoroff 1998, 55, 57.

⁴⁸ Cederström-Hänninen 2012, 63.

⁴⁹ Ryökäs 2005, 156.

⁵⁰ Tunnustuskirjat, 354–356.

tai kärsimystä, vaan autamme ja tuemme häntä kaikissa elämän tarpeissa.”⁵¹ Tunnustuskirjoissa ei siis erikseen käsitellä itsensä surmaamista.

Suomen evankelis-luterilaisen kirkon sähköisessä Aamenesta öylättiin -sanastossa todetaan, että ”kristillisen ihmiskäsityksen mukaan elämä on Jumalan lahja, jota tulee kunnioittaa. Itsemurhassa ihminen ottaa elämän omiin käsiinsä.” Toisaalta samassa yhteydessä itsemurhan kerrotaan olevan seurausta elämän vaikeuksista, kuten mielen-terveyden ongelmista ja yksinäisyydestä.⁵² Toisessa kohtaa sivustoa todetaan, että

usein itsemurhan tehneen läheiset pohtivat, mitä heidän rakkaalleen tapahtuu kuoleman jälkeen. // Itsemurha on kuolema muiden kuolemien joukossa. Jokaisella ihmisellä on sama toivo, että Jumala armahtaa ja hyväksyy hänet sellaisenaan. Tämä lohdutus kuuluu myös itsemurhan tehneen läheisille.⁵³

Suomen evankelis-luterilainen kirkko on myös toimittanut kaksi itsemurhaa käsittelevää teosta. Vuonna 1994 on ilmestynyt Kirkkohallituksen, Kirkon perheasiankeskuksen ja Kirkon sairaalasielunhoidon keskuksen julkaisu *Yksinäinen kuolema: Itsemurha kirkon haasteena*, ja vuonna 1995 Kirkkohallitus ja Kirkon nuorisotyön keskus julkaisivat teoksen *Nuorten itsetuhokäyttäytyminen ja kirkon nuorisotyö*. Julkaisut on suunnattu sekä kirkon että sosiaali- ja terveydenhuoltoalan työntekijöille, jotka kohtaavat työssään itsemurha-ajatuksia omaavia henkilöitä tai itsemurhan tehneen läheisiä.

Suomalaisessa kontekstissa sekä katolinen, ortodoksinen että luterilainen kirkko suhtautuvat varovaisesti itsemurhan tehneen kuolemanjälkeiseen elämään, ja toteavat itsemurhaajan kohtalon jäävän Jumalan armon varaan. Vaikka katolinen ja ortodoksinen kirkko edelleen dogmeissaan kieltävät itsemurhan tehneen kirkollinen hautaan siunaamisen, tämä ei välttämättä toteudu käytännön tasolla. Esimerkiksi TM Lidia Cederström-Hänninen on itsemurhan tehneiden ortodoksien hautaamista ja kirkon hautauskäytäntöjä käsittelevässä pro gradu -tutkielmassaan osoittanut, että Suomen ortodoksisen kirkon papit toimittavat kirkollisen hautaamisen myös itsemurhan tehneille. Cederström toteaaakin tärkeimmän tutkimustuloksensa olleen ”se, että teoria ja käytäntö

⁵¹ Tunnustuskirjat, 303.

⁵² SEVL Itsemurha.

⁵³ SEVL Itsemurhan tehneen läheisen edessä vaikeita kysymyksiä.

eivät kohtaa: itsemurhan tehneitä ihmisiä haudataan kirkollisesti eli toimitetaan ruumiinsiunaus, jos itsemurhan tehnyt ei ole vastustanut ruumiinsiunausta ennen itsemurhan tekoa.”⁵⁴

2.2. Spiritualiteetti, jumalasuhte ja jumalakuva

Tutkimukseni keskeisiä käsitteitä ovat itsemurha, spiritualiteetti, jumalasuhte ja jumalakuva. Käsite *spiritualiteetti* viittaa laajassa merkityksessä hengellisyyteen tai hengelliseen elämään.⁵⁵ Toisaalta spiritualiteetti on moniulotteinen, subjektiivinen, vaikeasti kiintumaton ja liukuva käsite, sillä sen täsmällinen määrittely on vaikeaa sen konteksti- ja käytäntösidonnaisuuden vuoksi.⁵⁶ Käsitteen laajasta käytöstä huolimatta spiritualiteetille ei ole olemassa yksimielistä määritelmää.⁵⁷ Spiritualiteetin teologian taustalla ovat katolisen teologian askeesi ja mystiikka, mutta 1960-1970-luvuilta lähtien sanalla alettiin viitata rukous- ja meditaatiokäytäntöihin.⁵⁸ 2000-luvulle tultaessa maailma on monikulttuuristunut, ja spiritualiteetti-käsitettä on alettu käyttää myös ei-uskonnollisessa merkityksessä: Spiritualiteettiaan voivat ilmaista niin ateistit, agnostikot kuin johonkin idealistiseen toimintaan sitoutuneet henkilöt.⁵⁹

Laajassa merkityksessä jokaisella ihmisellä on jonkinlainen, uskonnollinen tai ei-uskonnollinen spiritualiteetti.⁶⁰ Kokoomateoksessa *Handbook of the Psychology of Religion and Spirituality* (2013) esitetään uskonnolle ja spiritualiteetille kolme erilaista lähestymistapaa. Ensinnäkin spiritualiteettia voidaan määritellä etsintä- tai tutkimusprosessina, jonka tavoitteena on identifioida, artikuloida, säilyttää tai muuttaa etsintänsä kohdetta. Etsintään liittyy pyhyiden kokemus, kuten kokemus jumalallisesta olennosta tai täydellisen totuuden saavuttamisesta, jolloin spiritualiteettia voidaan tarkastella pyhän etsintänä. Toiseksi spiritualiteettia voidaan lähestyä hengellisen kehityksen näkökulmasta: Hengellinen kehittyminen voi olla sekä uskonnollista että ei-uskonnollista. Kehittymisen myötä ihmiselle avautuu synnynnäinen kyky käsittää, että hän on osa jotakin itseä suurempaa kokonaisuutta. Tämän kokemuksen myötä ihminen

⁵⁴ Cederström-Hänninen 2012, 63.

⁵⁵ Kotila 2005, 195.

⁵⁶ Kotila 2003, 13; McGrath 2001, 2; Sievers 2006, 41.

⁵⁷ Oman 2013, 23–24.

⁵⁸ Kotila 2003, 18.

⁵⁹ Oman 2013, 28–29, 37; Tirri & Ubani 2005, 238.

⁶⁰ Kotila 2005, 195, 201.

alkaa etsiä eri asioiden merkitystä ja tarkoitusta. Kolmanneksi voidaan todeta, että spiritualiteetin määritelmä on kontekstiriippuvainen ja se voidaan määritellä eri tilanteissa eri tavoin. Esimerkiksi potilastyössä spiritualiteetti tulisi määritellä mahdollisimman laajasti ja tutkimustyössä mahdollisimman selvärajaisesti.⁶¹

Viimeisen viidenkymmenen vuoden aikana kiinnostus spiritualiteetin tutkimusta kohtaan on kasvanut merkittävästi, ja spiritualiteetti kuuluu muun muassa dogmatiikan, uskonnonpedagogiikan, uskonto- ja pastoraalipsykologian sekä sosiologisen uskonnotutkimuksen tutkimusalaan.⁶² Oma tutkimukseni edustaa käytännöllistä teologian ja pastoraalipsykologian tutkimusalaan. Professori Paavo Kettunen ja tutkija Heikki Kotilan määritelmien mukaan spiritualiteetti on eksistentiaalinen, koko olemassaoloa jäsentävä ja hahmottava tila⁶³, jossa on ”kyse ihmisen syvästä persoonallisesta tavasta olla ja elää.” Spiritualiteetista on löydettävissä ihmisen syvin olemus ja hänen elämänsä merkitys.⁶⁴ Spiritualiteetin keskeiseksi piirteeksi tunnustetaan yksilön henkilökohtainen pyhän, ylikuulon tai tuonpuoleisen todellisuuden kokemus tai tietoisuus arkitodellisuuden tuolla puolen olevasta todellisuudesta.⁶⁵ Muita spiritualiteetille keskeisiä elementtejä ovat identiteetti, eksistentiaaliset kysymykset sekä elämän tarkoituksen ja merkityksen etsiminen.⁶⁶

Uskonnollisen spiritualiteetin keskiössä ovat uskon kokemuksellinen ulottuvuus, uskon harjoittaminen ja uskossa elämiseen liittyvät kysymykset.⁶⁷ Spiritualiteettiin vaikuttavat kirkon uskontraditio, yksilön oma kehitys ja kasvuprosessi sekä se kulttuurinen, sosiaalinen ja yhteisöllinen maailma, jossa ihminen elää ja joka vaikuttaa hänen hengellisen elämänsä muotoutumiseen. Samalla on kuitenkin tiedostettava, että kaikki hengellisen elämän ilmiöt eivät ole selitettävissä ’tämänpuoleisilla’ asioilla. Jumalan kohtaamiseen kuuluu tiedollisen alueen lisäksi tuonpuoleinen eli salattu, selittämätön, sanoittamaton ja tutkimaton alue.⁶⁸

⁶¹ Onan 2013, 38–40.

⁶² Kotila 2003, 14–15; Oman 2013, 23–24.

⁶³ Kettunen 2005, 139.

⁶⁴ Kotila 2003, 19.

⁶⁵ Helander 2005, 247.

⁶⁶ Koskela 2011, 23.

⁶⁷ Kotila 2003, 13–14; Kotila 2005, 195.

⁶⁸ Kettunen 2003, 364–365.

Kristillisessä spiritualiteetissa on kyse suhteesta itseen, muihin ihmisiin ja Jumalaan, ja sen keskeisiä piirteitä ovat uskon sisältö, hengellinen elämä, jumalasuhte ja jumalakuva. Yksilön *jumalasuhteessa* on monenlaisia aineksia, ja suhteeseen vaikuttavat muun muassa uskonnollinen tausta, sosiaalinen ympäristö, minäkuva sekä hänen käsityksensä Jumalasta.⁶⁹ Jumalasuhte on ennen kaikkea tunnesuhde ja dynaaminen prosessi, jonka tila voi vaihdella eri elämäntilanteissa. Ihmisen siirtää Jumalaan erilaisia elämäkokemuksiaan. Jumalasuhte liittyy vahvasti yksilön *jumalakuvaan*, ja jumalasuhteen muutokset vaikuttavat myös jumalakuvaan. Jumalakuva on yksinkertaisesti ihmisen hahmottama käsitys Jumalasta. Jokaisella ihmisellä on oma immanenttinen eli sisäinen, läsnä oleva ja 'tämän maailman puoleinen' jumalakuvansa, joka kuvastaa transsendenttista eli tuonpuoleisesta Jumalaa. Yksilön elämässä voi olla monia, muuttuvia ja vaihtelevia jumalakuvia, sillä ihmisen jumalakuva muuttuu ja muokkautuu yksilön kehityksen, merkityksellisten elämänvaiheiden ja elämäkriisien myötä.⁷⁰

Oman tutkielmani kannalta merkittävin tutkimus on TT Harri Koskelan pastoraalipsykologinen väitöskirjatutkimus. Koskelan käytännöllisen teologian väitöskirja *Lapseni elää aina sydämessäni* (2011) tutki lapsen kuoleman vaikutusta vanhempien spiritualiteetin muotoutumisessa. Tutkimus koostuu kuudestakymmenestä neljästä lapsensa menettäneen vanhemman kirjoituksesta. Koskela analysoi lapsen menetyksen vaikutuksia vastaajien spiritualiteettiin, vanhempien psyykkisiä ja hengellisiä selviytymisprosesseja sekä loi tutkimuksensa pohjalta kuusi tyyppikertomusta lapsen menetyksen vaikutuksesta vanhempien jumalasuhteeseen. Tutkimuksen mukaan lapsen menetys vaikutti vanhempien spiritualiteettiin monin eri tavoin, muun muassa identiteetin kielteisinä muutoksina, kielteisinä tunteina Jumalaa kohtaan sekä hengellisen elämän aktivoitumisena tai passivoitumisena.

Myös TT Matti-Pekka Virtaniemi on tutkinut spiritualiteettia pastoraalipsykologisesta näkökulmasta. Käytännöllisen teologian väitöskirjassaan *Elämän päätösjakson haaste: ALS-tautiin sairastuneen eksistentiaalinen prosessi ja uskonnollinen spiritualiteetti* (2017) Virtaniemi tutki ALS-motoneuronisairauden vaikutusta sairastavien eksistentiaaliseen prosessiin. Väitöskirjan tutkimusaineisto koostui kuuden ALS-tau-

⁶⁹ Koskela 2011, 23, 32, 41.

⁷⁰ Kettunen 2003, 371–372, 376; Koskela 2011, 42–44.

tia sairastavan henkilön haastatteluista, joita Virtaniemi tutki narratiivisen tutkimusotteen keinoin. ALS-diagnoosi näkyi haastatteluissa eksistentiaalisena prosessina, johon kuuluivat elämän äärikysymykset sekä elämän tarkoituksen tai tarkoituksettomuuden pohdinta. Tutkimustulostensa pohjalta Virtaniemi loi neljä erilaista tyyppikertomusta vastaajien eksistentiaalisista prosesseista, ja osoitti näiden prosessien muuttaneen osan uskonnollista spiritualiteettia.

Spiritualiteettia on tutkittu myös lukuisissa teologisissa opinnäytetöissä, jotka linkittyvät oman pro gradu -tutkielmani tavoin kuoleman ja kriisin merkitykseen spiritualiteetin muotoutumisessa. Esimerkiksi TM Helena Kangaskortteen tutkielma ”*Kulje saateenkaarta pitkin, kulje sävelten siivin.*” (2017) on narratiivinen analyysi läheisen ihmisen kuoleman vaikutuksista spiritualiteettiin. TM Sara Nurkkalan yhdeksään teema-haastatteluun perustuva työ *Vertaistoiminnan merkitys lapsensa menettäneelle vertais-tukijalle ja toiminnan vaikutukset tukijan spiritualiteettiin* (2017) osoitti lapsensa menettäneiden tuovan vertaistukiryhmissä esiin maailmankatsomukseen, henkisyys-teen, uskoon ja jumalasuhteeseen liittyviä spirituaalisia kysymyksiä. TM Kati Koskisen *Lapsen vammadiagnoosin vaikutukset äidin tunteisiin ja spiritualiteettiin* (2018) tarkastelee Cullbergin kriisiteorian pohjalta vammadiagnoosin aiheuttamaa traumakokemusta ja sen vaikutusta spiritualiteettiin. Suurin osa tutkimusaineiston äideistä ei kokenut spiritualiteetin liittyvän heidän elämäänsä. Toisaalta luonto, tavat ja Jumala koettiin rauhaa antaviksi voimatekijöiksi, jotka auttoivat äitejä jaksamaan arjessa eteenpäin.

Tässä tutkielmassani lähestyn spiritualiteettia osana yksilön identiteettiä, jonka alueella ovat yksilön uskonnolliset ja ei-uskonnolliset eksistentiaaliset kysymykset. Tutkimukseni painottuu uskonnollisen spiritualiteetin tutkimukseen. Selvittääkseni itsemurhakriisin merkityksiä vastaajien spiritualiteetin muotoutumisessa analysoin kriisin myönteisiä, kielteisiä ja ristiriitaisia vaikutuksia vastaajien jumalasuhteeseen, jumalakuvaan ja hengelliseen elämään sekä tutkin, millaisia eksistentiaalisia kysymyksiä itsemurhakriisi on vastaajissa herättänyt.

2.3. Aikaisempi tutkimus

Itsemurhatutkimuksen klassikkoteos on sosiologi Émile Durkheimin *Itsemurha: Sosiologinen tutkimus (Le suicide: Étude de sociologie, 1897)*, jossa Durkheim tarkastelee yhteiskunnallisten tekijöiden vaikutuksia itsemurhiin. Durkheimin kvantitatiivinen tutkimus tarkasteli muun muassa itsemurhien määrää eri maissa ja niiden eri uskonnokunnissa. Durkheimin mukaan itsemurhia tehtiin erityisesti yksilöllisyyttä korostavissa yhteiskunnissa, ja hän esitti uskontokuntien yhteisöllisyyden ennaltaehkäisevän itsemurhakuolemia. Durkheimin pioneiritutkimus on yhä merkittävä, sillä kansainvälisissä tutkimuksissa tutkitaan edelleen uskonnollisuutta sekä itsemurhariskiltä suojaavana⁷¹ että sitä lisäävänä⁷² tekijänä.

Suomessa on tehty runsaasti itsemurha-aiheisia tutkimuksia, joista nostan esille muutamia merkittävimpiä tutkimuksia. 1990-luvun suomalaiset itsemurhatutkimukset ovat vahvasti sidoksissa Itsemurhat Suomessa 1987 -projektiin.⁷³ Tällaista taustoittavaa itsemurhatutkimusta edustaa Kalle Achtén, Olavi Lindforsin, Jouko Lönnqvistin ja Markku Salokarin toimittama monitieteinen kokoomateos *Suomalainen itsemurha* (1989), joka lähestyy itsemurhaa lääketieteen, psykologian, sosiologian, oikeustieteen, teologian ja etiikan näkökulmista. YTT Toivo Nygårdin tutkimus *Itsemurha suomalaisessa yhteiskunnassa* (1994) käsittelee 1800-1900-lukujen taitteen yhteiskunnan ja kulttuurin muutosten yhteyttä itsemurhiin niin lainsäädännön, viranomaisten toimitusten kuin kansanuskomusten ja kristinuskon näkökulmista. Uudempaa suomalaista historiatutkimusta edustaa YTT Riikka Miettisen väitöskirja *Suicide in Seventeenth-Century Sweden: The Crime and Legal Praxis in the Lower Courts* (2015) ja sen pohjalta kirjoitetut artikkelit, joissa Miettinen käsittelee Ruotsin, Ruotsi-Suomen ja Suomen itsemurharikollisuutta ja itsemurhien dekriminialisointia. Olen hyödyntänyt edellä esiteltyjä tutkimuksia tutkielmani taustaluvussa **2.1.1. Itsemurha teologisena ja kirkko-oikeudellisena kysymyksenä.**

⁷¹ Mm. Francis & Ortiz Bance 2017; Norko et al. 2017; Tavares et al. 2018.

⁷² Lawrence et al. 2016.

⁷³ Vuonna 1986 lääkintöhallitus asetti itsemurhien ehkäisyn asiantuntijaryhmän, joka keräsi tietoa itsemurhista vuosina 1987–1988. Projektissa tutkittiin kaikki 1.4.1987–31.3.1988 välisenä aikana tehdyt itsemurhat tai itsemurhiksi epäillyt kuolemantapaukset. Projektissa pyrittiin tarkastelemaan itsemurhia mahdollisimman monitieteellisesti ja laajasta näkökulmasta, jotta itsemurhien ehkäisyyn saataisiin kaikki mahdollinen tieto. Kts. esim. Lönnqvist et al. 1993, 1–12; Sorri 1993, 21–24.

Suomalaisessa itsemurhatutkimuksessa on annettu ääni erityisesti omaisille. KT Tuula Uusitalo on kasvatustieteen väitöskirjassaan *Miten päästä yli mahdottoman? Narratiivinen tutkimus itsemurhamenetyksistä* (2006) haastatellut 24:ää henkilöä, joiden lapsi, elämänkumppani, sisarus tai vanhempi oli tehnyt itsemurhan. Uusitalo tutki vastaajien kertomuksia ajasta ennen itsemurhaa ja itsemurhan jälkeen, itsemurhakriisin aiheuttamaa surua sekä itsemurhakriisiin sopeutumista ja siitä toipumista. Itsemurhamenetyksen aiheuttama suru ilmeni vastaajilla menetyksen todentumisena, turvattomuutena, itsesuojelun tarpeena, psykososiaalisina reaktioina, elämän mielekkyyden kyseenalaistamisena sekä fyysisinä ja psykosomaattisina oireina. Tutkimuksessa kävi ilmi, että kirkolla ja seurakunnilla oli merkittävä rooli itsemurhaomaisten kohtaamisessa ja surun työstämisessä.

Uudempaa itsemurhatutkimusta edustaa esimerkiksi VTT Hanna Kiurun narratiivinen sosiaalityön väitöskirja *Tragedian tarina. Nuoren itsemurhaan päättynyt elämä vanhemman kertomana* (2015), joka koostuu 14:sta lapsensa itsemurhakuoleman kokeneen vanhemman kerronnallisesta haastattelusta. Kiuru selvitti tutkimuksessaan, millaisia merkityksiä vanhemmat antoivat lapsensa elämälle ja itsemurhalle, millä tavoin vanhemmat olivat ennakoineet lapsensa itsemurhaa sekä millaisia itsemurhalta varjelevia tekijöitä vanhemmat olivat pyrkineet muodostamaan. Tutkimuksessa ilmeni, että vanhempien merkityksenannot liittyivät itsemurhan sijasta yleisemmällä tasolla nuoren kuolemaan. Vastaajat kokivat, että valtaosa nuorista ei ollut tavoitellut kuolemaa niinkään kuoleamisen takia, vaan päästäkseen pois loputtomalta tuntuneesta toivottomuuden tilasta.

Itsemurhaa yrittäneisiin keskittyviä uusia tutkimuksia ovat FT Reija Ruuhelan meteorologian väitöskirja *Impacts of Weather and Climate on Mortality and Self-harm in Finland* (2018) ja LL Kari Aaltosen lääketieteen artikkeliväitöskirja *Suicidal behavior in depressive or bipolar disorders* (2019). Ruuhela tutki väitöskirjassaan sääolosuhteiden vaikutusta Helsingin ja Uudenmaan sairaanhoitopiirissä ilmenneeseen itsetuhoisuuteen ja itsemurhakuolleisuuteen 33:n vuoden ajanjaksolla. Tutkimus osoitti auringonvalon vähäisyyden lisäävän erityisesti miesten itsemurhariskiä. Aaltonen puolestaan tutki 188:n masennuksen ja 99:n kaksisuuntaisen mielialahäiriön vuoksi psykiatrisessa erikoissairanhoidossa olleen potilaan itsemurha-ajatuksia, -yrityksiä ja -

kuolemia. Tutkimuksen mukaan masennusta ja kaksisuuntaista mielialahäiriötä sairastavien potilaiden itsemurha-ajattelussa ja -yrityksissä oli sekä toisistaan poikkeavia että toisiaan yhdistäviä taustatekijöitä. Aaltosen mukaan itsemurhakuolemaa ennustivat miessukupuoli, aiempi itsemurhayritys, vakava masennustila tai psykoottinen masennus, alkoholiriippuvuus, yksin asuminen, korkeampi koulutus sekä perheen korkea tulotaso.

Teologisia itsemurhatutkimuksia ovat muun muassa teologian tohtorien Hannu Sorrin, Kalervo Nissilän ja Helena Ojanperä-Samulinin tutkimukset. Sorrin kirkkososiologian väitöskirja *Itsemurha ja uskonnollisuus: Itsemurhan tehneiden jäsentyminen uskonyhteisöön* (1993) oli osa Kansanterveydenlaitoksen Mielenterveydenosaston *Itsemurhat Suomessa 1987* -projektia. Haastatteluaineistoon perustuva väitöskirja käsitteli muun muassa uskonnollisuuden vaikutusta itsemurhaprosessissa. Tutkimus osoitti uskonnollisuuden ja psyykkisen terveyden liittyvän vahvasti toisiinsa, minkä lisäksi joihinkin uskonyhteisöihin jäsentyminen näyttäytyi itsemurhalta suojaavana tekijä.

Sairaalapastori Kalervo Nissilä pastoraaliteologiset haastattelututkimukset ovat eräänlainen teospari: *Kuolevan kuolemattomuus* (1992) keskittyy sydän-, terminaali- ja itsemurhapotilaiden haastatteluihin heidän kuolemaan liittyvistä mielikuvistaan, kun taas *Itsetuhoisen ihmisen käsitys omasta kuolemastaan* (1995) vertailee itsemurhaa yrittäneiden ja traumapotilaiden kuolema- ja kuolemattomuuskäsityksiä. Nissilän mukaan jokainen itsemurhaa yrittäneistä vastaajista oli uskonut olevansa kuolematon eli olevansa jollain tavalla olemassa kuolemansa jälkeen. Osa vastaajista uskoi epätoivonsa jatkuvan vielä kuoleman jälkeen, ja osa luotti kuolemanjälkeisen elämänsä olevan hyvä ja toivorikas.

Helena Ojanperä-Samulinin käytännöllisen teologian väitöskirja *Yhdessä löytyy toivo: Itsemurhien ehkäisyn näkökulma Palvelevan puhelimen työssä vuosina 1965-1995* (2017) analysoi Palvelevan puhelimen merkitystä itsemurhien ehkäisyn näkökulmasta. Palveleva puhelin perustettiin alun perin itsemurhavaarassa olevien auttamiseksi, mutta tutkimus osoitti itsemurha-aiheisia puheluita olleen noin 4-7 prosenttia kaikista puheluista. Puhelinkeskustelut olivat silti ennakoivasti tukeneet mahdollisesti itsemurhavaaraan ajautuvia ihmisiä.

Itsemurha-aiheisia teologian pro gradu -tutkielmia on tehty jonkin verran, ja esittelen niistä tutkimukseni kannalta keskeisimmät työt. Eva Kanervan toimittama Helsingin yliopiston käytännöllisen teologian laitoksen vuosikirja, *Toivoa ja tukea itsemurhakriisissä* (2008), perustuu suurelta osin Helsingin yliopiston käytännöllisen teologian laitoksen tutkielmaseminaarin pro gradu -tutkielmiin. Artikkeleissa itsemurha-teemaa käsitellään muun muassa omaisten tunteiden ja kohtaamisen sekä itsemurhan tehneiden siunauspuheiden näkökulmista. Yksi artikkeleista, TM Henna Ristlakin *Kuoleman nälkä*, käsittelee syömishäiriöiden ja itsetuhoisuuden yhteyttä toisiinsa. Kaikki haastateltavat olivat sairautensa aikana käsitelleet itsetuhoisia ajatuksia, ja osa heistä oli satuttanut itseään fyysisesti. Itsetuhoista toimintaa oli kyetty estämään positiivisten selviytymiskeinojen avulla.

TM Pia Ala-Soinin käytännöllisen teologian pro gradu -työ, *Sururyhmä itsemurhan tehneen läheisille Suomen evankelis-luterilaisessa kirkossa. Ryhmäytyminen, suruprosessi ja hengellisyys ohjaajan näkökulmasta* (2011), perustui 15:n sururyhmän ohjaajan haastatteluun. Sururyhmän jäsenet käsitelivät muun muassa itsemurhan tehneiden kuolemanjälkeistä elämää, Jumalan vastuuta ja pettymystä Jumalaa kohtaan sekä kirkon suhtautumista itsemurhaan. TM Marika Viljamaan käytännöllisen teologian tutkielman, *”Se tulee aina olemaan osa minua” – Tunteet läheisen itsemurhan kokeneiden kirjoituksissa* (2017), aineisto koostui yhdeksästätoista itsemurhaomaisen kirjoituksesta. Viljamaa analysoi kirjoituksia itsen, toisiin ihmisiin ja Jumalaan kohdistuvien tunteiden näkökulmasta. Kaikkia vastaajia yhdisti suru, suurin osa vastaajista ilmaisi vihan ja syyllisyyden tunteita, ja kolmasosa kirjoittajista tunsu kiitollisuutta. Puolet kirjoittajista sai toivoa omasta katsomuksestaan, uskostaan tai jumalasuhteestaan.

Vaikka itsemurhaa on tutkittu paljon niin kansainvälisesti kuin suomalaisessa kontekstissa, sitä ei ole juurikaan tutkittu spiritualiteetin näkökulmasta⁷⁴. Suurin osa itsemurhaa käsittelevistä tutkimuksista myös keskittyy itsemurhaomaisiin. Tämä osoittaa, että sekä itsemurhaomaisten että itsemurhaa yrittäneiden spiritualiteetti on perusteltu tutkimusaihe, sillä sen tutkiminen tuo tutkimuskentälle uutta tietoa niin omaisista ja itsemurhaa yrittäneistä kuin itsemurhakriisin vaikutuksesta heidän spiritualiteettiinsa.

⁷⁴ Kansainvälisten spiritualiteettia ja itsemurhaa käsittelevien tutkimusten kysymyksenasettelut eivät vastanneet omaa kysymyksenasetteluani. Tutkimuksissa keskityttiin mm. itsemurhariskissä oleviin skitsofreniapotilaisiin (Hustoft et al. 2013) ja sotaveteraaneihin (Lusk et al. 2018) sekä itsemurhien ehkäisyyn (Kopacz et al. 2014). Yksi tutkimus luotasi itsemurhaa yrittäneiden käsityksiä uskonnoista ja elämän tarkoituksesta sekä kartoitti itsemurhayrityksen syytä (Mandhouj et al. 2016).

3. TUTKIMUSPROSESSI

Tässä luvussa esittelen tutkielmani tutkimustehtävän ja -menetelmän sekä kerron tutkimusaineistoni keräysprosessista ja tutkimusaineiston rajauksesta. Lisäksi esittelen tilastollisia taustatietoja tutkimusaineiston vastaajista. Lopuksi käyn läpi tutkimuksen ja analyysiprosessin kulkua sekä huomioin tutkimukseen ja sen tekoon liittyviä luotettavuus- ja eettisyyskysymyksiä.

3.1. Tutkimustehtävä ja metodi

Pro gradu -tutkielmani tarkoituksena on selvittää, *millaisia merkityksiä itsemurhalla tai sen yrityksellä on vastaajien spiritualiteettiin*. Tutkimukseni tarkoituksena on pyrkiä ymmärtämään vastaajia heidän tuottamiensa kirjoitusten avulla.⁷⁵ Tutkijana katseeni on kohdistettu niihin itsemurhaomaisiin ja itsemurhaa yrittäneisiin, joiden hengellisyteen itsemurhakriisi on jollain tavalla vaikuttanut. Tutkimukseni pääkysymys on:

Millaisia merkityksiä itsemurhalla tai itsemurhayrityksellä on ollut vastaajien spiritualiteettiin?

Olen jakanut pääkysymyksen kahdeksi eri alakysymykseksi:

- 1) Millaisia myönteisiä, kielteisiä tai ristiriitaisia muutoksia itsemurhakriisi on aiheuttanut?
- 2) Millaisia käsityksiä vastaajilla on itsemurhan tehneen kuolemanjälkeisestä elämästä?

Olen jakanut alakysymykset kolmeen eri analyysilukuun. Luvuissa 4 ja 5 käsittelen itsemurhakriisin aiheuttamia myönteisiä, kielteisiä ja ristiriitauttavia muutoksia vastaajien spiritualiteettiin: Millaisia erilaisia vaikutuksia itsemurhakriisillä on ollut vastaajien jumalasuhteeseen, jumalakuvaan ja hengelliseen elämään? Millaisia eksistentiaalisia kysymyksiä itsemurhakriisi on herättänyt vastaajissa?

⁷⁵ Hirsjärvi & Remes & Sajavaara 2009, 217.

Luvussa 6 analysoin vastaajien käsityksiä itsemurhan tehneiden kuolemanjälkeisestä elämästä: Millaisia erilaisia käsityksiä vastaajilla on itsemurhan tehneiden kuolemanjälkeisestä elämästä? Entä eroavatko omaisten ja itsemurhaa yrittäneiden käsitykset toisistaan?

Tutkimukseni analyysimenetelmä on *aineistolähtöinen sisällönanalyysi*, ja tutkimukseni nojautuu *fenomenologis-hermeneuttiseen* tutkimusperinteeseen. Sisällönanalyysi etenee empiirisestä aineistosta tulkinnan ja päättelyn avulla käsitteellisempään näkemykseen tutkittavana olevasta ilmiöstä.⁷⁶ Sisällönanalyysin tarkoituksena on tutkimusaineiston systemaattinen ja objektiivinen analysointi, sekä tutkittavan ilmiön kuvaaminen tiivistetyssä ja yleisessä muodossa. Sisällönanalyysi on tekstianalyysia, jonka avulla tekstistä etsitään erilaisia merkityksiä⁷⁷, kun taas fenomenologis-hermeneuttisen tutkimuksen tavoitteena on ymmärtää ja tulkita erilaisten merkitysten monikerroksellisuutta.⁷⁸ Aineistolähtöisen analyysitavan yhdistäminen fenomenologis-hermeneuttiseen tutkimusperinteeseen on tässä tutkimuksessa perusteltua, sillä pyrin sekä etsimään perustietoa⁷⁹ itsemurhakriisin merkityksestä spiritualiteettiin että lisäämään ymmärrystä kyseisestä ilmiöstä⁸⁰. Pyrin tutkimuksessani tuomaan tutkittavien oman ”äänen” kuuluviin ja siten ymmärtävään heidän kokemuksiaan itsemurhakriisistä.⁸¹

3.2. Tutkimusaineisto

Sisällönanalyysia hyödyntävän tutkimusaineiston on oltava sellainen, jossa vastaajat ”puhuvat asioista omin sanoin”.⁸² Kvalitatiivisen eli laadullisen tutkimuksen tyypillisimpiä aineistoja ovatkin erilaiset kirjalliset, kuvalliset tai äänitetyt aineistot, kuten kirjeet, päiväkirjat ja elämäkerrat sekä erilaiset haastattelut, kyselyt ja havainnoinnit.⁸³ Tutkimukseni toteuttamista varten olen kerännyt laadullisen primaariaineiston, joka koostuu itsemurhaomaisten sekä itsemurhaa yrittäneiden kirjoituksista. Aineistoni ja

⁷⁶ Alasuutari 2011, 83.

⁷⁷ Tuomi & Sarajärvi 2018, 117.

⁷⁸ Laine 2018, 29.

⁷⁹ Eskola & Suoranta 1998, 19.

⁸⁰ Laine 2018, 50.

⁸¹ Alasuutari 2011, 83; Hirsjärvi & Remes & Sajavaara 2009, 164.

⁸² Alasuutari 2011, 83.

⁸³ Mm. Eskola & Suoranta 1998, 15; Tuomi & Sarajärvi 2018, 83.

tutkimukseni vastaa myös muilta osin laadullisen tutkimuksen tyypillisiä piirteitä, kuten ihmisten suosimista tiedon keruun välineenä, tarkoituksenmukaisen kohdejoukon valintaa, tapausten kohtelemista ainutlaatuisina sekä tutkimussuunnitelman muotoutumista tutkimuksen edetessä.⁸⁴

Tutkimusaineistoni on kerätty erilaisissa julkaisualustoissa julkaistun kirjoituspyynnön⁸⁵ avulla. Kirjoituspyyntö sisälsi viisi suuntaa-antavaa kysymystä liittyen itsemurhaan, hengellisyyteen ja identiteettiin. Kirjoituspyynnössä vastaajia pyydettiin vastaamaan joko sähköiseen vastauslomakkeeseen⁸⁶, tai lähettämään vapaamuotoisen kirjoituksen joko postitse tai sähköpostitse. Sähköinen vastauslomake oli Itä-Suomen yliopiston sähköinen e-lomake, joka sisälsi useita avoimia kysymyksiä muun muassa vastaajien saamasta kriisiavusta, itsemurhakriisin herättämistä tunteista sekä heidän hengellisyydestään ennen itsemurhakriisiä, itsemurhakriisin aikana sekä itsemurhakriisin jälkeen. Sähköinen vastauslomake sisälsi myös taustatietokysymyksiä sekä vastauksen kohteena olevista henkilöistä että vastaajista itsestään.

Päädyin aineiston keräämiseen kahdella eri tavalla tavoittaakseni mahdollisimman monipuolisen ja heterogeenisen vastaajaryhmän. Halusin antaa vastaajille vapauden valita, haluavatko he kirjoittaa vapaamuotoisemmin vai vastata valmiiksi muotoiltuihin kysymyksiin. Kirjoituspyynnössä ja e-lomakepohjassa toistui samat kysymykset, mutta e-lomakepohjassa pystyin tekemään vastaajille spesifimpiä kysymyksiä. E-lomake sisälsi sekä avoimia kysymyksiä että monivalintakysymyksiä. Kuten kirjoituspyynnössä esitetyt kysymykset, e-lomakkeen avoimet kysymykset antoivat kirjoittajille vapauden vastata kysymyksiin omin sanoin. Lomakkeen monivalintakysymysten avulla pystyin keräämään vastaajilta taustatietoja sekä muun muassa kartoittamaan kirjoittajien saamaa kriisiapua.

⁸⁴ Hirsjärvi & Remes & Sajavaara 2009, 164.

⁸⁵ Liite 2: Kirjoituskutsu – Kirjoita itsemurhasta ja uskosta

⁸⁶ Liite 3: E-lomake

3.2.1. Tutkimusaineiston kerääminen

Lähetin 30.9.-27.10.2016 välisenä aikana saatekirjeen⁸⁷ ja *Kirjoita itsemurhasta ja uskosta* -nimisen kirjoituspyynnön⁸⁸ yhteensä 72:lle vastaanottajalle evankelis-luterilaisiin seurakuntalehtiin, erilaisiin kristillisiin lehtiin, mielenterveysyhdistysten julkaisuihin sekä maakuntalehtiin⁸⁹. Valikoin julkaisut niiden levikin, kohderyhmän ja maantieteellisen sijainnin perusteella. Pyrin lähestymään sekä kristillisiä että ei-kristillisiä kanavia, jotta vastausten kirjo hengellisestä näkökulmasta mahdollisimman laaja. Kirjoituspyyntö julkaistiin varmuudella 28:ssa erilaisessa julkaisussa.

Virallisten julkaisukanavien lisäksi kirjoituspyyntö oli esillä Facebookissa. Julkaisin kirjoituspyynnön ja linkin e-lomakkeeseen yksityisen Facebook-profiilini kautta. Aineistonkeräyksen ollessa vielä kesken sain yhteydenoton Mielenterveyden Keskusliiton hallituksen jäseneltä, joka pyysi luvan julkaista kirjoituspyyntöni seitsemässä erilaisessa itsemurha-aiheisessa ja suljetussa Facebook-ryhmässä.⁹⁰ Ryhmät olivat kohdennettuja erilaisille itsemurhaomaisille, kuten puolisonsa tai lapsensa itsemurhalle menettäneille henkilöille. Yhteydenottaja julkaisi kirjoituspyyntöni ja linkin kyselyyn edellä mainituissa Facebook-ryhmissä 30.11.2016. Aineistonkeruun päätyttyä keräsin 10.1.–1.2.2017 välisenä aikana osalta kirjeiden (25) ja sähköpostiviestien (31) kirjoittajilta taustatietoja lisätietolomakkeella⁹¹.

3.2.2. Tutkimusaineiston rajaus

Aineistonkeruu tuotti yhteensä 154 yhteydenottoa, joista 36 oli kirjeitä, 34 sähköpostea ja 84 e-lomakevastauksia. Tämän lisäksi sain 21 lisätietolomaketta kirjeiden kirjoittajilta sekä 17 lisätietolomaketta sähköpostiviestien kirjoittajilta. Kaikista yhteydenotoista yhteensä 120 oli naisten ja 34 miesten lähettämiä. Kaikkea kerättyä aineistoa läpikäydessäni rajasin ensiksi tutkimukseni ulkopuolelle vastaukset, jotka eivät varsinaisesti käsitelleet itsemurhaa (4 kpl), käsitelivät itsemurhaa yleisellä tasolla (4

⁸⁷ Liite 1: Saatekirje lehdistölle

⁸⁸ Liite 2: Kirjoituskutsu – Kirjoita itsemurhasta ja uskosta

⁸⁹ Liite 4: Kirjoituspyynnön julkaisseet lehdet ja sivustot

⁹⁰ Liite 4: Kirjoituspyynnön julkaisseet lehdet ja sivustot

⁹¹ Liite 5: Lisätietopyyntö kirjeiden lähettäjiille

kpl) ja jotka oli julkaistu aiemmin joko omakustanteina tai jossakin muussa julkaisufoorumissa (8 kpl). Rajasin viimeksi mainitut pois suojellakseni näiden henkilöiden anonymiteettia. Tällöin jäljelle jäi 138 vastaajaa, joista itsemurhan tehneen omaisia oli 90 henkeä (75 naista ja 15 miestä), itsemurhaa yrittäneitä 35 henkeä (25 naista ja 10 miestä) ja itsemurhaa yrittäneen omaisia 13 henkeä (12 naista ja 1 mies). Osa vastaajista kirjoitti useammista tapauksista, kuten omasta itsemurhayrityksestään ja/tai yhdestä tai useammasta läheisen itsemurhasta ja/tai itsemurhayrityksestä.

Koska laadullinen tutkimus ei pyri tilastollisiin yleistyksiin, aloin alustavan karsinnan jälkeen lukemaan kirjoituksia systemaattisesti läpi ja poimin harkinnanvaraisesti, tutkimustehtäväni perusteella, kaikkien vastaajien joukosta ne vastaajat, jotka käsittelevät itsemurhan tai sen yrityksen vaikutusta hengellisyyteensä.⁹² Tämän vuoksi lopullisesta tutkimuksesta rajautuivat pois sellaiset vastaukset, joissa itsemurhaa ja hengellisiä muutoksia käsiteltiin erillisinä asioina tai joissa jokin muu asia kuin itsemurha oli vaikuttanut vastaajan hengellisyyteen.⁹³ Näiden rajausten jälkeen aineistoni muotoutui 53:een kirjoitukseen.⁹⁴

3.2.3. Vastaajat

Viidestäkymmenestäkolmesta kirjoittajasta 33 henkilöä oli itsemurhan tehneen omaisia, 18 henkilöä oli yrittänyt itsemurhaa ja kaksi henkilöä oli itsemurhaa yrittäneen omaisia. Omaisista naisia oli 30 ja miehiä kolme. Itsemurhaa yrittäneistä vastaajista 13 oli naisia ja viisi miehiä. Molemmat itsemurhaa yrittäneiden omaisista olivat naisia.

Osa vastaajista sijoittuisi sekä itsemurhaa yrittäneiden että itsemurhaomaisten ryhmään, mutta tilastoinnin takia olen sijoittanut heidät jompaankumpaan ryhmään sen perusteella, mistä he kirjoittavat enemmän – omasta itsemurhayrityksestään vai läheisen itsemurhasta tai itsemurhayrityksestä. Käsitellen tilastoissa itsemurhan tehneen

⁹² Eskola & Suoranta 1998, 18; Tuomi & Sarajärvi 2018, 98.

⁹³ Itsemurhan tehneen omaisista 26 henkilöä koki, ettei läheisen itsemurha vaikuttanut heidän hengellisyyteensä, ja itsemurhaa yrittäneen omaisista yksi henkilö ei pitänyt hengellisyyden roolia tai sen muutoista merkittävänä. Kolme itsemurhaa yrittäneistä ei uskonut itsemurhayrityksen merkittävästi vaikuttaneen heidän hengellisyyteensä.

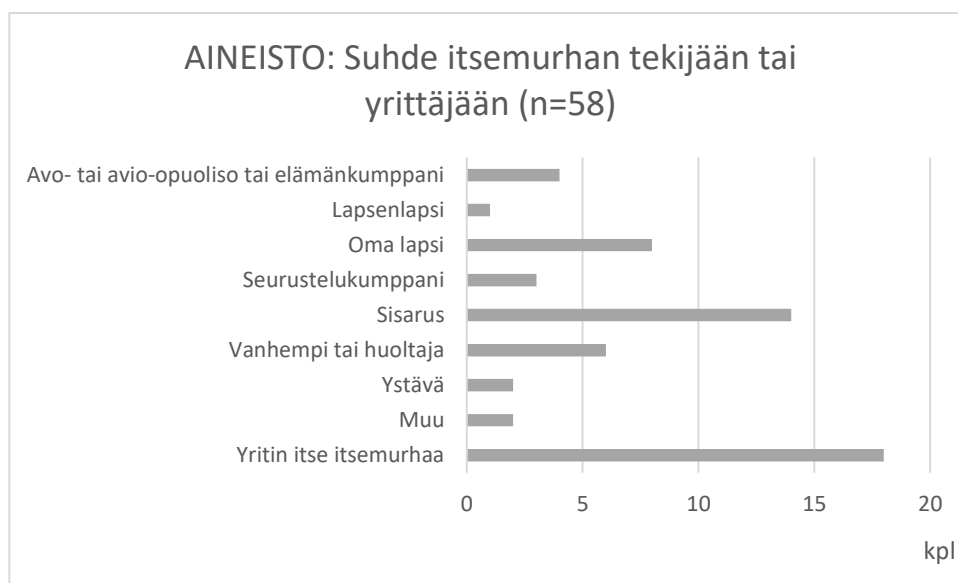
⁹⁴ Liite 6: Vastaajat

omaisia ja itsemurhaa yrittäneen omaisia yhtenäisenä ryhmänä, käyttäen käsitettä itsemurhaomainen. Erittelen itsemurhan ja itsemurhayrityksen toisistaan, mutta käytän niistä myös yhteisnimitystä itsemurhatapahtuma.

Vastaajien kirjoituksissa tuli ilmi yhteensä 58 itsemurhakriisiä, tarkennettuna 36 itsemurhatapausta ja 22 itsemurhayritystä. Kahdeksantoista vastaajaa kirjoitti yhden ihmisen useammasta itsemurhayrityksestä ja lopulta itsemurhasta, kun taas kuusi vastaajaa käsitteli kirjoituksessaan useamman kuin yhden henkilön itsemurha- ja/tai itsemurhayritystapauksia. Kahdeksantoista vastaajaa kirjoitti omasta itsemurhayrityksestään.

Vastaajat jakautuivat siten, että noin yksi kolmasosa käsitteli omaa itsemurhayritystään (18/53) ja noin kaksi kolmasosaa kirjoitti läheisensä itsemurhasta tai sen yrityksestä (35/53). Omaisten kirjoituksista suurin osa käsitteli sisaruksen itsemurhaa tai itsemurhayritystä (14/35), toiseksi eniten oman lapsen kuolemaa tai itsemurhayritystä (8/35)⁹⁵, ja kolmanneksi eniten vanhemman tai huoltajan itsemurhaa tai sen yritystä (6/35). Vastaajat kirjoittivat myös avo- tai aviopuolison tai elämäkumppanin, seurustelukumppanin, ystävän ja lapsenlapsen itsemurhasta tai yrityksestä. Yksi vastaaja kirjoitti lapsensa kummin ja toinen entisen seurustelukumppaninsa itsemurhasta. Vastaajan suhde itsemurhan tekijään tai sitä yrittäneeseen on esitelty kuviossa 1.

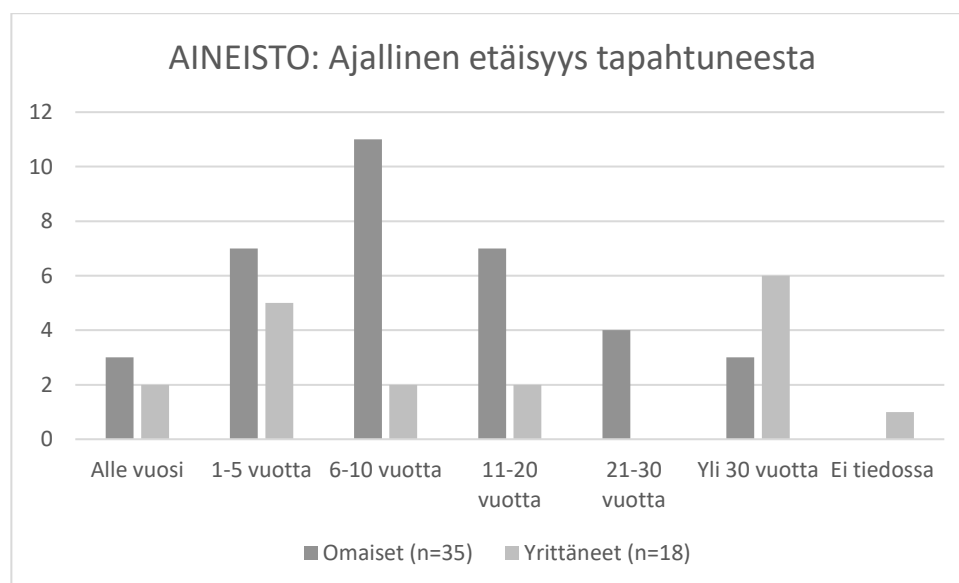
Kuvio 1. Suhde itsemurhan tekijään tai yrittäjään.

⁹⁵ Lapsista kaksi oli alaikäisiä, ja kuusi aikuisia.

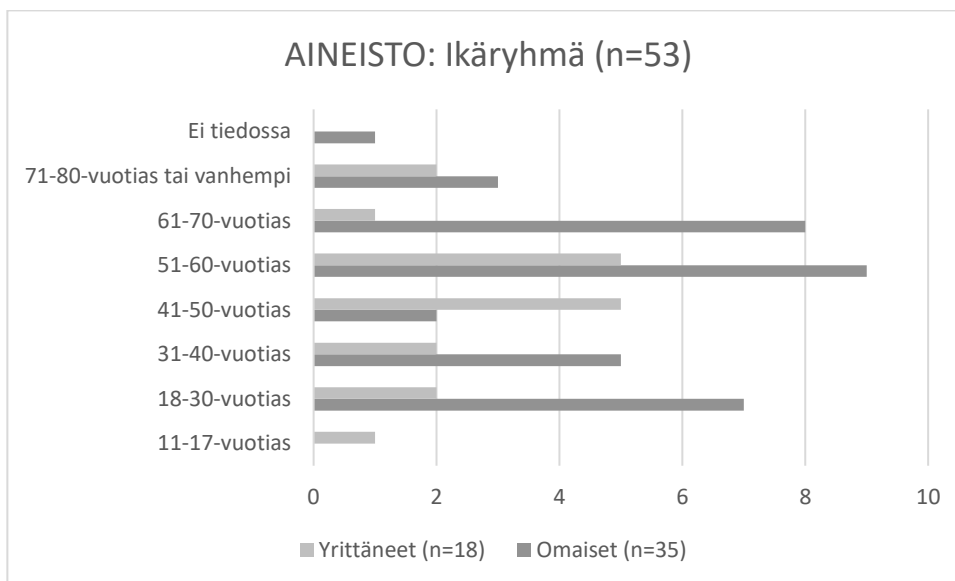
Kuviossa 2 on esitelty kirjoitusten ajallinen etäisyys itsemurhatapahtumaan. Mikäli vastaaja kirjoitti useammasta kuin yhdestä tapahtumasta, merkitsin ajallisen etäisyyden viimeisimmän itsemurhan tai itsemurhayrityksen mukaan. Suurimmalla osalla omaisista itsemurhatapahtumasta oli kulunut 6-10 vuotta, toiseksi eniten 1-5 vuotta ja kolmanneksi eniten 11-20 vuotta. Neljän kohdalla tapahtuma-ajankohdasta oli kulunut 21-30 vuotta ja kolmessa tapauksessa yli 30 vuotta – 44:stä vuodesta 61:een vuoteen. Kolmen omaisen kohdalla itsemurhatapahtumasta oli kulunut alle vuosi. Vastaavasti itsemurhaa yrittäneistä suurimmalla osalla itsemurhayrityksestä kulunut yli 30 vuotta, tarkemmin 32:sta vuodesta 56:een vuoteen, ja toiseksi eniten 1-5 vuotta. Muut vastaukset jakautuivat tasaisesti siten, että kahdella itsemurhayrityksestä oli alle vuosi, kahdella 6-10 vuotta ja kahdella 11-20 vuotta. Yhden vastaajan kohdalla etäisyys jäi epäselväksi.

Kuvio 2. Ajallinen etäisyys tapahtuneesta.

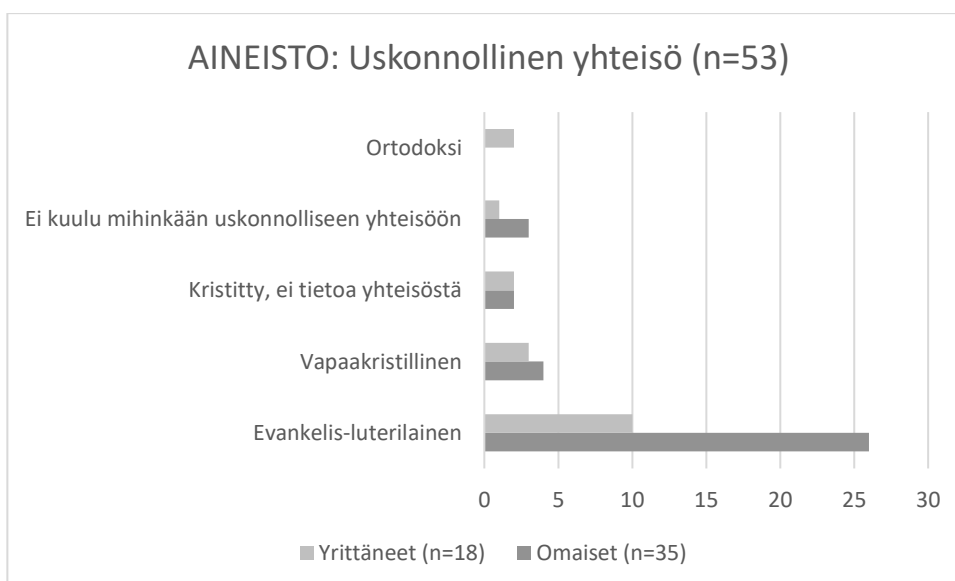
Enemmistö omaisista oli 51-60-vuotiaita (9/35), 61-70-vuotiaita (8/35) ja 18-30-vuotiaita (7/35). Omaisista viisi oli 31-40-vuotiaita, kolme 71-80-vuotiaita ja kaksi 41-50-vuotiaita. Yhden omaisen ikäryhmä jäi epäselväksi. Omaisista nuorin vastaajista oli aineiston keruuhetkellä 24-vuotias ja vanhin 77-vuotias. Itsemurhaa yrittäneistä suurin osa oli joko 41-50- tai 51-60-vuotiaita (yht. 10/18). Muissa ikäryhmissä vaihtelu oli hajanaisempaa: Kaksi oli 18-30-vuotiaita, kaksi 31-40-vuotiaita ja kaksi 71-80-vuotiaita. Vanhin itsemurhayrityksestään kirjoittaneista oli 80-vuotias, kun vastaajista nuorin, aineiston ainoa alaikäinen, oli aineistonkeruuhetkellä 17-vuotias. Vastaajien ikäryhmät on esitelty kuviossa 3.

Kuvio 3. Ikäryhmä.

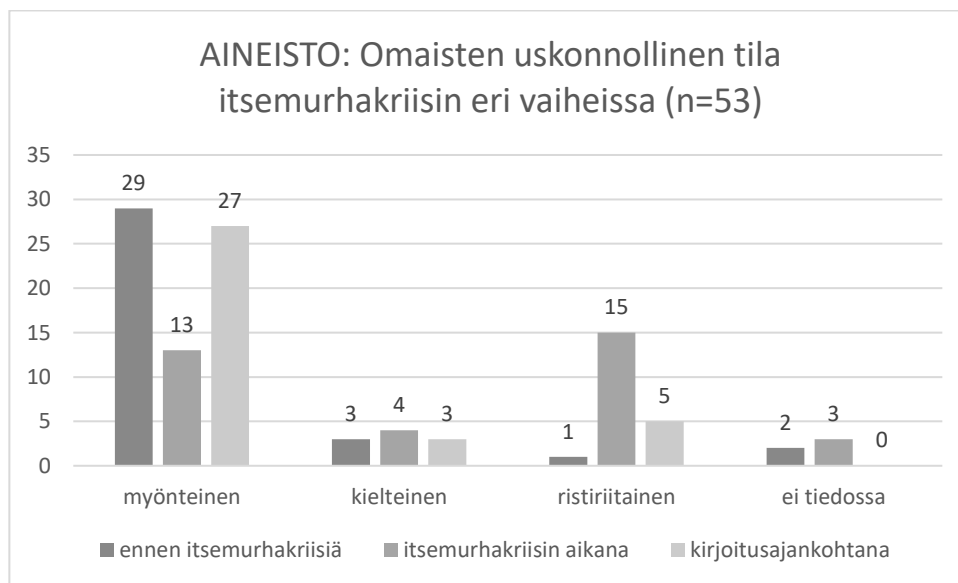
Kuviossa 4 olen kuvannut vastaajien kuulumista uskonnolliseen yhteisöön. Omaisista noin kolme neljäsosaa (26/35) kuului evankelis-luterilaiseen kirkkoon. Neljä omaista kuului vapaakristillisiin yhteisöihin, ja kaksi vastaajaa oli uskonnollisten näkemystensä perusteella (esim. usko Jeesukseen tai kolmiyhteiseen Jumalaan) tulkittavissa kristityiksi, mutta heidän uskonnollinen yhteisönsä jäi epäselväksi. Kolme henkilöä ei kuulunut mihinkään uskonnolliseen yhteisöön. Myös itsemurhaa yrittäneistä hieman yli puolet (10/35) kuului evankelis-luterilaiseen kirkkoon. Kolme henkilöä kuului vapaakristillisiin yhteisöihin, kaksi ortodoksikirkkoon ja kaksi oli luokiteltavissa kristityiksi. Yksi itsemurhaa yrittäneistä ei kuulunut mihinkään uskonnolliseen yhteisöön.

Kuvio 4. Uskonnollinen yhteisö.

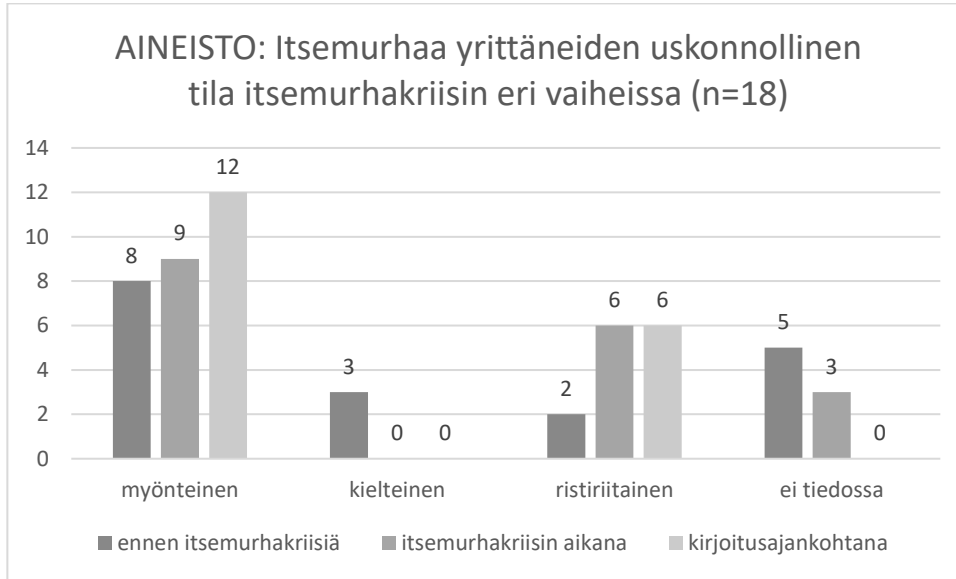

Vastaajien jakautuminen osoittaa kirjoituspyyntöön vastanneiden olevan voittopuoleisesti uskonnollisesta taustasta tulevia. Tähän on voinut vaikuttaa se, että kirjoituspyyntö julkaistiin useissa kristillisissä lehdissä. Uskonnollisen yhteisön lisäksi analysoin vastaajien uskonnollisuuden tilan muutoksia analysoimalla heidän uskonnollisuuttaan ennen itsemurhakriisiä, itsemurhakriisin aikana sekä itsemurhakriisin jälkeen. Määrittelin uskonnollisuuden tilan myönteiseksi, kielteiseksi tai kielteiseksi vastaajan uskonnollisuuteen liittyvien (usko, hengellinen elämä, jumalasuhte, jumalakuva) kokemusten ja merkityksenantojen mukaan. Termillä 'itsemurhakriisin aikana' tarkoitan omaisten kohdalla aikaa, jolloin omainen on saanut tietää läheisensä itsemurhasta tai sen yrityksestä, ja itsemurhaa yrittäneiden kohdalla aikaa, jolloin he ovat yrittäneet itsemurhaa ja/tai saaneet tietää epäonnistuneensa siinä. Termillä 'itsemurhakriisin jälkeen' tarkoitan kirjoitusajankohtaa. Kuviossa 5 esittelen omaisten ja kuviossa 6 itsemurhaa yrittäneiden uskonnollisen tilan muutoksia.

Kuviot 5. Omaisten uskonnollinen tila itsemurhakriisin eri vaiheissa.

Kuvio 6. Itsemurhaa yrittäneiden uskonnollinen tila itsemurhakriisin eri vaiheissa.

Kun tarkastellaan omaisten uskonnollisuuden tilaa *ennen itsemurhakriisiä*, uskonnollisuuden tila oli vastaajien kirjoitusten perusteella arvioituna useimmiten myönteinen (29/35). Kielteisenä uskonnollisuus näyttäytyi kirjoitusten perusteella vain kolmella ja ristiriitaisena yhdellä omaisella. Myös itsemurhaa yrittäneiden kirjoitustensa perusteella uskonnollisuuden tila oli suurimmalla osalla myönteinen (8/18). Uskonnollisuus näyttäytyi kielteisenä kolmella ja ristiriitaisena kahdella vastaajalla. Kaksi omaista ja viisi itsemurhaa yrittäneistä ei kirjoittanut itsemurhakriisiä edeltäneestä uskonnollisuudestaan.

Itsemurhakriisi selkeästi vaikutti omaisten uskonnolliseen tilaan. *Itsemurhakriisin aikana* myönteisen uskonnollisuuden tilan omanneiden omaisten määrä laski yli puoleen (13/35) alkuperäisestä. Ristiriitaisuus kasvoi selkeästi (15/35), mutta puhtaan kielteisyyden määrä ei juurikaan muuttunut (4/35). Itsemurhaa yrittäneiden kohdalla muutokset olivat pienempiä. Kaikkien vastausten perusteella arvioituna itsemurhaa yrittäneiden uskonnollinen tila itsemurhayrityksen jälkeen oli joko myönteinen (9/18) tai ristiriitainen (6/18), mutta yhdenkään kohdalla ei esiintynyt pelkästään kielteistä tilaa. Kolmen omaisen ja kolmen itsemurhaa yrittäneen kohdalla uskonnollisuuden tila jäi epäselväksi.

Kirjoitusajankohtaa, eli itsemurhakriisin jälkeistä aikaa, tarkasteltaessa omaisten uskonnollisuuden tila oli arvioitavissa useimmiten myönteiseksi (27/35). Uskonnollinen

tila näyttäytyi ristiriitaisena enää viidellä ja kielteisenä kolmella vastaajalla. Kuten itsemurhakriisin aikana, itsemurhaa yrittäneistä kenelläkään ei esiintynyt puhtaan kielteistä uskonnollista tilaa itsemurhakriisin jälkeen. Itsemurhaa yrittäneistä uskonnollinen tila oli arvioitavissa kahdella kolmasosalla myönteiseksi (12/18) ja yhdellä kolmasosalla (6/18) ristiriitaiseksi.

Uskonnollisen tilan muutosten havainnointi osoittaa, että itsemurhakriisi vaikutti erityisesti omaisten spiritualiteettiin. Perehdyn muutoksiin tarkemmin tutkimukseni analyysiluvuissa.

3.3. Tutkimusaineiston analyysi

Laadullinen tutkimus on tutkimusprosessi, jossa aineistonkeruu, analyysi, tulkinta ja raportointi kietoutuvat yhteen. Tämän vuoksi tutkimussuunnitelmaa tai -tehtävää voi joutua tarkastamaan aineistonkeruun kuluessa. Näin myös pro gradu -tutkielmani kohdalla. Alkaessani kerätä aineistoa tarkoitukseni oli tutkia itsemurhan tai itsemurhayrityksen merkitystä sekä vastaajien hengellisyyteen että identiteettiin. Kokonaisaineiston läpikäynnin ja tutkimusaineiston rajauksen myötä tutkimuskysymykseni selventyi koskemaan itsemurhan merkitystä spiritualiteettiin sekä vastaajien käsityksiä itsemurhan tehneiden kuolemanjälkeisestä elämästä. Tutkielman kirjoittaminen vaati toistuvaa palaamista alkuperäisen aineiston ääreen, ja tulkinta ja aineiston analyysi jakautuivat koko tutkimusprosessiin.⁹⁶

Aineiston laadullinen tutkimus on loogista ja päättelyä ja tulkintaa, johon kuuluu aineiston hajottaminen osiin, käsitteellistäminen ja uuden loogisen kokonaisuuden koaminen.⁹⁷ Aineistonkeräyksen jälkeen litteroin kaikki saamani kirjoitukset. Keksinkin jokaiselle vastaajalle sekä heidän kirjoituksissaan esiintyville henkilöille ja paikkakunnille pseudonyymien eli peitenimien, minkä lisäksi poistin kirjoituksista tarkat paikkanimet, päivämäärät ja ammattiryhmät. Aineiston rajaamisen jälkeen aloitin varsinaisen tutkimusanalyysin lukemalla tutkimusaineistoa systemaattisesti useita kertoja läpi. Systemaattisen luennan seurauksena aloin *pelkistää* eli redusoida aineistoa pilkko-

⁹⁶ Eskola & Suoranta 1998, 16; Tuomi & Sarajärvi 2018, 122.

⁹⁷ Tuomi & Sarajärvi 2018, 122.

malla sitä osiin ja karsimalla siitä epäolennaisia asioita pois. Etsin aineistosta tutkimustehtävän kysymyksiä kuvaavia tekstikohtia ja ilmaisuja, ja korostin niitä eri väreillä.⁹⁸ Poimin aineistosta hengellisyyteen ja kuolemanjälkeiseen elämään liittyviä kirjoituskatkelmia erillisiin tekstitiedostoihin. Tässä vaiheessa erottelin itsemurh omaiset ja itsemurhaa yrittäneet eri tiedostoihin.

Kun olin useita kertoja läpikäynyt 53:tä kirjoitusta enkä löytänyt aineistosta enää uutta nostettavaa, aloin jälleen systemaattisesti lukea keräämiäni tekstikatkelmia, ja jälleen pilkkoa niitä osiin: Kirjoitin jokaisen yksittäisen katkelman alle ranskalaisin viivoin, millaisia tutkimukseni toteuttamisen kannalta keskeisiä asioita katkelmassa oli, esimerkiksi että vastaaja oli kirjoittanut Jumalan olemuksesta tai rukoilleensa itsemurhayrityksen aikana. Redusoinnin jälkeen aloin *teemoitella* aineistoa. Luokittelin ja jäsensin aineistoa eri teema-alueisiin. Pysin löytämään aineistosta sen keskeiset ydinkategoriat, jotka parhaiten kuvasivat tutkimaani ilmiötä ja joiden varaan tutkimustulosten analyysi rakentui.⁹⁹ Tutkimukseni teemat olivat sinänsä jo olemassa, sillä tutkimusaineisto perustui pyyntööni kirjoittaa itsemurhakriisistä, hengellisyydestä ja kuolemanjälkeisestä elämästä. Erottelin Jumalaan, rukoilemiseen, eksistentiaalisiin kysymyksiin ja kuolemanjälkeiseen elämään liittyvät kirjoitukset omien teemojensa alle.

Teemoittelun jälkeen keskityin aina yhteen teemaan kerrallaan siten, että kävin kyseisen teeman alla olevia kirjoituskatkelmia läpi ja jälleen erittelin niiden alle, millaisia teemaan liittyviä asioita niissä ilmaistiin. Pidin alkuperäisilmaisuja pitkään esillä, ja analyysikirjoituksen ensimmäisessä vaiheessa pyrin tekstissäni mukailemaan tutkittavien omaa puhetta mahdollisimman tarkasti, jotta puheen omalaatuisuus olisi pysynyt mahdollisimman aidossa muodossaan. Vasta sen jälkeen aloin tulkita tutkittavien kieltä ”omalla kielelläni”, eli pyrin käsitteellistämään kuvauksessa esitettyä puhetta.¹⁰⁰ Näin esimerkiksi Jumala-teema alkoi pilkkoutua vastaajien käsityksiksi Jumalasta, jumalasuhteen kuvailuksi ja erilaisiksi tunnelmaisuuksi.

Teemojen etsimistä keskeisempää olikin vastaajien puheen toistamisen sijaan löytää vastaajien antamia *merkityksiä* kullekin teemalle.¹⁰¹ Aloin sanallisesti muotoilla eri

⁹⁸ Tuomi & Sarajärvi 2018, 123–124.

⁹⁹ Kiviniemi 2018, 8–83.

¹⁰⁰ Laine 2018, 44–45.

¹⁰¹ Moilanen & Rähä 2018, 60.

teemojen merkitysisältöjä siten, että etsin aukikirjoitetusta materiaalista erilaisia merkityksiä. Merkitysisällöt muodostuivat merkityskokonaisuuksiksi niiden yhteenkuuluvuuden ja samanlaisuuden mukaisesti. Näin samanlaiset merkitykset muodostivat oman kokonaisuutensa¹⁰², ja pystyin tulkitsemaan esimerkiksi vastaajien myönteisiä ja kielteisiä merkityksenantoja.

Analyysissa kuvattu aineisto jakautui erillisiksi merkityskokonaisuuksiksi, joiden pohjalta pyrin luomaan kokonaiskuvan¹⁰³ itsemurhakriisin erilaisista vaikutuksista spiritualiteettiin. Johtopäätöksiä tehdessä olen siis pyrkinyt ymmärtämään vastaajia ja sitä, mitä itsemurhakriisi on heille merkinnyt. Merkityskokonaisuudet jakautuivat kolmeksi pääluvuksi. Luvussa 4. *”Kutsu yhä syvempään Jumala-yhteyteen”* erottelin itsemurhakriisin myönteisiä ja luvussa 5. *”Ajattelin että Jumalaa ei ole kun näin hirttäytyneenä mieheni”* kielteisiä ja ristiriitauttavia kokemuksia ja merkityksenantoja vastaajien spiritualiteettiin, kun taas luvussa 6. *”Haluan uskoa, että Jumala on armollinen”* keskityin vastaajien käsityksiin itsemurhan tehneen kuolemanjälkeisestä elämästä. Lopuksi tarkastelin tutkimustuloksia ja tutkimusprosessin onnistumista luvussa 7. *Johtopäätökset*.

3.4. Tutkimuksen luotettavuus ja eettiset kysymykset

Tutkimuksen ja tutkimusmenetelmien luotettavuutta voidaan arvioida kvantitatiivisessa tutkimuksessa validiteetin (”tutkimuksessa on tutkittu sitä, mitä on luvattu”) ja realiabiliteetin (tutkimustulosten toistettavuus) käsittein, mutta näiden käsitteiden käyttö on problemaattista ei-määrällisessä tutkimuksessa. Laadullisen tutkimuksen tavoitteena ei ole tilastollinen yleistettävyyys, vaan tietyn ilmiön kuvaaminen ja ymmärtäminen. Tämän vuoksi laadullisen tutkimuksen luotettavuutta tulisikin arvioida muun muassa tutkimuksen kohteen ja tarkoituksen, tutkijan omaa sitoutumisen, aineiston keuruun, tutkimuksen tiedonantajien, aineiston analyysin ja tutkimuksen raportoinnin näkökulmista.¹⁰⁴

¹⁰² Laine 2018, 43.

¹⁰³ Laine 2018, 45.

¹⁰⁴ Tuomi & Sarajärvi 2018, 160, 163–165.

Tutkimuseettisen neuvottelukunnan ohjeen mukaan hyvän tieteellisen käytännön periaatteita ovat muun muassa tiedeyhteisön tunnustamien toimintatapojen noudattaminen, eettisesti kestävä tiedonhankinta-, tutkimus- ja arviointimenetelmät sekä tutkimuksen suunnittelu, toteutus ja raportointi, tutkimuksen tietoaineistojen tallentaminen tieteelliselle tiedolle asetettujen vaatimusten mukaan sekä muiden tutkijoiden ja heidän töidensä ja tunnustustensa huomioiminen.¹⁰⁵ Olen tutkimuksessani pyrkinyt noudattamaan tiedeyhteisön toimintatapoja, eli rehellisyyttä, yleistä huolellisuutta ja tarkkuutta tuloksia tallennettaessa ja esitettäessä sekä arvioidessani tutkimustani ja sen tuloksia. Olen myös pyrkinyt parhaani mukaan kertomaan tutkimusaineistoni keräämisestä, rajausvalinnoistani ja tulkintaprosessista. Olen pyrkinyt osoittamaan ja lisäämään tutkimukseni luotettavuutta asettumalla vuoropuheluun vastaavaa ilmiötä tutkineiden ja selittäneiden tutkimusten kanssa.¹⁰⁶

Tutkijana olen tutkimukseni pääasiallisin luotettavuuden kriteeri, sillä tutkijana olen samalla tutkimukseni keskeisin tutkimusväline. Laadullisen tutkimusotteen valinneena minun on tullut pohtia omia valintojani, sisäisiä motiivejani sekä tiedostettuja ja tiedostamattomia ennakko-oletuksiani.¹⁰⁷ Aineistolähtöisen analyysin ihanteena on määritelmistä ja omista ennakko-oletuksista vapaa ja objektiivinen havainnointi, mutta tutkija vaikuttaa aina analyysiin ja tuloksiin valintojensa, esimerkiksi valitsemiensa käsitteiden, tutkimusasetelman ja menetelmän, kautta. Esimerkiksi tiedonkeruumuotoni valinta on asettanut oletuksen, että vastaajat ovat kykeneväisiä ilmaisemaan itseään kirjallisesti.¹⁰⁸ Tämä on voinut olla kynnyksikysymys sellaisille itsemurhaomaisille tai itsemurhaa yrittäneille, joille kirjoittaminen ei ole kaikista ihanteellisista ilmaisutapa-

Tutkijan asemassa olen ollut monella tapaa vallan käyttäjä, sillä minulla on ollut valta tehdä erilaisia tutkimuksellisia ratkaisuja. Ennen aineiston keräämisen aloittamista olen esimerkiksi tehnyt oletuksen, että itsemurhakriisi vaikuttaa vastaajien hengellisyteen, ja aineistoa rajatessani olen jättänyt analyysin ulkopuolelle sellaiset vastaukset, joissa itsemurhakriisi ei ole vaikuttanut vastaajien hengellisyteen. Toisaalta tutkimukseni tavoitteena ei ole ollut tilastollinen yleistäminen, vaan pyrkimys kuvata,

¹⁰⁵ Tutkimuseettisen neuvottelukunnan ohje 2012, 6.

¹⁰⁶ Moilanen & Rähä 2018, 65. Moilanen ja Rähä tosin puhuisivat laadullisessa tutkimuksessa luotettavuuden sijaan *uskottavuudesta*.

¹⁰⁷ Eskola & Suoranta 1998, 20, 56, 211–212.

¹⁰⁸ Tuomi & Sarajärvi 2018, 96, 108–109.

ymmärtää ja tulkita itsemurhakriisin kokeneiden spiritualiteettia. Näin ollen tutkimuksen onnistumisen kannalta on ollut perusteltua valita tutkimustehtävän toteuttamiseen soveltuvat vastaajat harkinnanvaraisesti ja aiheeseen sopivasti.¹⁰⁹

Tieteellisen tutkimuksen eettisiin kriteereihin kuuluu *ihmisarvon kunnioittamisen periaate*, eli tutkijan on pyrittävä olemaan vahingoittamatta tai loukkaamatta tutkittavia.¹¹⁰ Itsemurha ja itsemurhayritys ovat herkkiä aiheita, ja niiden pohtiminen ja auki kirjoittaminen ovat voineet aiheuttaa vastaajille esimerkiksi ahdistusta ja psyykkistä stressiä. Kirjoittaminen on kuitenkin ollut vapaaehtoista, ja tutkittavat ovat itse päättäneet osallistua tutkimukseen.

Muita tutkimuksen peruspilareita ovat tutkittavien yksityisyyden suojaaminen, tutkimuksen luottamuksellisuus sekä tutkittavien harhaanjohtamattomuus. Näin ollen tutkittaville on annettava riittävä informaatio tutkimuksen luonteesta, tavoitteista ja vapaaehtoisuudesta.¹¹¹ Olen kirjoituskutsussa ilmaissut, että kerään aineistoa pro gradu -tutkielmaani varten. Lehti-ilmoitusten ohjeteksti oli sähköisen vastauslomakkeen ohjetekstiä suppeampi, mutta kerroin lehti-ilmoituksen yhteydessä tarkempien ohjeiden ja kysymysten löytyvän sähköisen vastauslomakkeen yhteydestä. Vastauslomakkeessa myös kerrottiin, että vastaukset käsitellään ehdottoman luottamuksellisesti, ja vastaajille annettiin mahdollisuus kirjoittaa anonymisti.

Tutkittavien tietojen käsittelyssä ja erityisesti arkaluontoisia aiheita tutkittaessa keskeisiä eettisiä lähtökohtia ovat luottamuksellisuus ja anonymiteetti. Erityisesti tutkimusta julkistettaessa on huolehdittava vastaajien anonymiteettisuojasta ja siitä, ettei tutkittavien henkilöllisyys millään tavoin paljastu.¹¹² Olen pyrkinyt suojaamaan vastaajien anonymiteetin keksimällä jokaiselle vastaajalle oman pseudonyymin eli peitenimen. Lisäksi olen antanut peitenimet kirjoituksissa esiin tuleville henkilöille sekä muuttanut tai poistanut tarkat paikannimet, paikkakunnat, päivämäärät ja ammattiryhmät. Jätin myös tutkimukseni ulkopuolelle sellaisia kirjoituksia, jotka oli julkaistu aiemmin jossain toisessa formaatissa.

¹⁰⁹ Tuomi & Sarajärvi 2018, 98.

¹¹⁰ Eskola & Suoranta 1998, 56.

¹¹¹ Eskola & Suoranta 1998, 56, 211–212.

¹¹² Kuula 2015, 64, 215.

Hypoteesittomuuden lisäksi tutkijan on tiedostettava oman elämänhistoriansa ja kokemustensa vaikutus omaan ajatteluunsa ja havainnointiinsa siten, etteivät tutkijan omat kokemukset vaikuta tutkimuksellisiin toimenpiteisiin.¹¹³ Kuten olen kertonut luvussa **1. Johdanto**, olen itse itsemurhaomainen. Tiedostan, että itsemurhakriisi on muovannut omaa identiteettiäni ja spiritualiteettiäni. Itsemurhakriisi on vaikuttanut minuun myös psyykkisesti, mikä on näkynyt sairastumisena vaikea-asteiseen masennukseen sekä ajoittaisena itsetuhoajatteluna. Ajattelen, että jokaisen itsemurhaomaisen ja itsemurhaa yrittäneen kokemukset ovat yksilöllisiä, niin minun kuin kaikkien vastaajien. Olen analyysiani tehdessä pyrkinyt parhaani mukaan tiedostamaan oman menetykseni vaikutuksen tulkintaprosessiin, ja pyrkinyt tutustumaan tutkimusaineistoon uteliain ja avoimin mielin. Koen, että henkilökohtainen kokemukseni niin itsemurhaomaisena kuin itsemurha-ajatuksia kantaneena on antanut minulle erityisen näköalapaikan, joka on ollut avuksi tulkintaprosessissani.

¹¹³ Eskola & Suoranta 1998, 19–20.

4. ”KUTSU YHÄ SYVEMPÄÄN JUMALA-YHTEYTEEN” – SPIRITUALITEETIN MYÖNTEISET MUUTOKSET

Tässä ensimmäisessä analyysiluvussa tarkastelen itsemurhakriisin aiheuttamia myönteisiä merkityksenantoja ja muutoksia vastaajien spiritualiteettin. Tarkastelen tässä luvussa itsemurhakriisin myönteisiä vaikutuksia uskoon, jumalasuhteeseen ja jumalakuvaan sekä itsemurhakriisin herättämiä eksistentiaalisia kysymyksiä. Lisäksi analysoin itsemurhakriisin myönteisiä vaikutuksia vastaajien hengelliseen elämään, analyysin painottuessa rukoiluun, Raamatun lukemiseen ja jumalanpalveluselämään osallistumiseen.

Käsittelen analyysiluvussa omaisia ja itsemurhaa yrittäneitä sekä yhdessä ja että erikseen. Päädyin tähän, sillä vaikka vastaajat ovat kokeneet itsemurhakriisin eri positioista, itsemurhakriisi on herättänyt heissä samankaltaisia ilmiöitä. Käsittelen heidän kokemuksiaan sekä yhdessä että erikseen. Olen lisännyt pseudonyymien yhteyteen joko kirjaimen O osoittamaan vastaajan olevan itsemurhaomainen tai kirjaimen Y osoittaakseni vastaajan yrittäneen itsemurhaa.

4.1. Uskon ja myönteisen jumalasuhteen vahvistuminen

Kymmenen omaisen ja seitsemän itsemurhaa yrittäneen kokemuksista kävi ilmi, että *itsemurhakriisi vahvisti heidän uskoaan ja jumalasuhdettaan*. Tämä tarkoittaa lähes kolmasosaa kaikista vastaajista (17/53). Osa omaisista oli itsemurhakriisin aikana kokenut voimakkaita kielteisiä tunteita Jumalaa kohtaan, mutta jälkeenpäin ajateltuna itsemurhakriisi oli vahvistanut heidän jumalasuhdettaan. Itsemurhakriisi lisäsi vastaajien luottamusta ja turvautumista Jumalaan. Itsemurhakriisi oli selkeä käännekohta kahdelle omaiselle ja neljälle itsemurhaa yrittäneelle.

Ajattelin että Jumalaa ei ole olemassa kun näin hirttäytyneenä mieheni. Mutta siitä lähtien aloin käymään kirkossa ja uskonnolliset asiat tulivat tärkeiksi, elämänmuutos, käännekohta. (Aamu, O)

Tajusin, mitä on armo. Koin suoja tiellä seisossani kun rekka viuhahti ohi, että Jumala rakastaa minua aivan mielettömästi ja välittää, oikeasti. - - Jumala alkoi johdattaa minua ihmeellisellä tavalla. - - Nyt jälkeenpäin olen nähnyt miten upea elämä minulla on ollut seikkailuineen. Elän satasella Jumalalle ja kiitän kaikkea. Myös helvetistäni. (Veera, Y)

Itsemurhakriisi oli käännekohta, joka aiheutti muutoksia vastaajien elämän eri alueilla. Itsemurhakriisi muutti näiden vastaajien hengellistä elämää ja vahvisti heidän myönteisiä mielikuviaan Jumalasta. Vastaajat kuvailivat jumalasuhdettaan myönteisillä tunteisiin ja Jumalan huolenpitoon liittyvillä ilmaisuilla.¹¹⁴ Professori Paavo Kettusen mukaan ihmisen jumalakuva täyttää hänessä sellaista tarvetta, joka ihmisellä sillä hetkellä on suhteessa Jumalaan.¹¹⁵ Yleisimmin aineistosta nousivat esiin kokemukset, joissa itsemurhakriisi vahvisti vastaajien uskoa Jumalan armollisuuteen ja rakkauteen. Tällaisia kuvauksia oli yli kolmanneksella vastaajista (22/53). Tarkemmin katsottuna itsemurhakriisi vahvisti kuudentoista omaisen ja neljän itsemurhayrittäjän armo-uskoa, eli lähes puolella kaikista omaisista (16/35). Seitsemän omaista oli itsemurhakriisin aikana tuntenut voimakkaita kielteisiä tunteita Jumalaa kohtaan, mutta lopulta itsemurhakriisi vahvisti heidän käsitystään Jumalan rakkaudesta. Tähän kokemukseen vaikuttivat muun muassa oma suruprosessi, keskustelut hengellisen työntekijän kanssa ja Raamatun lukeminen. Erityisesti omaisten käsitykset armosta liittyivät vahvasti läheisen kuolemaan ja kuolemanjälkeiseen elämään.

Kun juttelin papin kanssa, kysymykseni liittyivätkin siihen, pääseekö siskoni taivaaseen. Onneksi pappi oli samoilla linjoilla kanssani; itsemurhan tehneitä ei suljeta pois taivaasta. - - Jumala on erityisen armollinen ja hellä niille, jotka olivat tässä elämässä niin herkkiä, etteivät jaksaneet elää tässä karussa maailmassa. (Netta, O)

Vakuutuin roomalaiskirjeen kohdasta ettei mikään voi erottaa meitä Jumalan rakkaudesta, ei elämä eikä kuolema. - - Uskon Jumalan oikeudenmukaisuuteen ja rakkauteen ja siihen toivoon, että itsemurhan tekijä on saattanut vaikka vielä viimeisellä sekunnillaan kohdata Jeesuksen ja se riittää. (Saaga, O)

Vastaajat uskoivat ja toivoivat, että Jumala on armollinen itsensä surmanneita kohtaan heidän kuolemanjälkeisen elämänsä suhteen. Osa heistä uskoi Jumalan ymmärtävän ihmisen halun kuolla. Tätä perustelivat sekä omaiset että itsemurhaa yrittäneet.

Sisareni turvautui Jeesukseen vaikean masennuksensa aikana, hän kävi rukoiltavana mm. Pirkko Jalovaaran kokouksessa. Jumala ei parantanut häntä. Ajattelen niin, että Jumala tietää sen tuskan, jota sisareni koki ja sen, ettei hänellä ollut voimavaroja jäljellä, "kun eläminenkin on tuskallista" Jätin hänet Jumalan armon varaan, häntä hoidetaan siellä perillä ja iloitsen siitä, että tapamme taivaassa. (Eeva, O)

¹¹⁴ Koskela 2011, 41.

¹¹⁵ Kettunen 2003, 366.

Vaikka ajattelen itsemurhan olevan perustavanlaatuinen epäluottamuslause Luojaa kohtaan, uskon Hänen sittenkin olevan armollinen. (Raisa, Y)

Minä uskon Jumalan olevan armollinen ja oikeudenmukainen niitä kohtaan, jotka eivät jaksaa tämän elämän paineita vaan tekevät itsemurhan. Jumala tietää mikä on itse kunkin sielun tilanne. Itsemurhan tekeminen on suuri synti, tappaminen on aina väärin, mutta Jumala tietää miten Hän tekojamme tuomitsee tai armahtaa. (Veera, Y)

Jumalan armo liittyy ymmärrykseen: Jumala tietää, tuntee ja ymmärtää itsemurhaajan tuskan ja halun irrottautua tästä tuskasta. Siksi Jumala rakastaa erityisellä tavalla juuri heitä, jotka ovat joutuneet elämässään kärsimään, ja vapauttaa heidät kärsimyksistään kuolemassa. Osa omaisista myös koki, että Jumala auttoi heitä käsittelemään läheisensä kuolemaa. Vaikka Raisa ja Veera kuvaavat itsemurhan olevan väärin ja syntiä, he uskovat Jumalan ymmärtävän itsemurhaajan teon ja antavan sen armossaan anteeksi. Kuten armo, myös lohtu oli sidoksissa itsemurhan tehneen kuolemanjälkeiseen elämään.

Usko siihen, että Jumala on kaikkivaltias ja rakastava, tuo valtavasti lohtua. Myös se tuo lohtua, että uskon veljeni olevan taivaassa Jeesuksen luona. Uskon, että vaikka hän menetti uskonsa elämään, hän ei menettänyt uskoaan Jeesukseen. Ylösnousemus on lohdullinen ajatus. Elämä ei pääty kuolemaan ja jatkuu kuoleman jälkeen. Jälleennäkemisen toivossa elän. (Markku, O)

Äitini oli uskossa ja hän luotti Jumalaan niin paljon, että uskalsi jättäytyä hänen varaansa myös itsemurhan hetkellä. Ajattelin jo silloin, että äidin usko oli niin valtava, että se siirsi kuolemanpelon vuoren. Hän tiesi pääsevänsä vihdoinkin lepoon ja se oli minullekin lohdullinen asia. Hänen elämänsä kärsimykset saivat vihdoinkin päätöksen. (Saaga, O)

Omaisiet kokivat lohdullisena ajatuksen, että heidän läheisensä on Jumalan luona. Vastaavanlainen tulos on löydettävissä TT Harri Koskelan väitöskirjasta, jossa lapsensa menettäneet vanhemmat saivat lohtua uskosta iankaikkiseen elämään ja jälleennäkemisen toivoon (19/64). Usko ja toivo helpottivat omaisten suruprosessissa ja muuttivat vanhempien suhtautumista menetykseen.¹¹⁶ Omassa tutkimuksessani käsitys Jumalan lohdusta yhdisti kahdeksaa omaista, mutta itsemurhaa yrittäneiden kirjoituksissa ei ollut viitteitä itsemurhakriisiin ja Jumalaan liittyvistä lohdun kokemuksista. Omaisilla lohtu liittyi lisäksi Jumalan läsnäoloon rukouksen, Raamatun tai muiden ihmisten kautta. Armon ja lohdun lisäksi aineistosta löytyi kokemuksia, joissa itsemurhakriisi oli vahvistanut vastaajien käsityksiä Jumalasta toivon antajana, turvana, luotettavana

¹¹⁶ Koskela 2011, 191–195.

ja oikeudenmukaisena. Yksittäiset vastaajat kuvasivat itsemurhakriisin vahvistaneen heidän kokemustaan Jumalan kaikkivaltiudesta sekä hänen huolenpidostaan, rinnalla kulkemisestaan ja voiman antamisesta.

Itsemurhakriisi kyllä vahvisti sekä omaisten että itsemurhaa yrittäneiden uskoa, mutta omaiset ilmaisivat itsemurhaa yrittäneitä selkeästi enemmän Jumalaan liittyviä myönteisiä mielikuvia. Käsitys Jumalan armosta ja rakkaudesta vahvistui neljällä itsemurhaa yrittäneistä, mutta itsemurhaa yrittäneet eivät ilmaisseet itsemurhakriisin lisänsen muita myönteisiä tunteita Jumalaa kohtaan.

4.2. Elämällä ja kuolemalla on oltava jokin tarkoitus

Itsemurhan tehneen omaiset ja läheiset joutuvat usein pohtimaan, mikä merkitys tapahtumalla on heidän elämälleen.¹¹⁷ Kuoleman tarkoituksen ja merkityksen pohtiminen olivat keskeisessä roolissa myös Koskelan tutkimuksessa.¹¹⁸ Aineistossani omaiset pohtivat, mikä merkitys läheisen kuolemalla oli heidän elämäänsä, identiteettiinsä ja hengellisyyteensä, mutta olen rajannut analyysini käsittelemään vain hengelliseen elämään liittyviä merkityksenantoja. Aineistossani sekä omaiset että itsemurhaa yrittäneet pohtivat itsemurhakriisin tarkoitusta ja merkitystä. Yleisinhimillinen olemassaolon perusteiden kysely ja tietoisuus elämän arkitason takana olevasta todellisuudesta ovat osa ihmisen spiritualiteettia.¹¹⁹ Hieman alle kolmannes (17/53) vastaajista pohti kirjoituksessaan elämän tarkoitusta ja Jumalan johdatusta. Heistä yhdeksän oli omaisia (9/35) ja kahdeksan itsemurhaa yrittäneitä (8/18). Lisäksi kuusi itsemurhaa yrittäneistä kirjoitti uskovansa, että Jumala oli pelastanut heidät itsemurhakuolemalta.

Omaiset pohtivat läheisensä kuoleman merkitystä eri tavoin. Aineistosta nousi erilaisia käsityksiä, kuten läheisen elinpäivien täyteen tuleminen ja Jumalan valta päättää ihmisen elämästä. Osa omaisista uskoi, että Jumalalla on itsemurhalle jokin tarkoitus, jota ihminen ei voi ymmärtää.

Mikään ei tapahdu sattumalta, vaan esimerkiksi [ystäväni] sielun kuului lähteä tuolloin takaisin kotiin, Jumalan luo. (Hilma, O)

¹¹⁷ Uusitalo 2006, 266.

¹¹⁸ Koskela 2011, 240–248.

¹¹⁹ Kotila 2003, 19.

Jumala näki, että [poikani] päivät olivat tulleet täyteen. Jumalalla on kaikki valta taivaan ja maan päällä; minulla ei ole oikeutta arvostella Luojaani. (Taimi, O)

- - on painotettava sinapinsiemen-ajatusta, ennenkuin siemen on syntynytään Jumala on kirjoittanut sille jo käsikirjoituksen; alun ja lopun. SE lohdutti. (Valma, O)

Jumalan määrittelemään tarkoitukseen uskovien vastauksissa korostui käsitys Jumalan päätäntävällästä: Läheisen kuolema on osa Jumalan ennalta tekemää suunnitelmaa, ja läheisen on ollut tarkoitus palata Jumalan luo. Ihmisen on ikään kuin taivuttava Jumalan tahtoon. Esimerkiksi Markun mukaan Jumala salli hänen veljensä tehdä itsemurhan, ”joten Jumalalla oli jokin syy sallia se”. Tätä syytä Markku ei ”tietenkään tiedä”.

Toisenlaisen näkökulman itsemurhakriisin tarkoitukseen tarjoavat Irene ja Sinikka, jotka erottavat Jumalan vallan ja ihmisen vallan toisistaan. Sinikka kirjoittaa uskovan Jumalan johdatukseen ja asioiden tarkoitukseen, mutta hän on vakuuttunut siitä, että ”Jumala voi muuttaa kohtaloni suunnan.” Ajatus on jumalalliselle käsikirjoitukselle vastakkainen. Jumala ei ole valtaapitävä vaan vaikuttaja, jonka johdatukseen heittäytymällä Sinikka voi kokea Jumalan muuttavan hänen elämänsä suuntaa. Myös Irene kertoo saaneensa lohtua erotettuaan ihmisen ja Jumalan tahdon toisistaan:

Isän kuolema on vaatinut työstämistä niin myös hengellisesti, ja asiaan on pitänyt opetella suhtautumaan toisella tavalla. Nyt vasta pystyy erottamaan sen, että Jumalan tahdon lisäksi ihmisillä on heidän oma tahtonsa, mikä voi olla hyvinkin ristiriitainen Jumalan toiveiden kanssa. Se ei tee isän kuolemasta yhtään helpompaa, mutta ihmisen tahdon hyväksyminen auttaa olemaan syyllistämättä Jumalaa asiasta. Sen myötä Jumalakin näyttäytyy paljon lempeämmältä ja rakastavammalta, sillä ihmisen teoista ei voi syyttää häntä. (Irene, O)

KT Tuula Uusitalo tutki väitöskirjassaan muun muassa itsemurhaomaisten itsemurhakriisiin sopeutumista ja itsemurhakriisistä toipumista. Uusitalon mukaan ne läheiset, jotka kykenivät jollain tavoin hahmottamaan läheisensä itsemurhan syitä, kokivat itsemurhakriisin muuttaneen heitä myönteiseen suuntaan, ja suurin osa haastateltavista löysi läheisensä itsemurhalle jonkin järjellisen selityksen.¹²⁰ Myös suurin osa tutkimukseni omaisista pyrki jäsentämään itsemurhakriisin syitä jollakin loogisella tavalla. Jäsentämisprosessin myötä heidän käsityksensä Jumalasta ja elämän tarkoituksesta muuttuivat myönteisemmiksi.

¹²⁰ Uusitalo 2006, 266–272, 277.

Kun omaiset kirjoittivat, mikä tarkoitus heidän läheisensä itsemurhakuolemalla oli, itsemurhaa yrittäneet kirjoittivat siitä, mikä tarkoitus heidän eloonjäämisellään oli. Aineistosta nousi esiin itsemurhaa yrittäneiden kokemus, että itsemurhakriisi vahvisti heidän uskoaan oman elämän tarkoituksellisuuteen (8/18). Esimerkiksi Heli, Tiina ja Veera kertoivat uskovansa itsemurhayrityksien epäonnistumisen ja eloonjäämisen olleen Jumalan ihmeitä. Veera kertoi tapauksen antaneen hänen elämälleen merkityksen ”koska sen ei annettu vielä päättyä”, Tiina uskoi eloonjäämisensä olevan merkki siitä, että hänellä ”on oltava vielä jotakin merkitystä”, ja Viiville itsemurhayrityksen epäonnistuminen oli auttanut käsittämään oman elämänsä arvon. Reetta ja Viivi uskoivat itsemurhayritysten olleen osa Jumalan johdatusta, ja Emilia ja Jani eloonjäämisellään olevan jokin tietty tarkoitus.

Uskon, että olen kärsinyt saadakseni anteeksi vääryyteni ja ollakseni nöyrä palvelija ja kyvykäs auttamaan sairaita ihmisiä. Olen saanut uskon, että kaikella todella on tarkoitus.- - Uskon myös, että Jumala on tarkoittanut minun auttavan toisia kokemuksillani. (Emilia, Y)

Uskon että tällä kaikella on tarkoituksensa, minun ja puolison itsemurhayrityksillä ja tällä vankilaan vielä joutumisella on tarkoitus ja se on että alettiin oppimaan miten elämää pitää elää oikein raittiina. (Jani, Y)

Itsemurhakriisistä selviytyminen vahvisti itsemurhaa yrittäneiden käsitystä oman elämän tarkoituksellisuudesta ja merkityksestä. Samalla itsemurhakriisi merkityksellistyi elämän suunnanmuuttajana, esimerkiksi Emilialla haluna auttaa muita ja Janilla haluna oppia elämään raittiina. Kuten omaiset, myös itsemurhaa yrittäneet liittivät tarkoituksen ja merkityksen kokemukset Jumalaan. Kuusi itsemurhaa yrittäneistä uskoi Jumalan pelastaneen heidät itsemurhakuolemalta, ja heistä neljälle pelastuksella oli myönteinen merkitys.

Uskoni Jumalaan on vahvistunut jokaisen taakse jääneen kohtausten myötä. Koen, että Hän on pelastanut minut ennenaikaiselta kuolemalta. Hän rakastaa minua ja Hänellä on elämälleni tarkoitus, kun olen näinkin vanhaksi saanut elää. (Eini, Y)

Turha yritys [tehdä itsemurha], Jumala ei tahtonut jättää minua Helvetin kauhuihin (Helga, Y)

Mutta uskon että Jumala halusi pelastaa meidät. (Jani, Y)

Koska oli ihme, että jäin henkiin koen että Herra minut pelasti. (Tiina, Y)

TT Kalervo Nissilä on haastatellut itsemurhaa yrittäneitä¹²¹, mutta hänen tutkimuksensa ei tullut ilmi, että vastaajat olisivat uskoneet Jumalan pelastaneen heidät. Toisaalta Nissilä haastatteli itsemurhapotilaita heidän itsetuhopäätöksestään ja käsityksistään kuolemasta, eikä haastattelukysymyksissä suoranaisesti kysytty Jumalasta tai eloonjäämisen merkityksestä. Omaan kysymyksenasetteluuni kuului kysymys itsemurhan tehneiden kuolemanjälkeisestä elämästä, mutta en kysynyt, mitä itsemurhaa yrittäneet sinänsä ajattelivat siitä, että heidän itsemurhayrityksensä epäonnistui ja he jäivät henkiin. Siksi onkin huomionarvoista, että itsemurhaa yrittäneistä lähes puolet (8/18) kokivat itsemurhakriisin vahvistaneen heidän uskoaan oman elämän tarkoitukseen, merkitykseen ja siihen, että Jumala oli pelastanut heidät. Toisaalta aineistostani nousi myös Jumalan pelastukseen liittyvää vastapuhetta niin omaisten kuin itsemurhaa yrittäneiden keskuudessa. Käsittelen tätä tarkemmin luvussa **5.3. Jumalan sallimus ja kysymykset Jumalalle.**

4.3. Hengellisen elämän vahvistuminen

Hengellinen elämä, kuten hengelliset harjoitukset, lukeminen, rukous ja mietiskely, ovat osa spiritualiteetin vaalimista.¹²² Professori Kettusen mukaan yksilön hengellinen elämä ja tapa harjoittaa uskoa täyttävät hänessä jotakin sisäistä tarvetta, kuten jumalakuva täyttää sitä tarvetta, joka ihmisellä on sillä hetkellä suhteessa Jumalaan.¹²³ Aineiston perusteella itsemurhakriisi vahvisti rukouselämää, raamatunlukemista sekä seurakuntaelämään osallistumista osalla vastaajista.

4.3.1. Kääntyminen rukouksessa Jumalan puoleen

Seitsemäntoista omaista kirjoitti rukouksen merkityksestä, ja heistä suurimmalla osalla itsemurhakriisi vaikutti myönteisesti rukouselämään (15/35). Rukouselämä oli lisääntynyt tai merkityksellistynyt itsemurhakriisin jälkeen, ja osa oli alkanut rukoilla kuuluaan läheisensä itsemurhasta tai sen yrityksestä. Omaiset liittivät rukoukseen monenlaisia niin Jumalaan kuin läheiseensä liittyviä merkityksiä.

¹²¹ Nissilä 1992 & 1995.

¹²² Kotila 2003, 18.

¹²³ Kettunen 2003, 366.

Rukouselämän vahvistuminen näkyi rukoilemisen lisääntymisenä sekä sen merkityksellisemmäksi tulemisena (9/35). Rukouselämä oli ollut osalle omaisista tärkeä osa heidän elämäänsä jo ennen itsemurhakriisiä, mutta rukouksen merkitys ja tärkeys vahvistuivat itsemurhakriisin myötä. Osa omaisista aloitti henkilökohtaisen rukouselämän harjoittamisen itsemurhakriisin jälkeen. Myös Koskelan tutkimuksessa rukouselämä aktivoitui osalla lapsensa menettäneistä vanhemmista.¹²⁴ Merkitykselliseksi koettu hengellinen elämä vaikuttaa ihmisen tunteisiin, jolloin Jumalan kohtaaminen voi tuottaa erilaisia myönteisiä tai kielteisiä tunteita.¹²⁵ Tutkimusaineistoni omaiset pyysivät ja saivat rukouksessa Jumalalta apua ja lohtua, jättivät rukouksessa asiansa ”vahvemille harteille” ja kokivat Jumalan olevan rukouksessa läsnä. Itsemurhaomaiset rukoilivat sekä edesmenneen että elossa olevien läheistensä puolesta. Rukous ja jumalasuhteet kietoutuivat toisiinsa, sillä Jumalan tavoittaminen rukouksella koettiin lohdullisena ja voimia antavana asiana.

Olin rukoillut toki aikaisemminkin, mutta etenkin heti tapahtuman jälkeen rukoilin paljon. Juttelin rukouksessa toisinaan [entiselle miehelleni] toisinaan Jumalalle. Rukoilemista määräytti jonkinlainen epätoivoisuus ja epätietoisuus. Rukous oli ainut keino lohduttaa, toisaalta siihen liittyi aina pieni "jos". "Jos sinä joku kuulet minua nyt, auta". Rukoilen edelleen, mutta jollain tavalla rauhallisemmin. (Elena, O)

Välillä ei ole ollut jäljellä muuta kuin rukous, että auta Herra. (Lahja, O)

Aivan valtavasti rukoilin, en olisi muuten päässyt sängystä aamuisin ylös. (Ulla, O)

Miehen kuolema oli kutsu yhä syvempään Jumala-yhteyteen ja yksinäisyydessä Hän pääsi puhumaan minulle selvemmin, myöskin rukouksessa. (Ulpu, O)

Rukoileminen oli omaisille keino saada voimavaroja jaksaa elää itsemurhakriisin läpi. Kuten Elena, myös osa muista omaisista kertoi puhuvansa rukouksessa edesmenneelle läheiselleen. Nämä omaiset siis joko tietoisesti tai tiedostamatta uskoivat, että heidän läheisensä on jollain tavalla yhä läsnä ja kuulee heidän puheensa. Mikäli rukouspuhe on kohdistunut sekä Jumalalle että läheiselle, tarkoittaa se sitä, että he todennäköisesti myös uskovat läheisenä olevan Jumalan luona.

¹²⁴ Koskela 2011, 219–221.

¹²⁵ Kettunen 2003, 370.

Itsemurhaa yrittäneiden rukoukset poikkeavat omaisten rukouksista, sillä omaiset ovat pääsääntöisesti rukoilleet läheisensä itsemurhan jälkeen, kun taas itsemurhaa yrittäneet ovat rukoilleet itsemurhayrityksensä hetkellä. Rukouselämästään kirjoitti kaksitoista itsemurhaa yrittänyttä vastaajaa, joista seitsemän kertoi rukoilleensa ennen itsemurhayritystään tai juuri sen tekohetkellä. Poikkeuksen asettaa yksi itsemurhaa yrittäneistä, joka korosti, ettei ”rukoillut Jumalaa pelastamaan minua, sillä en vaan itse jaksaa elää siinä hetkessä” (Iisa, Y). Iisan rukoilemisesta ja pelastuksesta kieltäytyminen kuvaa epätoivoa, väsymystä ja haluttomuutta elää.

Itsemurhayrityshetken rukouksista käy ilmi, että itsemurhan merkitys liittyi toiveeseen päästä Jumalan luo. Itsemurhayritykseen liittyi oman jaksamisen loppuminen ja pyyntö, että Jumala ottaisi itsensä surmanneen vastaan. Kahteen rukouksista sisältyi myös anteeksipyyntö ja vetoaminen Jumalan armoon. Lisäksi rukouksissa sanoitettiin kuolemanjälkeistä elämää.

Mielessäni rukous: anna Jumala anteeksi kaikki tämä.. - - istuin kannolle ja pyysin: Ota minut Jumala vastaan, en jaksaa elää, vaikka itsensä murhaajat ei kai peri Taivastenvaltakuntaa; anna armosi, sanoin itsekseeni (Helga, Y)

- - Muistan kuinka veren pulputessa suonesta hoin tuskissani pääosin sitä, että ”nyt minä Jeesus tulen. En jaksaa enää millään tätä helvettiä. Anna anteeksi. Minä en jaksaa enää yhtään, en. Ota minut kuitenkin vastaan kun minulla ei ole voimia enää elää”. (Iiro, Y)

- - rukoilin sanoen: en tiedä herääkö taivaassa vai helvetissä; se on Sinun vallassasi, mutta minä en enää jaksaa en osaa muuta kävi miten kävi. - - Sillon kun luulin tekeväni viimeistä tekoani, sanoin Jumalalleni; en tiedä herääkö taivaassa vai helvetissä, mutta otan sen riskin kun en muutakaan enää osaa ja jaksaa. Tiedän, että Sinä tunnet minut paremmin ja ymmärrät kaiken sen mitä minä en ymmärrä. Tee mitä tahdon, minä lopetan tähän. (Raisa, Y)

Sanoin mielessäsi Jumalalle "En pystynyt antamaan itseäni eläväksi uhriksi, ota minut vastaan kuolleena uhrina." (Tiina, Y)

Menin vuoteeseeni ja rukoilin: ”Isä, sinun käsiisi annan henkeni” ja sitten nukahdin. (Veera, Y)

Itsemurhaa yrittäneiden rukoukset ja niihin liittyvät merkityksenannot ovat pohjimmiltaan hyvin samankaltaisia. Rukouksiin sisältyy ajatus siitä, että Jumala kuulee itsemurhaa yrittäneen rukouksen ja on jossakin, jonne itsemurhaa yrittävä ihminen haluaa päästä. Rukouksissa ei pyydetä Jumalaa pelastamaan kuolemalta, vaan pyydetään Jumalaa ottamaan itsensä surmannut vastaan. Itsemurhaa yrittäneet ovat väsyneitä, voimattomia ja elämäänsä uupuneita. Tätä kuvastaa hyvin Veeran rukous, jonka sanat

ovat suora lainaus Jeesuksen viimeisistä sanoista ristillä (Luuk. 23: 46 / käänös 1938). Rukouksen valinta kuvaa itsemurhaa yrittäneen kokemaa tuskaa ja kuolemantoivetta, mutta myös toivetta päästä Jumalan luo.

Itsemurhayrityksen hetkellä rukoilleiden lisäksi kolme vastaajaa kertoi rukoilleensa itsemurhayrityksensä jälkeen. Kaikkia heitä yhdisti voimakas hengellinen kokemus, elämän tarkoituksen ja Jumalan läsnäolon ymmärtäminen, heti itsemurhayrityksen jälkeen. Esimerkiksi kun Tiina oli ymmärtänyt itsemurhayrityksensä epäonnistuneen, hän oli puhjennut rukoukseen ja kiittänyt Jumalaa elämänsä pelastamisesta. Myös Jani kertoi rukoilleensa heti itsemurhayrityksensä jälkeen ja saaneen rukouksesta lohdutusta, kun taas Viivi kuvaili Jumalan alkaneen puhua hänelle ”hiljaisella selvällä äänellä”.

Rukouselämän merkityksellistyminen itsemurhakriisin myötä tarkoitti sekä omaisilla että itsemurhaa yrittäneillä aktiivisempaa Jumalan puoleen kääntymistä itsemurhakriisin eri vaiheissa.

4.3.2. Lohdun etsiminen Raamatusta

Aineistosta käy ilmi, että Raamatun lukemisesta tuli itsemurhakriisin myötä merkityksellisempää kahdelletoista omaiselle (12/35) ja neljälle itsemurhaa yrittäneelle (4/18). Raamatun lukeminen vaikuttaa olleen itsemurhaomaisille merkittävämpi asia kuin Koskelan tutkimukseen osallistuneille vanhemmille, sillä heistä vain pieni osa (5/64) kertoi saaneensa Raamatun lukemisesta lohtua suruprosessiinsa.¹²⁶ Toisaalta erityisesti aineistoa kerätessäni erityisesti sähköisessä e-lomakkeessa pyydettiin vastaajia kirjoittamaan itsemurhakriisin vaikutuksista hengelliseen elämään, ja suluissa mainittiin Raamatun lukeminen yhtenä hengellisen elämän esimerkkinä.

Osa tutkimusaineistoni omaisista oli alkanut lukea Raamattua enemmän itsemurhakriisin jälkeen. Raamattuun tutustuminen oli auttanut heitä muuttamaan aiempia näkemyksiään. Kuten Jumalan ja rukouksen kohdalla, myös Raamattuun liittyi vahva lohdun aspekti. Kahdeksan omaista toi ilmi heitä puhutelleita Raamatun kohtia. Näissä

¹²⁶ Koskela 2011, 250.

raamatunkohdissa korostuvat Jumalan rakkaus, ihmisen elinpäivien määrätty aika, kuolemanjälkeinen elämä Jumalan luona ja jälleennäkemisen toivo.

Sanan kohta "Kaikki yhdessä vaikuttaa niiden parhaaksi ... Room 8 on ollut minulle merkittävä. (Aila, O)

Hän on luvannut, että Hän pyyhkii silmistämme kaikki kyynelät ja meillä on jälleen näkemisen toivo. (Hellevi, O)

Vanhassa Testamentissäkin ovat ajatukset: Jumala on nähnyt jokaisen elinpäivämmekin ennen syntymäämme. Hän on taiten kutonut meidät. - - Uudessa testamentissa taitaa olla ajatus, että Hänessä me liikumme ja olemme. Jumala on meissä kärsimyksessäänkin, ja suree kanssamme. (Onerva, O)

Tietoisesti etsin Raamatusta lohduttavia kohtia (esim. Joh. 14) (Taija, O)

Hän puhuu Sanansa tai ihmisten kautta. Raamatun kohdat ovat alkaneet elämään aivan uudella tavalla. Esim. heti [poikani] kuoleman jälkeisenä päivänä sain puhuttelevan Raamatun paikan Ps. 63:4 ”Suurempi kuin elämä on sinun armosi”. Tällöin ymmärsin, että Jumalan armo on elämää suurempi ja [poikani] on nyt saanut armon mennä Isän luo. - - [Poikani] kuolema on entisestään vahvistanut uskoani ja luottamustani Jeesukseen: maailmassa meillä on ahdistus, mutta saamme olla turvallisella mielellä, koska Jeesus on voittanut maailman. [Joh. 16: 33] (Taimi, O)

- - on painotettava sinapinsiemen-ajatusta, ennenkuin siemen on syntynytään Jumala on kirjoittanut sille jo käsikirjoituksen; alun ja lopun. SE lohdutti. (Valma, O)

Vastaajien esiin nostamissa raamatunkohdissa nousevat esiin samat teemat kuin käsiteltäessä itsemurhan tehneen kuolemanjälkeistä elämää ja Jumalan roolia armollisena, ymmärtävänä ja vaikeuksissa tukevana hahmona. Raamatunkohdat vahvistavat omaisten uskoa Jumalan erityiseen rakkauteen itsemurhan kautta kuolleita kohtaan ja siihen, että Jumala on ottanut edesmenneet luokseen. Tämä antaa omaisille lohtua jälleennäkemisen toivosta. Omaiset kokevat raamatunkohdat lohduttaviksi ja armollisiksi. Poikkeuksen tekee Inka, joka päästyään ”pahimman kriisivaiheen yli” tutki ”paljon Jobin kirjaa ja psalmeja”. Hän on omaisista ainoa, joka ilmaisee hakeutuneensa kärsimystä käsittelevien raamatuntekstien äärelle. Tämä ei kuitenkaan tarkoita, etteivätkö muutkin omaiset olisi lukeneet Jobin kirjaa ja psalmeja, tai että Inka ei olisi saanut lohtua Raamatusta samalla tavalla kuin muut omaiset.

Raamatun lukeminen ei ollut yhtä merkityksellisessä asemassa itsemurhaa yrittäneillä, sillä näistä vastaajista vain neljä kirjoitti Raamatun merkityksestä itselleen itsemurhakriisin aikana ja sen jälkeen. Mikalle Raamattu liittyi itsemurhayrityksen hetkellä uskonvalintaan:

Minulla oli puukko iskettynä seinään ja Raamattu pöydällä. Olin viiltänyt itseäni ja koin kai tavallaan: tässä on kaksi tietä, itsemurha tai usko. Ja usko voitti. (Mika, Y)

Mika on yksi heistä, joille itsemurhayritys tarkoitti elämänmuutosta ja hengellisyyden merkityksellistymistä. Myös Eemeli, Jani ja Tiina kertovat raamatun lukemisen lisääntyneen itsemurhakriisin myötä.

Kotiin [sairaalasta] päästyäni seuraavana päivänä - - otin esiin hepreankielisen Vanhan testamentin, jonka olin ostanut vähän aikaisemmin, ja aloin lukea sitä aamuisin sivun kerrallaan. - - Raamattu on auttanut rakentamaan uutta tulevaisuutta sen kestävämmän tilalle, josta halusin päästä irti kuin hyppäämällä liikkuvasta junasta. (Eemeli, Y)

Luin Raamattua sairaalassa lähes päivittäin. - - Minulle tuo myös paljon lohtua se kohta Raamatusta jossa Jeesukselta kysytään syntymästään sairaasta pojasta että kuka on tehnyt sellaisen synnin että hän on sairas, hän itse vaiko hänen vanhempansa? Vastaus ei hän eikä hänen vanhempansa vaan hän on vammaisen siksi että Jumalan teot tulisivat hänessä ilmi. Ajattelen näin itsestäni, vaikka en pysty samaan kuin muut Jumalan teot tulevat minussa silti ilmi. Olen ymmärtänyt että Jumala on minut luonut tällaiseksi, eikä hän odota minulta enempää mihin pystyn. Ja Hän tasan tarkkaan tietää mihin pystyn. (Tiina, Y)

Sekä Eemeli että Tiina olivat joutuneet itsemurhayrityksensä jälkeen psykiatriseen sairaalahoitoon. Heidän raamatunlukemisensa vaikuttaa jollain tavalla maaniselta, sillä he molemmat kokivat, että heidän oli päästävä lukemaan Raamattua. Eemeli kokee, että Raamatun lukemisen myötä hengellinen elämä ovat antaneet hänelle uuden ja aiemmasta poikkeavan elämän. Myös Tiina koki voimakasta tarvetta lukea Raamattua heti itsemurhayrityksen jälkeen, ja omaisten tavoin hän on saanut raamatusta lohtua ja se on syventänyt hänen käsitystään oman elämänsä merkityksestä. Tiina viittaa Jeesuksen ja sokean kohtaamiseen (Joh. 9: 1-3), ja ajattelee itsemurhakriisin tarkoituksen olevan Jumalan tekojen ilmi tuleminen hänen kauttaan. Itsemurhayrityksestä selviytyminen merkitsi Tiinalle sitä, että hän ymmärsi elämällään olevan tarkoitus.

4.3.3. Jumalanpalveluselämä ja muu hengellinen toiminta keinona päästä Jumalan yhteyteen

Jumalanpalveluselämän myönteinen merkitys oli suurempi itsemurhaa yrittäneille (8/18) kuin itsemurhaomaisille (7/35). Omaisille jumalanpalveluselämällä oli myönteinen merkitys lohduttavana, tärkeänä, puhuttelevana ja voimauttavana asiana. Yksi

vastaajista kirjoitti, että ristiriitaisista tunnelmistaan huolimatta ”[t]untui kuitenkin hyvältä istua hetki kirkossa”. Jumalanpalveluselämään liittyi monilla omaisilla kielteisiä tai ristiriitaisia asioita, ja olen käsitellyt niitä luvussa **5.4. *Pettyminen rukous- ja jumalanpalveluselämään.***

Itsemurhakriisi lisäsi merkittävällä tavalla kuuden itsemurhaa yrittäneen jumalanpalvelusaktiivisuutta. Osa heistä olisi halunnut osallistua jumalanpalveluksiin heti itsemurhayrityksensä jälkeen, mutta heidän hoitajaksonsa psykiatrisessa sairaalassa rajoitti osallistumismahdollisuutta. Joka tapauksessa jumalanpalveluselämästä tuli merkittävä osa heidän elämäänsä. Esimerkiksi Eemeli ja Tiina löysivät itsemurhakriisin myötä oman tapansa harjoittaa hengellisyyttä.

Sunnuntaina [itsemurhayrityksen jälkeen] menin kirkkoon ja jatkoin tapaani osallistua sunnuntaisin jumalanpalvelukseen. - - Rohkaistuin myös vierailemaan itsenäisesti Suomen evankelis-luterilaisen kirkon tärkeimpien herätysliikkeiden tilaisuuksissa. - - Kun toivuin kokemuksestani, lähdin ensimmäisenä kesänä Länsi-Suomen rukoilevaisten kesäkokoukseen. (Eemeli, Y)

Minulla oli valtava tarve päästä Jumalan yhteyteen. Olisin halunnut osallistua srk:n toimintaan, mutta suljetulta osastolta se ei onnistu. Onneksi oli sairaalapastori. - - Sitten tuli vaihe etten jaksanut ihmisiä enkä siksi uskaltanut seurakuntaan, se meni parissa viikossa ohi. - - En pakota itseäni nuorten aikuisten iltoihin, vaan menen suosiolla aamumessuun, sillä olen oppinut että rakastan kaavoja. (Tiina, Y)

Jumalanpalveluselämän lisäksi kahdeksantoista vastaajaa kirjoitti itsemurhakriisin myönteisestä vaikutuksesta johonkin muuhun hengelliseen toimintaan. Yksitoista omaista ja seitsemän itsemurhaa yrittäneistä kertoi itsemurhakriisin vahvistaneen halua keskustella seurakunnan työntekijän kanssa, tehdä seurakunnan vapaaehtoistyötä, palvella Jumalaa ja auttaa muita omien kokemusten avulla.

Kolme omaista ja kaksi itsemurhaa yrittänyttä kertoi tekevänsä vapaaehtoistyötä seurakunnassa. Vapaaehtoistyö oli esimerkiksi ”Sanan jakamista ja ääneen rukoilua” sekä ryhmänohjausta kristillisessä vertaistukiryhmässä. Samoin kaksi muuta omaista ja kaksi muuta itsemurhaa yrittänyttä kertoivat kokemustensa auttaneet heitä tulemaan rinnalla kulkijoiksi muille vastaavia asioita kokeneille. Rinnalla kulkeminen tarkoitti muun muassa vapaaehtoista sielunhoitotyötä. Myös opinnäytetyöhön osallistuminen nähtiin osana auttamishalua:

Tämän kirjoittaminen on minulle vaikeaa, vaikka heti nähdessäni ilmoituksen, ajattelin että haluan käydä läpi tämän asian vielä kirjoittamalla mahdollisesti muita auttaakseni. (Sinikka, O)

Olen saanut ajatuksen, että tahdon palvella Jumalaa tavalla tai toisella, sillä uskon sen olevan osasy siihen, että kirjoitan tätä juuri nyt. (Emilia, Y)

Kolme vastaajaa, joista kaikki ovat yrittäneet itsemurhaa, kirjoittivat haluavansa palvella Jumalaa. Jumalan palveleminen näkyi lähetystyön tekemisenä ja ammatinvalintana papiksi, toiveena lähetystyöhön lähtemisestä ja jatkamalla ”edelleen työtä johdat-
taa ihmisiä turvaamaan Jeesukseen”. Vapaaehtoistyön ja auttamisen halun lisäksi yksittäiset vastaajat kertoivat kriisin lisänneen hengellisen kirjallisuuden lukemista sekä virsien laulamista ja hengellisen musiikin kuuntelua. Muita tärkeiksi tulleita asioita olivat hengelliset radio- ja televisio-ohjelmat, retriittitoiminta, profetoiminen ja ehtoollisen viettäminen.

5. ”AJATTELIN ETTÄ JUMALAA EI OLE OLEMASSA KUN NÄIN HIRTTÄYTYNEENÄ MIEHENI” – ITSEMURHAKRIISIN KIELTEISET VAIKUTUKSET SPIRITUALITEETTIIN

Toisessa analyysiluvussa tarkastelen itsemurhakriisin aiheuttamia kielteisiä tai ristiriitaisia merkityksenantoja ja itsemurhakriisin aiheuttamia kielteisiä tai ristiriitaisia muutoksia vastaajien spiritualiteettin. Tarkastelen tässä luvussa vastaajien epäuskoa, vaikeita tunteita Jumalaa kohtaan, Jumalan sallimusta ja pelastamista sekä rukous- ja jumalanpalveluselämään liittyviä kielteisiä kokemuksia. Omaisten ja itsemurhaa yrittäneiden kielteiset kokemukset heijastuvat kaikille spiritualiteetin osa-alueille, mikä näkyy paikoitellen toisteisuutena tässä luvussa.

5.1. Epäuskon erilaiset tilat

Hengellisen ja psyykkisen elämän välillä on aina tietty yhteys.¹²⁷ Itsemurha voi laukaista ihmisessä psyykkisen tai traumaattisen kriisin¹²⁸, joka heijastuu myös hengellisen elämän alueelle. Aineistosta nousi esiin erilaisia epäuskon kokemuksia, joissa itsemurhakriisi oli heikentänyt vastaajien uskoa Jumalaan. Tällaisia kuvauksia oli hie- man alle viidenneksellä kaikista vastaajista (10/53). Itsemurhakriisi herätti epäuskoa seitsemässä omaisessa ja kolmessa itsemurhaa yrittäneessä. Epäuskon pysyvyys oli erilaista: Kaksi omaisista lähentyi myöhemmin takaisin Jumala-uskoon, kolmelle hengellisyyteen jäi ristiriitainen vivahde ja kolmelle itsemurha aiheutti voimakkaan ja pysyvän epäuskon tilan. Kaikki kolme itsemurhaa yrittäneistä kokivat itsemurhayrityksen lisänneen pysyvää ristiriitaisuutta heidän hengellisyyteensä. Omaisilla epäusko aktivoitui varsinkin itsemurhakriisin alkuvaiheessa:

Ajattelin että Jumalaa ei ole olemassa kun näin hirttäytyneenä mieheni. (Aamu, O)

Ensimmäisiä mietteitä oli että jos Jumala on olemassa miten hän on voinut sallia että näin tapahtuu veljelleni ja sallii kaiken tämän tuskan meille tänne jääneille. (Ida, O)

Mietin ettei Jumalaa ole tai halusin vihata myös häntä. (Kaarina, O)

¹²⁷ Kettunen 2003, 367.

¹²⁸ Uusitalo 2006, 283.

Aamu, Iida ja Kaarina kertovat hyvin voimakkaista epäuskon kokemuksista, jotka olivat aktivoituneet heidän saatuaan tietää läheisensä itsemurhakuolemasta. Tämä on yksi esimerkki siitä, ettei ihmisen jumalasuhte ole staattinen tila vaan dynaaminen prosessi, joka vaihtelee eri elämänvaiheissa.¹²⁹ Epäuskon tila ei kuitenkaan pysynyt heillä samanlaisena, sillä epäusko oli toisille omaisille ohimenevä ja toisille pysyvämpi tila. Näin myös Aamun, Iidan ja Kaarinan kohdalla. Tarkastelen seuraavaksi näitä kolmea ryhmää toisista erillään. Kuvaan epäuskon erilaisia muotoja käsitteillä *tilapäinen epäuskon tila*, *pysyvä ristiriitaisen uskon tila* ja *pysyvä epäuskon tila*.

Ajattelin että Jumalaa ei ole olemassa kun näin hirttäytyneenä mieheni. **Mutta siitä lähtien aloin käymään kirkossa ja uskonnolliset asiat tulivat tärkeiksi, elämänmuutos, käännekohta.** (Aamu, O)

Tilapäinen epäuskon tila näyttäytyi hetkellisenä Jumala-uskon menettämisenä kolmella omaisella. Aamu oli aikonut erota kirkosta ennen miehensä itsemurhaa. Hänen miehensä itsemurha osoittautui kuitenkin hengellisesti myönteiseksi elämänmuutokseksi, joka sai Aamun kiinnittymään lujemmin Jumalaan ja uskoon. Myös Jaana ja Jutta kokivat epäuskoa Jumalaa kohtaan, mutta ajan kuluessa he alkoivat suhtautua uskoon ja uskonnollisuuteen positiivisesti. Jutta tarvitsi ”20 vuotta ennen kuin aloin saada luottamustani [Jumalaan] takaisin.” Usko Jumalaan on lievittänyt hänen syyllisyyden kokemustaan ja on auttanut antamaan läheisensä itsemurhan itselleen anteeksi.

Mietin ettei Jumalaa ole tai halusin vihata myös häntä. - - **Hyvin ristiriitaista on. Käyn kirkossa ja koen sen usein lohdullisena. Silti kaikki paha nykymaailmassa saa usein epäilemään, miten jos Jumala on miksi kaikki tämä kauheus.** (Kaarina, O)

Itsemurhakriisi aiheutti *pysyvän ristiriitaisen uskon tilan* yhdelle omaiselle ja viidellä itsemurhaa yrittäneelle. Kaarina kirjoitti, ettei ”ole koskaan ollut erityisen hengellinen, kai minä uskoin Jumalaan,” mutta piti Jumalaa pelottavana. Kaarinan isän itsemurha aiheutti Kaarinassa epäuskoa ja vihaa Jumalaa kohtaan. Kirjoitusajankohtana Kaarina kuvaili uskonnollisuuttaan ristiriitaiseksi: Toisaalta hän kokee kirkossa käymisen lohdullisena ja rukoilee läheistensä puolesta, mutta vaikeuksien lisääntyessä hän turhautuu ja epäilee Jumalan olemassaoloa. Tässä voi olla kyseessä tietoisesta ja tiedostamattoman jumalakuvan ristiriidasta: Ihminen voi tietoisesti ajatella Jumalan olevan armollinen, mutta tiedostamattomalla tasolla elää jatkuvan pelon vallassa, ikään kuin Jumala

¹²⁹ Koskela 2011, 41.

rankaisi häntä jostakin.¹³⁰ Jumalasuhte Kaarinan lapsuutta on varjostanut isän psyykinen sairaus, mikä on omalta osaltaan voinut heijastua hänen jumalakuvaansa. Myös itsemurhaa yrittäneiden Nuutin, Sirpan ja Reetan uskonnollisuudessa oli näkyvissä vastaavanlainen kahtiajakoisuus:

Olen toisaalta lakannut uskomasta täysin ja samaan aikaan tavoittelen Jumalaa enemmän kuin koskaan. (Nuutti, Y)

En osaa vastata uskonko Jumalaan, toivoisin kovasti että Hän olisi olemassa. (Sirpa, Y)

En tiedä, minkä sortin uskovainen oikeastaan olen. - - uskon korkeampaan voimaan, kenties Jumalaankin siinä mielessä, että puolisoni on kuin Taivaan lahja. - - Uskon johdatukseen ja kaikkeen sen sellaiseen, mutta enää minulta ei saa niin itsevarmoja vastauksia Jumalaa yms. koskeviin kysymyksiin. (Reetta, Y)

Nuutin ja Reetan uskonnollisuuden tila oli ristiriitainen jo ennen itsemurhayritystä, kun taas Sirpa ei kokenut olleensa minkäänlaisessa uskossa ennen itsemurhayritystään. Nuutti kertoi osallistuneensa uskontokuntansa uskonnollisiin rituaaleihin, mutta suhtautuneensa kriittisesti Jumalaan ja kirkon oppiin. Hän ei kokenut itsemurhayrityksen muuttaneen hänen uskonnollisuuttaan pian yrityksen jälkeen, mutta koki kirjoitusajan kohtana uskonnollisuutensa olevan ristiriitaista.

Sirpa ja Reetta kokivat, että heidän ristiriitaisen uskonnollisuutensa taustalla on heidän psyykinen sairautensa. Tämä kuvastaa hengellisen ja psyykkisen elämän välistä yhteyttä.¹³¹ Sirpa kirjoitti menettäneensä uskonsa sairastuttuaan, mutta toisessa kohtaa hän ilmaisi, ettei voi varmuudella sanoa, onko Jumala olemassa. Sirpa myös kertoi itsemurhayrityksen aktivoineen uskon asioiden käsittelyä ja toivovansa, että Jumala olisi olemassa. Reetta kuvaili sairautensa vaikuttaneen hänen uskonnollisuuteensa muuttamalla epäilevämpään suuntaan. Reetta kuvailee uskonnollisen ajattelunsa olleen erityisesti itsemurhakriisin aikana sekavaa ja toipumista haittaavaa. Tämän vuoksi Reetta ei ”nykyään ajatelle asioita mitenkään erityisesti uskonnollisessa mielessä.” Päinvastoin kuin Sirpa ja Reetta, Heli ja Raisa kokivat, että juuri heidän uskonnollisuutensa vaikutti heidän itsetuhoviettiinsä.

Nuorempana Jeesus antoi toivoa, myöhemmin en ole kokenut edes sitä. Olisin ilman uskoa yrittänyt ehkä vielä useammin itsaria - - Olen heikosti uskossa. En

¹³⁰ Kettunen 2003, 373.

¹³¹ Kettunen 2003, 367.

kovin aktiivi mutta satunnaisia vapaaehtoistehtäviä. Ja nyt, mitä vähemmän olen uskossa, sitä vähemmän haluan kuolla. (SILTIKÄÄN en väitä että Jumalajutut aiheuttaisivat itsemurhatoiveita, vaikka se siltä voisi kuulostaa) (Heli, Y)

Vuonna [nn] mietin elämäni lopettamista, silloin mietteeni loppuivat Jumalan puheeseen ja silloin ”tulini uskoon”. - - Elämäni sinänsä ei juurikaan muuttunut yrityksen jälkeen eikä mielestäni jumalasuhteenikaan. - - Vaikka vakaumukseni on ollut ratkaiseva tekijä siihen että edelleen olen hengissä on se myöskin ongelman lähde koska en voi vain ohittaa persoonan olemukseen, omaan ja maailman pahuuteen, merkityksellisyyteen yms sisältyviä kysymyksiä. (Raisa, Y)

Usko näyttäytyi molemmilla ristiriitaisena asiana. Heli koki, että ilman uskoa hän olisi yrittänyt mahdollisesti useammin itsemurhaa, mutta toisaalta usko myös lisäsi hänen itsetuhoisuuttaan. Vaikka Raisa kirjoittaa, ettei koe itsemurhayritysten vaikuttaneen hänen jumalasuhteeseensa ja uskoonsa, hän ilmaisee kokevansa vakaumuksensa olevan problemaattinen asia, sillä se on saanut hänet pohtimaan vaikeita, eksistentiaalisia kysymyksiä.

Ensimmäisiä mietteitä oli että jos Jumala on olemassa miten hän on voinut sallia että näin tapahtuu veljelleni ja sallii kaiken tämän tuskan meille tänne jälleille. **Edellä mainitut asiat vieraannuttivat minut entistä kovemmin kirkon ja uskonnon piiristä ja lakkasin uskomasta Jumalaan.** (Iida, O)

Itsemurhakriisi aiheutti *pysyvän epäuskon tilan* kolmelle omaiselle, Iidalle, Ilkalle ja Maaritille. Iida ja Maarit olivat ennen itsemurhakriisiä miettineet jonkin verran uskon asioita, kun taas ei ollut uskonut Jumalaan. Ilkka totesi, ettei hänen poikansa itsemurha vaikuttanut hänen uskonnollisiin tuntoihinsa mitenkään, mutta koki itsemurhan vahvistaneen hänen epäuskoaan. Itsemurha vieraannutti Iidan uskonnollisuudesta ja hän lakkasi uskomasta Jumalaan. Maarit kertoi olleensa jossain määrin hengellinen ennen poikansa itsemurhaa ja esimerkiksi rukoilleensa lastensa puolesta. Hänen poikansa itsemurha kuitenkin muutti kaiken.

- - Jos joskus uskoi että joku korkeampi voima haluaa meitä suojella, on ollut mielenterveyteni vuoksi enemmän haitaksi pudota korkeista luuloistaan. -Pettymistä ja masennustahan siitä seuraa. (Maarit, O)

Maarit kokee, että hänen aiempi uskonnollisuutensa on ollut haitaksi hänen mielenterveydelleen, sillä se on aiheuttanut hänelle pettymystä ja masennusta. Hän on yrittänyt saada ’lapsenuskonsa’ takaisin, muttei koe Jumalan kuulevan hänen rukouksiaan. Iidan, Ilkan ja Maaritin epäuskoa yhdistää Jumalan sallimuksen kyseenalaistaminen,

jota käsittelemme tarkemmin alaluvussa 5.3. *Jumalan sallimus, pelastus ja kysymykset Jumalalle.*

5.2. Kielteinen jumalakuva ja ristiriitainen jumalasuhte

Jumalasuhte ja jumalakuva ovat vastavuoroisessa suhteessa toisiinsa siten, että jumalasuhteen muutokset heijastuvat jumalakuvaan.¹³² Muutokset eivät välttämättä ole uhka ihmisen Jumala-uskollen, mikäli ihminen osaa erottaa Jumalan ja jumalakuvan olevan kaksi eri asiaa. Jumalakuvan muutos ei uhkaa persoonallista, transsendenttista Jumalaa, ja ihmisen jumalakuvan uudistuminen voi olla jopa välttämätöntä hengellisen elämän ja jumalasuhteen kannalta.¹³³ Aineistossani jumalakuvan kielteiset muutokset muuttivat vastaajien jumalasuhdetta sekä myönteisesti että kielteisesti.

Aineistossani vastaajien epäusko oli selkeästi ilmaistua, mutta jumalasuhteen ja jumalakuvan kielteiset muutokset olivat piilotetumpia. Aineistosta nousi esiin kokemuksia, joissa itsemurhakriisin kielteiset vaikutukset jumalakuvaan ilmaistiin pääsääntöisesti joko epäsuorasti, myönteisten vastakohtien kautta tai kysymyslauseina. Aineistossani ilmi tulleet kielteiset tunneilmaukset myötäilevät Harri Koskelan tutkimuksessa esille tulleita vanhempien kielteisiä tunteita Jumalaa kohtaan: Vanhempien yleisimpiä tunteita olivat viha ja suuttumus sekä pettymys ja epäluottamus, joiden lisäksi Koskelan tutkimuksen vastaajat ilmaisivat katkeruutta, kapinointia, syytöksiä ja kriittisyyttä Jumalaa kohtaan.¹³⁴ Aineistossani jumalasuhteen ja jumalakuvan muutokset näkyivät kielteisinä tunneilmaisuuksina, joita olivat viha, katkeruus, epäluottamus ja pettymys. Vastaajat ilmaisivat kielteisiä tunteitaan sekä suorasti että epäsuorasti. Ainoat suorat kielteiset ilmaukset olivat Eevan toteamus ”Jumala ei suojaakaan kaikelta pahalta,” ja Netan pohdinta siitä, ”miten Jumala voi olla noin julma.” Jumalaan liitetyt kielteiset ajatukset ja tunteet kätkeytyvät myönteisten ilmausten epätotena olemisen taakse. Sama ilmiö oli nähtävissä omaisten kirjoituksissa eri tavoin.

Minulla oli uskavana käsitys, että Jumala huolehtii ja auttaa kaikessa, eikä mitään pahaa voi tapahtua. Kaikki kääntyy aina parhain päin. Itsemurha romahdutti tämän käsityksen. Totesin, että kaikkea voi tapahtua kaikille. - - Käsitykseni Jumalasta ja Jumalakuvani muuttui. Jumala oli kaikeltapahaltasuojaaava. -

¹³² Koskela 2011, 41–42.

¹³³ Kettunen 2003, 371–372.

¹³⁴ Koskela 2011, 185–191.

-Maailman- ja jumalakuvani koki kovan kolauksen. Jumala ei suojaakaan kielteistä pahalta. Kaikkea voi tapahtua kaikille. - - Uskoin koko ajan Jumalaan. (Eeva, O)

Jumaluuden kaikkivoipaisuus on kokenut kovan arvonalennuksen...- - Monesti mietin, että jos jumala olisi hyvä ja kaikkivoipainen, ei se haluaisi minun rakkaitani kiusata. (Maarit, O)

Kielteiseen muotoon puettuna Eevan käsitys Jumalasta muuttui siten, että Jumala ei huolehdi, ei auta kaikessa, ja antaa pahan tapahtua. Vastaavasti Maaritin ennakkokäsitykset muuttuivat kielteiseen muotoon puettuina siten, että Jumala ei ole kaikkivoipainen, Jumala ei ole hyvä ja että Jumala haluaa kiusata läheisiäni. Jumala ei suojele minua eikä perhettäni.

Noin joka neljäs vastaaja (13/53) ilmaisi kirjoituksessaan joko suorasti tai epäsuorasti tunteneensa *vihaa* Jumalaa kohtaan. Kun itsemurhakriisi lisäsi armo-uskoa joka toisella omaisella (16/35), se lisäsi vihaa joka neljännellä omaisella (10/35). Vihan tunteet olivat ohimeneviä kahdeksalla omaisella, kun taas kahdella omaisella ja kaikilla kolmella itsemurhaa yrittäneellä vastaajalla viha näyttäytyi jälkeensä ristiriitaisena jumalasuhteena. Viha näyttäytyi omaisten vastauksissa eri tavoin, ja viha korostui erityisesti itsemurhakriisin alussa. Osa omaisista oli vihaisia sekä Jumalalle että itsemurhaa yrittäneelle tai sen tehneelle läheiselleen. Esimerkiksi Taija korosti, ettei halunnut ”kohdistaa niitä [vihan tunteita] lasta enkä seurakuntaa kohtaan,” vaan kohdisti vihansa Jumalaan. Viha Jumalaa kohtaan näyttäytyi myös esimerkiksi syytöksen muotoon puettuina kysymyksinä. Sinikka ilmaisi olevansa Jumalalle vihainen itsemurhakriisin aiheuttamista suurista elämänmuutoksista. Itsemurha aiheuttaa usein läheisille traumaattisen kriisin, kun he joutuvat tahtomattaan uuteen tilanteeseen eivätkä kykene sitä ymmärtämään tai psyykkisesti hallitsemaan.¹³⁵ Miesystävän itsemurhayritys herätti Sinikassa juuri tällaisen kriisin.

Olin [miesystäväni] itsemurhayrityksen aikana 33-vuotias, nyt olen 36-vuotias. Olin toivonut parisuhdetta, avioliittoa, perhettä. Nämä vuodet ovatkin vaatineet minua käymään läpi asioita joita en todellakaan halunnut elämäni, eikä kukaan halua. Olen joutunut käsittelemään vihaa Jumalaa kohtaan, katkeruutta, surua, lapsettomuutta. - - Suhde Jumalaan ei ollut vaarassa päättyä eikä uskoni horjunut tämän kaiken aikana. Itse asiassa uskoni vahvistui entisestään. Paljon vihaa ja katkeruutta olen tuntenut, mutta olen kokenut että olen voinut käsitellä tunteitani Jumalan kanssa. (Sinikka, O)

¹³⁵ Uusitalo 2006, 283.

Kielteisistä tunteista huolimatta usko ja jumalasuhteet vahvistuivat kahdeksalla omaisella. Esimerkiksi Sinikka koki, etteivät kielteiset tunteet vaikuttaneet kielteisesti hänen uskoonsa, vaan päinvastoin vahvistivat sitä. Sinikka kuvaili miesystävän itsemurhayrityksen aiheuttaneen hänessä hengellisen kriisin, jonka aikana Sinikka tunsi ”monessa kohtaa Jumalan läsnäolon, suojelun ja johdatuksen.” Itsemurhayritys on vahvistanut Sinikan uskoa siihen, että ”Jumala on tarkoittanut kaiken menneisyydessäni kasvualustaksi, josta voi kasvaa hedelmää.” Uskon vahvistuminen oli luettavissa myös Essin, Inkan, Irenen ja Onervan vastauksissa. Essillä ”suhde Jumalaan on vahvistunut,” Inkalla ”tapahtuma sai - - turvautumaan entistä enemmän Jumalaan,” ja Onervalla usko ”Jumalaan on auttanut jaksamaan.” Irene koki pitkään voimakasta vihaa Jumalaa kohtaan, mutta kertoo, että ”aikuisiällä usko on kuitenkin valanut toivoa siihen, että omassa elämässä ei tarvitse vaipua sellaiseen toivottomuuteen joka johtaisi itsemurhaan”.

Kahden omaisen kohdalla viha vaikutti hengellisyyteen etäännyttävästi. Veljen itsemurha sai Leenan vihaamaan Jumalaa ja kyseenalaistamaan kaikkia uskontoja. Myös Kaarina kokee itsemurhakriisin lisänneen hänen vihaansa Jumalaa kohtaan ja tehneen hänen hengellisyydestään ristiriitaista. Toisaalta Kaarina rukoilee ja käy kirkossa, mutta toisaalta hän epäilee Jumalan olemassaoloa. Vihan lisäksi omaiset tunsivat katkeruutta, pettymystä ja epäluottamusta Jumalaa kohtaan.

Itsemurhaa yrittäneistä vastaajista kolme ilmaisi jollain tavalla olevansa vihainen Jumalalle. He ilmaisivat vihan joko suorasanaisesti tai maltillisempaan muotoon puettuna.

En ole koskaan uskonut rukousihmeisiin ja siksi en ole niin paljon vain rukoillut tätä sairautta pois. Olin joskus vaan vihainen Jumalalle, että miksi minulle on annettu tämä paha olo. (Iisa, Y)

Minä kyllä riitelen Jumalan kanssa, mutta uskon Hänen kestävän sen tai peräti arvostavan sitä, että olen Hänelle rehellinen. - - Useimpien uskovien mielestä moista kysymystä ei saisi edes esittää pitäisi vain nöyrästi tyytyä osaansa, mutta miksi Jumala on sitten pistänyt päähäni aivot, jotka ovat täynnä kysymyksiä ja ne helpot tutut vastaukset saavat aikaan vain kysymyksiä. (Raisa, Y)

Itsemurhaa yrittäneiden vihan tai suuttumuksen taustalla on käsitys siitä, että Jumala on antanut heidän elämäänsä ikäviä asioita. He ovat vihaisia pahasta olostaan ja psyyk-

kisestä sairaudestaan, kokemastaan kärsimyksestä ja tuskasta, ja sekä epätoivosta, johon Jumala on heidät päästänyt. Jumala näyttäytyy ristiriitaisena olentona, joka on sekä antanut vastaajien yrittää itsemurhaa että pelastanut heidät kuolemalta. Käsittelen tätä teemaa tarkemmin seuraavassa luvussa.

5.3. Jumalan sallimus ja kysymykset Jumalalle

Elämäntapahtumien tarkoituksen etsiminen ja niille merkityksen antaminen ovat subjektiivisia prosesseja. Tämä näkyi aineistossani sekä myönteisinä että kielteisinä merkityksenantoina itsemurhakriisille. Kielteisiin merkityksenantoihin liittyi voimakas Jumalan sallimuksen pohdinta, Jumalan kyseenalaistaminen sekä erilaiset kysymykset Jumalalle. Esimerkiksi Koskelan tutkimusaineistosta lähes kolmasosa lapsensa vanhemmista esitti miksi-kysymyksiä, joista osa oli kohdistettu Jumalalle.¹³⁶ Miksi-kysymykset ovat erityisen läsnä itsemurhaomaisten kokemusmaailmassa.¹³⁷ Koskelan tutkimukseen osallistuneet vanhemmat pohtivat, miksi Jumala oli langettanut heille rangaistuksen. Omasta tutkimusaineistostani ei ilmennyt vastaavaa ajattelua, mutta itsemurhakriisi lisäsi vastaajien pohdintaa siitä, miksi Jumala oli sallinut itsemurhakriisin tapahtua. Tällaisia kuvauksia oli yli kolmanneksella kaikista vastaajista (20/53). Sekä omaiset (12/35) että itsemurhaa yrittäneet (8/18) käsittelivät aihetta joko suorasti tai epäsuorasti, eri kokijapositioistaan käsin. Käsittelen tässä luvussa nimenomaan Jumalalle suunnattuja miksi-kysymyksiä.

Omaista neljä ilmaisi suoraan, että Jumala *salli* tai *antoi* läheisen itsemurhakuoleman tapahtua. He käyttivät kysymyssanoja *miten* ja *miksi*.

Jumalalle olin vihainen, en voinut ymmärtää, että miten hän salli sen tapahtuvan. (Essi, O)

Miksi Jumala sallii tällaisen tapahtuman ja yleensäkin maailman pahuuden ja oman kuvansa kaltaisten tehdä pahaa itselleen ja toisille? (Lilli, O)

Jumala salli veljeni tehdä itsemurhan, joten Jumalalla oli jokin syy sallia se. Tuota syytä en tietenkään tiedä. Mutta mikään ei tapahdu Jumalan sallimatta. (Markku, O)

¹³⁶ Koskela 2011, 231–233.

¹³⁷ Uusitalo 2006, 177–178.

Mietin, missä olivat suojelusenkelit, missä oli Jumala, kun antoi tämän tapahtua. Miksi Jumala antoi tämän tapahtua? (Niina, O)

Ainoastaan Markku kirjoittaa Jumalan sallimuksesta ilman kielteisiä ilmaisuja tai Jumalan kyseenalaistamista. Essille, Inkalle ja Niinalle Jumala näyttäytyy epäluotettavana, ja esimerkiksi Niinan kysymyksenasettelusta on tulkittavissa kaksi asiaa: *Missä*-kysymys ilmaisee Niinan olettaneen Jumalan olevan paikalla, kun jotain paha tapahtuu, miksi Jumala ei siis ole ollut paikalla, kun hänen läheisensä on tehnyt paha eli surmannut itsensä. Toisaalta *miksi*-kysymys kääntää ajatuksen siihen suuntaan, että Jumala onkin ollut osallinen tapahtumaan, kun hän on antanut itsemurhan tapahtua. Omaiset ovat teodikean ongelman äärellä. He joutuvat voimattomina antautumaan itsemurhan edessä, ja ymmärtämään, ettei Jumala suojaa kaikelta pahalta, vaan sallii tai antaa pahojen asioiden tapahtua. Pohdinta Jumalan sallimuksesta käy ilmi myös omaisten epäsuorissa kysymyslauseissa, joissa toistuivat kysymyssanat *miten* ja *miksi*.

Usko Jumalaan oli vahva, mutta myös uskossa koin selkeän kriisin. Miten tämä kaikki on mahdollista??. (Aila, O)

Suututtaa kun veljeni kuoli! Miksi? Se oli vielä pääsiäinen! Uskoin hänen selviävän koska Jeesus heräsi!! (Leena, O)

Silti kaikki paha nykymaailmassa saa usein epäilemään, miten jos Jumala on miksi kaikki tämä kauheus. (Kaarina, O)

Toki kyselin Jumalalta, miten voit olla näin julma! (Netta, O)

Yksi asia, minkä muistan, että hänen kohtalonsa kaikenkaikkiaan tuskastutti ja herätti vihaa minussa: miksi meille tämä tapahtui? (Onerva, O)

Kaksi omaista esitti Jumalalle myös muita kysymyksiä. Hellevi kertoo jääneensä pohtimaan ”missä oli Jumala silloin kun veli olisi tarvinnut tukea,” eli kuoleman sijaan Hellevi pohtii *missä* Jumala oli *silloin*, kun hänen veljensä oli vielä elossa. Itsemurhakriisi on herättänyt vastaajista varsinkin Elenassa monia syvällisiä, eksistentiaalisia ja elämän tarkoitukseen liittyviä kysymyksiä:

Huomaan, että suurin kamppailu itsemurhaan liittyen tapahtuu uskon kysymysten kanssa. - - Esimerkiksi uskomus, että jokaisen kuoleman hetki on ennalta määrätty tuntuu minusta epäilyttävältä ja jollain tavalla loukkaavalta. Jos tämä oli ennalta määrätty, miksi minua ei varoitettu, valmisteltu, miksi [ex-mieheni] ei jättänyt viestiä? Jotkut sanovat myös, että kuolleen elämäntehtävä tulee suoritetuksi loppuun. Minulle tämä uskomus näyttäytyy nyt hyvin mielivaltaisena. [Entinen mieheni] aiheutti eläessään (ja kuollessaan) minulle tosi paljon tuskaa, joten tuntuu loukkaavalta ajatella, että hän olisi suorittanut elämäntehtävänsä

”kunnialla” tai ikään kuin saavuttanut jonkin suuremman tietoisuuden tason. Entä mitä me tänne jääneet sitten olemme? Jollain tavalla tyhmempiä ja vajaampiako? Entä eikö kuolemaa olisi voinut estää? Kuka siitä on viime kädessä vastuussa, läheiset, kuollut itse, Jumala vai sattuma? - - Olen myös joutunut kohtaamaan uskomuksia asioiden tarkoituksellisuudesta ja merkityksestä. Ovatko kaikki elämäntapahtumat tarkoituksellisia, ennalta määrättyjä, Jumalan määräämiä? (Elena, O)

Elenan voimakas kysymysryöppy voi liittyä siihen, että kirjoitusajankohtana entisen miesystävän kuolemasta oli kulunut alle puoli vuotta ja Elena kävi edelleen läpi itsemurhakriisin akuuttia vaihetta. Kirjoitus tuo ilmi itsemurhakriisin monimuotoisesti itsemurhakriisin herättämiä vaikeita, monimutkaisia ja ratkaisemattomia kysymyksiä. Elena asettaa Jumalan vastakkain sattuman kanssa pohtiessaan, onko Jumala vastuussa hänen läheisensä kuolemasta ja olisiko Jumala voinut estää sen, eli onko hänen läheisensä itsemurha ollut Jumalan määräämä asia. Elena kysyy myös epäsuorasti, miksi Jumala ei varoittanut tai valmistellut häntä entisen miehensä kuolemaan, mikäli se oli Jumalan ennalta määräämä asia.

Kolme omaista myös kyseenalaisti Jumalan sallimuksen. Luvussa *5.1. Epäuskon erilaiset muodot* esittelin Iidan, Ilkan ja Maaritin pysyvän epäuskon tilan yhdistyvän Jumalan sallimuksen kyseenalaistamiseen. Kaikki kolme perustelivat epäuskoaan itsemurhakriisillä.

Ensimmäisiä mietteitä oli että jos Jumala on olemassa miten hän on voinut sallia että näin tapahtuu veljelleni ja sallii kaiken tämän tuskan meille tänne jääneille. Edellä mainitut asiat vieraannuttivat minut entistä kovemmin kirkon ja uskonnon piiristä ja lakkasin uskomasta Jumalaan. (Iida, O)

Itsemurha ei vaikuttanut uskonnollisiin tuntoihini mitenkään. No, ehkä niin että se vahvisti epäuskoani, eli ajattelin entistä vahvemmin niin, ettei Jumalaa ole, ei hän sallisi tällaista tapahtuvan. (Ilkka, O)

Monesti mietin, että jos jumala olisi hyvä ja kaikkivoipainen, ei se haluaisi minun rakkaitani kiusata. Ja siitäpä ajatus jatkuu, ettei mitään jumalaa ole olemasakaan. (Maarit, O)

Itsemurhakriisi vahvisti näille kolmelle omaiselle, ettei Jumalaa voi olla olemassa: Jos Jumala olisi olemassa, hän ei olisi sallinut itsemurhakuoleman tapahtua. He ovat omaisten joukossa selkeä poikkeus. Professori Kettusen mukaan elämänhistoria vaikuttaa ihmisen uskonelämään, sillä jokainen uskonelämän tapahtuma on samanaikaisesti psykologinen tapahtuma. Kielteiset elämäkokemukset voivat ankkuroitua myös

ihmisen hengelliseen elämään.¹³⁸ Toisin kuin suurimmalla osalla muista tutkimusaineiston omaisista, Iidan, Ilkan ja Markun kokema itsemurhakriisi ei ole muuttanut heidän uskonnollisuuttaan myönteisempään, vaan entistä kielteisempään suuntaan. Samalla tavalla kuin myönteiset muutokset heijastuvat kaikille spiritualiteetin alueille, myös kielteiset muutokset heijastuvat spiritualiteettiin lisäten epäuskoa ja ristiriitaisuutta.

Kuten luvussa **4.2 Itsemurhakriisin merkitys ja tarkoitus** käy ilmi, kun omaiset pohtivat itsemurhakriisin tarkoitusta kuoleman näkökulmasta, itsemurhaa yrittäneet keskittyivät pohtimaan itsemurhayritystään elämän merkityksen, eloonjäämisen ja pelastuksen näkökulmista. Itsemurhaa yrittäneistä valtaosa (8/18) koki, että itsemurhakriisi vahvisti heidän uskoaan oman elämän tarkoituksellisuuteen. Lisäksi kuusi uskoi Jumalan *pelastaneen* heidät itsemurhakuolemalta. Kokemus oli valtaosalle yrittäneistä myönteinen, mutta kolme itsemurhaa yrittäneistä suhtautui kriittisesti Jumalan sallimukseen.

En rukoillut Jumalaa pelastamaan minua, sillä en vaan itse jaksa elää siinä hetkessä. Jumalalta tämä sairauskin varmasti on. - - Olin joskus vaan vihainen Jumalalle, että miksi minulle on annettu tämä paha olo. (Iisa, Y)

Mietin usein, että millainen jumala antaa minun kokea näin paljon kärsimystä ja tuskaa. Samaan aikaan samainen Jumala on antanut minun selvitä elossa kaikista koettelemuksistani. (Nuutti, Y)

Neljä vuotta sitten otin kolmen lääkkeen yliannostuksen, joka laskujeni mukaan olisi pitänyt olla tappava. - - Olin varsin hämmästynyt kun heräsin seuraavana päivänä en taivaassa enkä helvetissä vaan edelleen täällä. Tämä tapahtuma jätti kaksi suurta kysymystä: miksi Jumala päästi minut niin syvään epätoivoon, että tein sen ja miksi Jumala - - piti minut hengissä. (Raisa, Y)

Iisan, Nuutin ja Raisan vastauksissa toistuvat samankaltaiset kysymykset kuin omaisilla. Iisan on vaikea ymmärtää, miksi Jumala on antanut hänelle pahan olon ja taipumuksen itsetuhoisuuteen. Nuutti puolestaan kyseenalaistaa Jumalan persoonan kysyessään *millainen* Jumala antaa asioiden tapahtua. Vastaajat pohtivat, miksi Jumala sallii sekä kärsimyksen, itsemurhayritykset että eloonjäämisen. Saman kysymysrakenteen voi myös kääntää toiseen muotoon: Miksi Jumala antaa itsemurhayrityksen tapahtua, mutta ei anna minun kuolla? Tämä Jumalan sallimuksen pohtiminen aiheuttaa Nuutissa ja Reetassa selkeää ristiriitaisuutta, mikä näkyi pysyvänä ristiriitaisena uskon

¹³⁸ Kettunen 2003, 364.

tilana. Reetta ja Tiina eivät suoraan pohdi Jumalan sallimusta, mutta he esittävät *miksi-*kysymyksiä.

Kauan kysyin, että ”Miksi minä?” Ajattelin, että Jumala rankaisee minua pahoista teoista ja ihan siksi, millainen olen. En aina edes tiennyt kaikkia syntejäni, miksi nyt rangaistaan. (Reetta, Y)

- - Mietin paljon sitä kiusasinko Jumalaa itsemurhayritykselläni. Mietin myös miksi hän pelasti minut. Miksi Hän haluaa että elän? Mikä on minun paikkani? Miten asiat järjestyvät? (Tiina, Y)

Reetan lyhyt *miksi-*kysymys tarkentuu kysymykseksi siitä, miksi Jumala rankaisee häntä. Ytimekäs miksi on monimerkityksinen: Miksi minä olen sairastunut, miksi joudun kärsimään, miksi Jumala on valinnut minut kohteekseen. Itsemurhakriisi vaikuttaa heihin eri tavoin: Reetta keskittyy miettimään, mikä hänessä on vikana ja kokee itsemurhayritysten ja niistä selviytymisen olevan rangaistus, kun taas Tiina miettii miksi Jumala on pelastanut hänet ja miksi Jumala haluaa Tiinan elävän. Tiinalle itsemurhakriisi ei ole rangaistus, vaan avaus johonkin uuteen. Tämä näkyy esimerkiksi hänen tulevaisuuteen, omaan paikkaan ja asioiden järjestymiseen suuntautuneina kysymyksinä.

5.4. Pettyminen rukous- ja jumalanpalveluselämään

Pieni osa Koskelan tutkimusaineiston vanhemmista (9/64) kirjoitti lapsensa kuoleman vaikeuttaneen rukouselämää, ja kertoi lopettaneensa rukoilemisen kokonaan.¹³⁹ Samoin omassa aineistossani itsemurhakriisi vaikutti kielteisesti viiden omaisen ja kahden itsemurhaa yrittäneen rukouselämään. Itsemurhakriisin kielteiset ja ristiriitauttavat vaikutukset heijastuvat Jumalan lisäksi rukous- ja jumalanpalveluselämään. Esimerkiksi Iidalla ja Maaritilla itsemurhakriisin aiheuttama uskosta erkaantuminen heijastui turhautumisena ja pettymisenä rukoilemiseen, kun itsemurhakriisin aiheuttama ristiriitaisuus näyttäytyi Hellevillä rukoilemisen muuttumisena varovaisempaan suuntaan.

[Ennen itsemurhakriisiä] rukoilin luottaen, että läheisistäni ja minusta pidetään huolta. - - Pelkään rukoilla mitään läheisiini liittyvää Jumalalta. Olen opettelemassa hyvän tuen turvin, että minun ei tarvitsisi pelätä Jumalan rangaistusta, joksi tulkitsen kokemukseni. (Hellevi, O)

¹³⁹ Koskela 2011, 219–220.

Ennen riparia muistelen joskus harvoin rukoilleeni. - - Lopulta [veljeni itsemurhan jälkeen] lähes kaikki uskosta muistuttava sai aikaan ärsytystä, esim. Virsien laulaminen tai rukoilu tuntui turhalta. (Iida, O)

Ennen lapseni itsemurhaa rukoilin usein mm. juuri lasteni puolesta. - - Kaikki nämä vuodet olen yrittänyt saada lapsenuskoni takaisin. -Tuloksetta! Jaksoin vielä muutama vuosi sitten rukoilla lapsenlapseni puolesta, mutta sitäköön rukousta ei kuultu. (Maarit, O)

Hellevi tiedostaa pelkonsa liittyvän hänen omiin kokemuksiinsa, kun taas Iida ja Maarit ovat pettyneitä siihen, että rukouksilla ole mitään vaikutusta. Maarit kokee, ettei hänen rukoustaan kuulla, sillä rukoilemisesta huolimatta hänen poikansa on kuollut ja myös hänen lapsenlapselleen on tapahtunut jotain rukouspyynnön vastaista. Pettymykset ja pelko rukoilua kohtaan heijastavat pettymyksiä ja pelkoa Jumalaa kohtaan. Myös Essi ja Taimi pohtivat rukouksen toimivuutta ja tarkoitusta.

En voinut ymmärtää ettei Jumala estänyt hänen tekoaan. Mietin, ettenkö rukoillut tarpeeksi tai enkö rukoillut sitä oikeaa rukousta. (Essi, O)

Jumala ei tee virheitä, joten en ole kyseenalaistanut Häntä mitenkään. Olen toki kärsinyt ja pohtinut paljon, että olen epäonnistunut äitinä, koska poikani ei jaksanut elää. Rakkauteni ei ollut riittävää. Viime aikoina mielelleni on useampaan kertaan noussut, että miksi en rukouksessa pyytänyt Jeesusta herättämään [poikaani] takaisin eloon. Tiedän, että Jumala on antanut minulle juuri oikeat ja sopivat lapset, mutta silti mietin mielessäni, että mitä minun olisi pitänyt tehdä toisin, jotta [poikani] vielä eläisi. (Taimi, O)

Sekä Essi että Taimi ovat miettineet omaa osuuttaan rukouksessa. Essi pohtii, onko hän rukoillut liian vähän tai jollain tavalla väärin, kun taas Taimi on jäänyt miettimään, miksi hän ei rukoillut Jeesusta herättämään hänen poikaansa takaisin henkiin. Syytökset eivät siis kohdistu Jumalaan, vaan Essiin ja Taimiin itseensä. Tämä näkyy erityisesti Taimin vastauksessa, jossa hän ilmaisee syyllisyytensä pohdintana omasta epäonnistuneesta äitiydestään ja riittämättömästä rakkaudestaan. Vastauksista on luettava rivien välistä, että he ovat miettineet, olisivatko jollain tavalla voineet estää läheisensä itsemurhan.

Rukoileminen vahvistui suurimmalla osalla itsemurhaa yrittäneistä, mutta itsemurhakriisi myös etäännytti rukouselämästä. Sirpaa ja Reettaa yhdistää pysyvänä ristiriitaisen uskon tila.

Joskus uskoin Jumalaan, ennen sairastumistani, noin 10 vuotta sitten. Sain uskostani voimaa ja lohtua, taisin olla jopa onnellinen. Rukoilin paljon, päivittäin.

Sain myös siitä voimaa. - - Jos suinkin olisi voimia, ottaisin seurakuntaan yhteyttä ja pyytäisin rukousapua, tai mitä tahansa apua. - - Haluaisin jaksaa rukoilla, mutten tiedä mitä sanoa. Ehkä häpeän liikaa sitä että olen yrittänyt päättää tämän elämän lahjan. Ja häpeän myös sitä, etten pääse tästä parempaan kuntoon vaikka yritän. (Sirpa, Y)

En tiedä, minkä sortin uskovainen oikeastaan olen. jos olen yksin kotona, minun on todella vaikea kuvitella, että Jeesus vierellä käy ja että hänelle tuosta noin vain voi puhua, Tai voi puhua, mutta epäilen, että kuuleeko oikeastaan kukaan. - - [Puolisolleni] puhun mieluummin, oikealle elävälle ihmiselle. Nykyään kyllä rukoilen aika usein, mutta ne asiat pitää jättää ”Herran haltuun” ja hän tekee niin kuin parhaaksi näkee. (Reetta, Y)

Sirpan ja Reetan ristiriitainen uskon tila heijastuu hengellisen elämän eri osa-alueille, myös heidän rukouselämäänsä. Sirpalla on ollut ennen sairastumista aktiivinen rukouselämä, mutta kirjoitushetkellä hän on kokenut rukoilemisen haastavaksi, sillä hän tuntee Jumalan edessä häpeää sairaudestaan ja itsemurhayrityksestään. Reetan on puolestaan vaikea kuvitella, että joku todella kuulisi hänen rukouksensa. Tämän vuoksi hän puhuu mieluummin ”oikealle elävälle ihmiselle.” Reetan vastauksessa on Sirpaa myönteisempi sävy, sillä vaikka Reetta kokee rukoilemisen vaikeaksi, hän uskoo Jumalan tekevän ”niin kuin parhaaksi näkee.”

Epäusko ja kielteiset tunteet heijastuivat rukouselämän lisäksi omaisten (8/35) seurakuntaelämään. Omaiset kertoivat välttelevänsä jumalanpalveluselämää, osa heistä oli pettynyt kirkolliseen toimintaan ja osa ei voinut sietää kirkollista toimintaa lainkaan. Vastaavaa jumalanpalvelus- ja seurakuntaelämään kohdistuvaa kielteistä muutosta ei löytynyt itsemurhaa yrittäneiden kirjoituksista. Omaisista Eevan ja Hellevin kielteiset seurakuntakokemukset liittyvät muihin seurakuntalaisiin.

Osallistuin seurakunnan toimintaan [pian siskoni itsemurhan jälkeen]. Olisi ollut vaikea mennä mukaan, mutta [seurakunnan kerhon] läheisyyden vuoksi uskalsin. Tuntui, että pitäisi olla onnistunut ja täydellinen, jotta voisi mennä seurakuntaan. Menin kuitenkin ja sain sieltäkin lohtua, tosin myös joskus suolaa haavoihin. Olo oli kuin verreslihallalla, pienikin saarnassa kuultu tms. sana saattoi sattua kipeästi. (Eeva, O)

Vielä veljen itsemurhan aikaan yritin roikkua seurakunnassa mukana. Jäin kuitenkin kovin yksin vaikka seurakunnassa eivät tietäneet salaisuuksistani mitään. - - Kun tyttäreni kohtalo tuli eteen mureni uskoni kokoaan. En osannut luottaa enää Jumalan apuun. - - Vetäydyin seurakunnasta. Myöhemmin vaihdoin evl.seurakuntaan kirjani. Siellä sain ja saan olla ilman vaateita ihan sellainen kuin olen. (Hellevi, O)

Eeva tunsi paineita, sillä hän koki olevansa jollain tavalla muiden seurakuntalaisten joukkoon sopimaton, epäonnistunut ja epätäydellinen. Eevan kokemus on ollut ristiriitainen, sillä hän on saanut seurakunnasta sekä lohtua että ”suolaa haavoihin”. Hellevi puolestaan ei ole kertonut seurakunnassa veljensä itsemurhasta, eikä ole sen vuoksi voinut olla oma itsensä ja kokee jääneensä yksin. Tilanne on helpottanut, kun Hellevi on siirtynyt helluntaiseurakunnasta evankelis-luterilaiseen seurakuntaan. Jaana, Leena ja Valma jakavat Eevan kokemuksen vereslihalla olemisesta, sillä kirkossa käynti herätti heissä voimakasta surua.

Käyn kirkossa 1-2 kertaa vuodessa. Pidän siitä kuitenkin nykyään enemmän ja ehkä kävisin useammin, jos olisi joku tuttu, jonka kanssa mennä. Kirkossa käydessäni koen myös, että Jumala tulee lähemmäs ja myös veljeni itsemurha tulee lähemmäs ja olen joskus surullinen siellä käydessäni. Surullisuus on ehkä yksi syy, miksen käy kirkossa niin usein. (Jaana, O)

En osallistu seurakunnan toimintaan. Olen käynyt kirkossa vain kerran veljeni kuoleman jälkeen ja meinasin purskahtaa itkuun joten lähdin.. (Leena, O)

Välttelin kyllä 2 vuotta kirkkoa tytön kuoleman jälkeen, en siksi, että olisin vihainen Jumalalle vaan siksi, että "romahtaisin" siellä. Musiikki on kaunista urissa yms. tunteet nousevat pintaan. (Valma, O)

Leena on kokenut kirkossa voimakkaan surunpurkauksen ja Valma pelkää romahtavansa kirkossa, kun taas Jaana kuvailee Eevan tavoin seurakunnan toimintaan osallistumisen olleen yhtä aikaa lohdullista ja surullista. Jumalanpalveluselämään liittyikin voimakas kahtiajakoisuus: Toisaalta jumalanpalvelus koettiin lohduttavana ja se toi tunteen itsemurhan tehneen läsnäolosta, mutta toisaalta jumalanpalvelus aiheutti voimakkaita tunteenpurkauksia ja oli ”suolaa haavoihin”. Muita seurakuntaelämää kohtaan esitettyjä tunteita olivat viha ja pettymys.

- - Edellä mainitut asiat [liittyen veljeni itsemurhaan] vieraannuttivat minut entistä kovemmin kirkon ja uskonnon piiristä ja lakkasin uskomasta Jumalaan. Voisi sanoa että koin kovan pettymyksen enkä saanut kirkolta tai uskonasioista tuskaani vastauksia tai lohtua. (Iida, O)

Olin vihainen ja voimaton, miten Jumala voi olla noin julma. En pystynyt enkä halunnut osallistua seurakunnan toimintaan tämän vuoksi tuossa vaiheessa. (Netta, O)

Iida ja Netta ovat tunteneet epäuskoa, mikä on purkautunut etäännyttämisenä kirkosta. Itsemurhakriisin jälkeen Netta on lähentynyt seurakuntaelämään, kun taas Iidan viha ja pettymys ovat saaneet hänet eroamaan kirkosta. Iida on pettynyt niin Jumalaan kuin koko kirkkoinstituutioon. Myös Elena on pettynyt kirkkoon.

Tämän tapahtuman yhteydessä hain ensimmäistä kertaa kirkosta apua. Koin, että olin valmis ottamaan apua vastaan mistä tahansa. Vierailin useissa kirkkoissa. Tein myös esirukouspyyntöjä. Koin, että en saanut luterilaisesta kirkosta sellaista lohtua mitä hain. Olisin kaivannut mahdollisuutta toimia jollakin tavalla, sytyttää esimerkiksi kynttilän läheiselleni kirkossa. Hain myös jonkinlaisia pyhiä kuvia ja kauneutta, jonka läheltä olisin saanut lohtua. En jutellut kenenkään kirkon työntekijän kanssa. Tuntui kuitenkin hyvältä istua hetki kirkossa. (Elena, O)

Iidan ja Elenan pettymys ovat yhtä aikaa erilaisia ja samanlaisia. Heitä yhdistää pettymys kirkkoinstituution kyvyttömyyteen lohduttaa heitä. Iida on pettynyt siihen, ettei saanut ”kirkolta tai uskonasioista” vastauksia, jotka olisivat lohduttaneet ja helpottaneet hänen tuskaansa. Elenan pettymys kohdistuu lohduttomuuden lisäksi toiminnan ja estetiikan puutteeseen. Iidan ja Elenan kokemukset voivat heijastella heidän pettymystään Jumalaa kohtaan, ja pettymys on helpompi kohdistaa immanenttiseen ja konkreettiseen kirkkoinstituutioon kuin transsendenttiseen Jumalaan.

6. ”HALUAN USKOA, ETTÄ JUMALA ON ARMOLLINEN” – ITSEMURHA JA KUOLEMANJÄLKEINEN ELÄMÄ

Kristittyjen käsitykset kuolemanjälkeisestä elämästä vaihtelevat. TT Maarit Hytösen mukaan käsitys kuolemanjälkeisestä elämästä onkin muuttunut henkilökohtaiseksi, sillä jokainen voi luoda oman käsityksensä kuolemasta, joka ei ole riippuvainen mistään uskontokunnasta.¹⁴⁰ Kirkon tutkimuskeskuksen vuonna 2011 teettämän tutkimuksen mukaan kolmasosa suomalaisista uskoo, että kaikki elämä päättyy kuolemaan. Vastaajista noin neljäsosa ei tiennyt, mitä ajatella kuolemanjälkeisestä elämästä, ja noin joka kahdeksas yhtyi väitteeseen ”kaikki ihmiset herätetään kuolleista ja toisille seuraa iankaikkinen elämä ja toisille kadotus.” Lisäksi joka kymmenes vastaaja uskoi kaikkien pelastuvan ja joka kymmenes jälleensyntymiseen.¹⁴¹

Tutkimusaineistosta 48 vastaajaa käsitteli kirjoituksissaan itsemurhan tehneiden kuolemanjälkeistä elämää. Itsemurhan tehneen kuolemanjälkeistä elämää pohdittiin kolmen erilaisen selitysmallin avulla: 1) Itsensä surmannut päättyy joko parempaan paikkaan, kuten taivaaseen, tai pahempaan paikkaan, kuten helvettiin tai kadotukseen; 2) Itsemurhan tehneiden kuolemanjälkeinen elämä on Jumalan päätäntävallassa ja/tai siihen vaikuttaa itsensä surmanneen henkilökohtainen usko; ja 3) Kuolemanjälkeistä elämää ei ole olemassa. Näiden kolmen selitysmallin lisäksi osa vastaajista 4) ei osannut sanoa, mitä kuoleman jälkeen tapahtuu tai piti kysymystä ristiriitaisena.

Tuula Uusitalon mukaan läheisen kuolemaan sopeutuminen näyttäytyy muun muassa siinä, mitä itsemurhaomaiset ajattelevat läheisensä kuolemasta. Tähän liittyy myös omien kuolemakäsitysten uudelleenarviointi.¹⁴² Aineistostani yhdeksän omaista toi ilmi, että itsemurhakriisi oli muuttanut heidän käsitystään itsemurhan tehneiden kuolemanjälkeisestä elämästä. Ennen itsemurhakriisiä he olivat uskoneet, että itsemurhaaja joutuu helvettiin tai kadotukseen, itsemurhan tehnyt ei pääse taivaaseen tai ettei ”kenessäkään murhaajassa ole iankaikkista elämää, joka hänessä pysyisi”. Itsemurhakriisin jälkeen he sen sijaan ajattelivat, että itsemurhan tehnyt joko pelastuu ja pääsee taivaaseen tai että heidän uskonsa ratkaisee, minne he päätyvät. Omaiset perustelivat

¹⁴⁰ Hytönen 2015, 13.

¹⁴¹ Ketola 2014, 161–162.

¹⁴² Uusitalo 2016, 281–282.

muuttuneita käsityksiään Jumalan rakkaudella, raamatunkohdilla, omilla kokemuksillaan, itsemurhan tehneen uskolla, maan päällä koetulla tuskalla sekä omalla järkeilyllä. Lisäksi kaksi omaisista jätti asian avoimeksi toteamalla tietävänsä nyt ”ettei itsemurha ole este päästä taivaaseen” tai ettei ”enää suhtaudu niin jyrkästi siihen, että itsemurhan tehnyt joutuisi automaattisesti helvettiin.” Heidän käsityksensä oli muuttunut vähemmän jyrkkään suuntaan, mutta he eivät ilmaisseet, mihin he oikeastaan uskoivat.

Uusitalon mukaan läheisen kuolemaan sopeutuminen näkyy omaisten tavassa ajatella läheisensä kuolemaa. Suurin osa Uusitalon tutkimukseen haastatelluista omaisista ei pitänyt kuolemaa kaiken loppuna, minkä lisäksi he uskoivat kuolleen läheisen kuolevan heidät ja tunsivat läheisensä läsnäolon. Omaiset eivät kuitenkaan osanneet tarkkaan määritellä, missä heidän läheisensä oli tai mikä se jokin oli, missä heidän läheisensä ovat.¹⁴³ Tutkimukseni omaisten näkemykset hajaantuivat, mutta suurin osa omaisista toivoi, että heidän läheisensä kuolemanjälkeinen elämä olisi armollinen.

Vuonna 2014 julkaistussa ranskalaisessa tutkimuksessa haastateltiin 88:aa itsemurhaa yrittänyttä potilasta. Lähes puolet vastaajista (48,5 %) pyrki itsemurhayrityksellä lopettamaan kärsimyksensä, ja neljätoista prosenttia ilmaisi halunneensa löytää rauhan ja seesteisyyden.¹⁴⁴ Myös TT Kalervo Nissilä on tutkinut syöpä- ja terminaalipotilaiden sekä itsemurhaa yrittäneiden käsityksiä kuolemasta. Nissilän tarkasteli analyysisaan haastateltavien käsityksiä apostolisen uskontunnustuksen näkökulmasta, etsien haastatelluista käsityksiä ikuisen elämän alkukohdasta, ruumiin ylösnousemuksesta, viimeisestä tuomiosta iankaikkisesta elämästä. Nissilän tutkimuksessa yksikään itsemurhaa yrittäneistä ei uskonut viimeiseen tuomioon tai pääsevänsä taivaaseen. He eivät myöskään uskoneet iankaikkiseen elämään.¹⁴⁵ Tämä toistui myös aineistoni itsemurhaa yrittäneissä vastaajissa, joista vain yksi uskoi itsensä surmaajan pääsevän taivaaseen. Viisi itsemurhaa yrittänyttä jätti myös vastaamatta kuolemanjälkeistä elämää käsittelevään kysymykseen. Kysymys kierrettiin joko toteamuksella, ettei henkilö osaa vastata tähän kysymykseen tai jättämällä kokonaan vastaamatta. Yksi ilmaisi itsemurhan olevan ”epätoivoisen ihmisen teko.” Vastaamisen vaikeus voi liittyä siihen, että kysymys kuolemanjälkeisestä elämästä tulee liian lähelle vastaajia, eivätkä he sen vuoksi kykene tai halua vastata siihen.

¹⁴³ Uusitalo 2016, 281–282.

¹⁴⁴ Mandhouj et al. 2016, 863.

¹⁴⁵ Nissilä 1992, 83, 89, 90–91.

Seuraavaksi käsittelen esittelemäni selitysmallit kuolemanjälkeisestä elämästä. Pyrin samalla tuomaan ilmi vastaajien muuttuneita käsityksiä itsemurhan tehneiden kuolemanjälkeisestä elämästä.

6.1. Parempi tai pahempi paikka

Neljäsosa kaikista vastaajista (15/53) käsitteli kirjoituksessaan sitä mahdollisuutta, että itsemurhaaja *pelastuu ja päätyy taivaaseen tai johonkin parempaan paikkaan*. Yhtä lukuun ottamatta kaikki taivaaseen tai parempaan paikkaan uskovista olivat omaisia. Lisäksi tutkimusaineistosta löytyi yhdeksäntoista vastausta, joissa käsiteltiin jollain tavalla *helvetin olemusta tai olemassaoloa*. Kirjoitusten määrästä huolimatta lopulta vain yksi vastaaja uskoi, että *itsemurhaaja ei pelastu*. Hän oli itse yrittänyt itsemurhaa.

6.1.1. Taivas tai parempi paikka

Yhdeksän vastaajaa koki, että *itsemurhaaja pelastuu Jumalan luo eli pääsee taivaaseen*. Taivasta kuvailtiin kutsuna tai paluuna kotiin. Vastaajat ilmaisivat, että Jumala ei jätä itsemurhan tehnyttä, vaan Jeesus ottaa hänet luokseen ja ”itsemurhan tehneet kiedotaan välittömästi armon pehmeään vaippaan ja viedään suoraan taivaaseen”.

Sisareni turvautui Jeesukseen vaikean masennuksensa aikana, hän kävi rukoil-tavana mm. Pirkko Jalovaaran kokouksessa. Jumala ei parantanut häntä. Ajat-telen niin, että Jumala tietää sen tuskan, jota sisareni koki ja sen, ettei hänellä ollut voimavaroja jäljellä, ”kun eläminenkin on tuskallista” Jätin hänet Jumalan armon varaan, häntä hoidetaan siellä perillä ja iloitsen siitä, että tapaamme tai-vaassa. (Eeva, O)

Taivaaseen uskoville vastaajille taivas merkitsikin juuri *Jumalan armon ja rakkauden läsnäoloa*. Tuonpuoleinen taivas on turvallinen koti, jonne itsemurhan tehnyt kutsu-taan ja jossa hänestä pidetään huolta. Osa vastaajista uskoi sen olevan jotakin vastaista tämän puoleisen elämän kärsimyksille: Jumala ei hylkää, ”kun on kaikkein kipein kohta”, kuolleen ”ei enää tarvitse kärsiä maailman pahuutta” ja että ”he kärsivät ja

Jumala rakastaa heitä.” Taivas on kipujen ja kärsimyksen loppu, armahdus tämänpuoleisen elämän pahuudesta. Sama ajatus välittyi myös parempaan paikkaan uskovien vastauksissa.

Kaksi omaista, Jaana ja Netta, uskoivat kaikkien ihmisten pääsevän taivaaseen. Tästä taivasvarmuudestaan huolimatta he perustelivat vastauksissaan myös itsemurhaajilla olevan oikeus taivaaseen. Esimerkiksi Jaana korosti itsemurhan olevan ”väärin itse ja läheisiä kohtaan, mutta se johtuu kuitenkin psyykkisestä sairaudesta, jolle ei voi mitään”, ja Netta vetosi Jumalan erityiseen armoon kirjoittaen, että ”itsemurhan tehneitä ei suljeta pois taivaasta”. Tämä tuo hyvin ilmi sen, että itsemurhakuolema on jollain tapaa erilaisessa asemassa kuin muunlaiset kuolemat, minkä vuoksi sitä joutuu perustelemaan eri tavoilla. Tämä näkyi myös itsemurhaa yrittäneen Helin kirjoituksessa.

Nuorempana ajattelin Helvettiä ja oli helvetinpelkoakin. Nykyään armoa ja sitä, että Jumala ymmärtää ihmisen ratkaisun päästä parempaan paikkaan (taivaaseen) kuin jatkaa kärsimystään maan päällä. Ihminen ei ole valinnut omaa elämänsä menemään siten kuin on mennyt, eikä voi mielestäni ajatella, että ”Jumala koettelee kutakin niin paljon kuin kukin pystyy kestäämään”. Uskon Jumalan ymmärtävän ihmisen toiveen kuolla pois ja hyväksyvän tämän. En ajattele Jumalaa julmana, joka sallii kärsimyksiä, ja kun ihminen lopettaa elämänsä, lähettäisi Jumala ihmisen ikuisen kärsimykseen. Ei. (Heli, Y)

Käsitys kuolemanjälkeisestä elämästä kietoutuu vastaajien jumalakuvaan. Heli uskoo Jumalan olevan armollinen, ymmärtävän ihmisen halun kuolla ja nimenomaan halun päästä parempaan paikkaan eli taivaaseen. Helin kokemus on poikkeuksellinen, sillä hän on itsemurhaa yrittäneistä ainoa, joka uskoi vakaasti, että itsemurhan tehneet pääsevät taivaaseen. Heli myöntää ajatelleensa ennen helvettiä, mutta kokee ajattelunsa muuttuneen. Vastauksesta käy ilmi, että sekä hänen jumalakuvansa että hengellinen ajattelunsa ovat kehittyneet julmista ja pelottavista kokemuksista armollisempaan ja ymmärtävään kokemukseen.

Taivasuskon lisäksi kuusi vastaajaa uskoi, että itsemurhaaja *pääsee johonkin parempaan paikkaan* tai *on olemassa jossakin todellisuudessa jossain olomuodossa*.

En tiedä uskonko vieläkään kunnolla mihinkään.. uskon enkeleihin ja uskon veljeni sielun olevan hyvässä paikassa ja että häneen ei enää satu. Uskon kun aika koittaa että hän on minua vastassa. Uskon että hän huolehtii meistä niin paljon kun pystyy! (Leena, O)

Tätä ei välttämättä ilmaistu suoraan, vaan merkitys löytyi sanavalinnoista, kuten että vainaja ”on hyvässä paikassa”, itsemurhaajat ”ovat käyneet helvetin läpi jo täällä elämässä” ja että ”kuoleman jälkeisessä elämässä on suojelusenkeleitä tai kuolleesta tulee sellainen.” Tätä näkemystä perusteltiin Jumalan luonteella. Esimerkiksi Essi totesi luottavansa Jumalan oikeudenmukaisuuteen, ja Kirsi ei usko Jumalan tuomitsevan itsemurhaajia heidän kuolintapansa vuoksi. Myös he uskoivat, että Jumala on nähnyt itsemurhaajien tämänpuoleisen elämän kärsimykset eikä tuomitse heitä niiden perusteella.

Vaikka vastaajat eivät tarkasti määritelleet näkemyksiään kuolemanjälkeisestä elämästä, kuolemanjälkeisen elämän voi tulkita olevan jotakin kärsimykselle vastakohtaista hyvää, eräänlainen palkinto ja armahdus raskaasta tämänpuoleisesta elämästä, tai sen kuuluisi olla sellainen: ”JOS kuolemanjälkeistä elämää on, kyllä se myös kuuluu hyvälle, kärsineelle isälleni ja veljelleni” (Kaarina, O). Tällainen ajatus voi tuoda itsemurhaomaisille lohtua. Esimerkiksi juuri Kaarina toteaa, että ”olisi liian raskasta ajatella toisin”. Toisaalta isolla kirjoitettu alistuskonjunktio *jos* viittaa epävarmuuteen kuolemanjälkeisen elämän olemassaolosta

6.1.2. Helvetti tai kadotus

Joka kolmas vastaaja (19/53) käsitteli kirjoituksessaan jollain tavalla *helvetin olemusta tai olemassaoloa*. Kuitenkin vain kuusi heistä pohti suoranaisesti, joutuvatko itsemurhan tehneet helvettiin, ja lopulta vain yksi vastaaja uskoi *ettei itsemurhaaja pelastu*. Helvettiä käsittelevistä vastaajista kaksi oli omaisia ja neljä oli yrittänyt itsemurhaa. Käsittelen tässä luvussa kaikkien kuuden vastaajan vastauksia, sillä se tuo lisätietoa näiden vastaajien helveti-käsityksistä.

Aiemmin ajattelin, että itsemurha on ihmisen oma päätös, eikä tällaisen teon tehnyt ihminen pääse taivaaseen. Miesystäväni itsemurhan jälkeen minulla oli vahva tunne siitä, että hän pääsi taivaaseen. - - Ajattelen, että pelastus on kaikille annettu yksin armosta, eikä ihminen pysty siihen omilla teoillaan mitään lisäämään. Jos ihminen kääntyy Jumalan puoleen edes pienellä huokauksella, Jumala armossaan pelastaa ihmisen. Ristinryövärin pelastuminen eli mielessäni vahvasti miesystävääni ajatellessa. (Inka, O)

Ajattelen että itsemurha ei automaattisesti vie ihmistä kadotukseen. Ihminen voi joutua sellaisen epätoivon valtaan ettei ole vastuussa teostaan. Myös henkinen sairaus voi johtaa itsemurhaan. Jumala on etenkin heikkojen Jumala, jos he turvaavat Häneen. (Paavo, O)

Sekä Inka että Paavo ovat joutuneet uudelleenarvioimaan käsitystään itsemurhan tehneen kuolemanjälkeisestä elämästä. Inka mies ei ole eläessään uskonut Jumalaan, ja tämä on saanut Inkan pelkäämään miehen kohtaloa. Mieheensä kuoleman jälkeen Inka oli kuitenkin kokenut valtavan ahdistuksen vaihtumisen hetkessä ylikuonnolliseen rauhaan” ja tulkitsi tämän merkitsevän sitä, että ”mies pääsi perille taivaaseen.” Inkan vastauksesta on tulkittavissa, että hän uskoo miehensä tehneen uskonratkaisun ennen kuolemaansa. Hän kuitenkin jättää avoimeksi, uskooko hän edelleen ei-uskoisten itsensä surmaajien päätyvän helvettiin.

Paavo käsittelee asiaa yleisemmällä tasolla toteamalla, ettei itsemurha ”automaattisesti” tarkoita kadotustuomiota. Kuten Inka, myös Paavo ilmaisee uskovansa Jumalan auttavan itsemurhaajia, jos he turvautuvat Häneen. Molempien vastauksessa korostuu alistuskonjunktio *jos*: ”*Jos* ihminen kääntyy Jumalan puoleen - - Jumala armoissaan pelastaa ihmisen” ja ”Jumala on etenkin heikkojen Jumala, *jos* he turvaavat häneen.” Näin ollen on tulkittavissa, että jos itsemurhaaja ei tee uskonratkaisua, hän päätyy kadotukseen.

Neljä vastaajaa oli itse yrittänyt itsemurhaa. Emilia on miettinyt, että ”[j]os Jumala olisi tahtonut minut jo luokseen tai passittaa Helvettiin, en tiedä, hän olisi sen jo tehnyt.” Hän uskoo kaikkien päätyvän ”Herran eteen ja siitä joko ylös tai Helvettiin.” Helgan mukaan ”itsensä murhaajat eivät peri ikuista elämää, vaan heille koittaa ikuisen ero Jumalasta”. Iiro toivoo elämän loppuvan ”pelastumattoman elämässä ikuisen uneen,” mutta pitää mahdollisena, että ”itsemurhan tehnyt ei pelastu”. Raisa kertoo omaan itsemurhayritykseensä liittyvistä ajatuksista näin:

- - Sillon kun luulin tekeväni viimeistä tekoani, sanoin Jumalalleni; en tiedä herääkö taivaassa vai helvetissä, mutta otan sen riskin kun en muutakaan enää osaa ja jaksa. Tiedän, että Sinä tunnet minut paremmin ja ymmärrät kaiken sen mitä minä en ymmärrä. Tee mitä tahdon, minä lopetan tähän. (Raisa, Y)

Emilia, Raisa ja Helga kuitenkin uskovat, että joko Jumala päättää tai usko ratkaisee itsemurhaa yrittäneen kohtalon. Emilia ja Raisa antavat päätäntävällän Jumalalle, sillä vaikka he eivät itsemurhayrityksensä hetkellä ole itse jaksaneet elää, he ovat uskoneet

itsensä Jumalan käsiin. Erityisesti Raisan kirjoituksessa korostuu tietynlainen riskinotto, piilotettu toivomus siitä, että helvetin sijaan Raisa saisi herätä taivaassa. Helga vaikuttaa kannassaan ehdottomalta, mutta hän oli lisännyt kirjeensä marginaaliin lauseen ”jos ihminen uskoo Jeesukseen, mutta ei jaksakaan elää, ja on mieleltään sairas, ehkä hänelle kuuluu armo”. Myös Helga myös korostaa toivovansa, että Jumala armahtaisi ja pelastaisi itsemurhaajat. Näin ollen Iiro on tutkimusaineistosta ainoa, joka ei tuo vastauksessaan esiin muuta vaihtoehtoa kuin ikuisen unen tai kadotuksen.

- - Joihinkin kysymyksiinne vastaan.

Ensinnä tuo kuolemanjälkeinen elämä. Se on vaikea aihe enkä tohdi siihen mitään määreitä ja rajoja asetella. Sen muistan, että avioeron tuskallisina aikoina ollessani liki itsemurhaa, toivoin että adventistit olisivat oikeassa ja elämä loppuisi pelastumattoman elämässä ikuisen uneen.

Toisaalta mieleeni on jo aikaisilta ajoilta jäänyt – oli joko Dostojevskin tai Tolstoin mielipide – että itsemurhan tehnyt ei pelastu.

Oikeastaan tässä on kaikki kun liuskakin on lopullaan. Siunausta, menestystä teille. (Iiro, Y)

Iiron vapaamuotoisesti kirjoitettu kirje päättyy tähän. Onkin huomionarvoista, että ensin hän toteaa vastaavansa joihinkin asettamiini kysymyksiini, mutta vastaa lopulta vain kysymykseen kuolemanjälkeisestä elämästä ja päättää lopettaa kirjeensä tähän ”kun liuskakin on lopullaan”. Kenties Iirolla ei todella ole tämän enempää kirjoitettavaa, mutta kirjoitus haastaa pohtimaan, onko lopettamisen syynä esimerkiksi aiheen ahdistavuus. Iiro toteaa aiheen olevan vaikea, eikä ”tohdi siihen mitään määreitä ja rajoja asetella”. Itsemurhaa ajatellessaan hän on kuitenkin toivonut, että ”elämä loppuisi pelastumattoman elämässä ikuisen uneen,” eli hän on pitänyt itseään pelastumattomana. Toisaalta pelastumattomuus voi liittyä itsemurhan sijaan uskoon, sillä Iiro kertoo tullessaan uskoon vasta kymmenen vuotta ensimmäisen itsemurhayrityksensä jälkeen. Toinen huomionarvoinen asia on se, että Iiro ei vetoa kuolemakysymyksessä Raamattuun, uskoon tai Jumalaan, vaan venäläiskirjailijan mielipiteeseen siitä, ettei itsemurhan tehnyt pelastu. Näin hän on selkeä poikkeus muiden vastaajien joukossa.

6.2. Jumalan vai ihmisen valta

Noin joka kolmas vastaaja (20/53) uskoi itsemurhan tehneen kuolemanjälkeisen elämän riippuvan joko Jumalasta tai uskosta. Yksitoista vastaajaa, joista neljä omaisia ja

seitsemän itsemurhaa yrittäneitä, uskoi *Jumalan päättävän jokaisen ihmisen kuoleman jälkeisestä elämästä*. Yhdeksän vastaajaa, joista kahdeksan omaisia ja yksi itsemurhaa yrittänyt, uskoivat taivaaseen pääsyn olevan riippuvainen *itsemurhaajan henkilökohtaisesta uskosta*.

6.2.1. Ihmisestä riippumaton tuomiovalta

Jumalan tuomio- ja päätäntävaltaan uskoneiden vastauksissa korostui käsitys Jumalan yksinvaltaisesta tuomiovallasta, johon kirjoittajat eivät halunneet puuttua. Kirjoittajat eivät halunneet itse määrittellä itsemurhan kautta kuolleen iäisyyskohtaloa, mutta he uskoivat vainajan olemassaolon jollakin tavalla jatkuvan myös kuoleman jälkeen.

Haluan uskoa, että Jumala on armollinen sekä näkee isäni teon taakse. Jumala on nähnyt hänen kärsimyksensä eikä tuomitse häntä asiasta. Äitini puhuu usein siitä, kuinka hänen mielestä isäni on enkeli ja kulkee elämässä yhä vierellä. Vaikka isä ei pääsisikään taivaaseen, ei häntä kuitenkaan kiduteta loputtomiin. Toivon, että paikassa missä hän on on kaikki se, mitä hän enää tarvitsee. (Irene, O)

Vastaajien mukaan vain Jumalalla on valta tuomita tai päättää ihmisen kuoleman jälkeisestä elämästä, minkä seurauksena ihmiset eivät voi tuomita toisiaan. Tämän lisäksi osa uskoi Jumalan nähneen ja tunteneen itsemurhaajan elämän ja kärsimyksen, minkä vuoksi Jumala ei tuomitse itsemurhaajia heidän tekojensa vaan heidän ajatustensa ja elämänsä mukaan.

Toisaalta Jumalan päätäntävallan uskottiin perustuvan Jumalan armoon ja oikeudenmukaisuuteen. Ajatukseen Jumalan armollisesta tuomiosta liittyivät vahvasti käsitteet usko ja toivo. Esimerkiksi omaisista Essi uskoo, että ”Jumala on nähnyt ja tietää kaiken ja voin luottaa hänen oikeudenmukaisuuteensa”, ja itsemurhaa yrittänyt Raisa toteaa, että ”[v]aikka ajattelen itsemurhan olevan perustavanlaatuisen epäluottamuslause Luojaan kohtaan, uskon Hänen sittenkin olevan armollinen.” Vastaajat siis uskovat, että Jumala on armollinen ja oikeudenmukainen tuomari, joka armahtaa itsemurhaajan taivaaseen tai johonkin parempaan paikkaan. Toisaalta Irene ilmaisee epävarmuutensa miettiessään, ettei isää kiduteta ”loputtomiin”, vaikka hän ei pääsisi taivaaseen. Irene haluaa luottaa Jumalan armollisuuteen, mutta epäilee isäänsä silti joltain tapaa kidutettavan tuonpuoleisessa.

Kolme itsemurhaa yrittäneistä korosti Jumalan kaikkivaltiutta toteamalla esimerkiksi, että ”kaikki on Jumalan käsissä”, ”mitä minulle kävisi itsemurhalla tehdyn kuoleman jälkeen, niin jätän senkin asian yksin Jumalan käsiin” ja ”Jumala tuomitsee itsemurhan tehneet ansioidensa mukaan, kuten meidät muutkin”.

Uskon Jumalan tietävän miltä minusta sillä hetkellä tuntuu ja hän näkee sen tuskan, jossa olen. Joten tulenko tuomituksi Jumalan toimesta sitä en voi varmuudella tietää, mutta siinä hetkessä ei ole helvetin pelkoa itselläni. En siinä tuskassa sellaista pysty ajattelemaan. - - Ja mitä minulle kävisi itsemurhalla tehdyn kuoleman jälkeen, niin jätän senkin asian yksin Jumalan käsiin. Niin kuin jätän koko elämäni. (Iisa, Y)

Itsemurhaa yrittäneiden vastaukset ovat diplomaattisia, sillä he eivät juurikaan perustele näkemyksiään. Tämä voi johtua ainakin kahdesta eri syystä: Joko nämä itsemurhaa yrittäneet vastaajat ovat niin varmoja Jumalan tuomiovallasta, etteivät sen vuoksi perustele asiaa, tai siirtävät vastuun Jumalalle ja näin kiertävät kysymyksen. Tämä voi olla Jumalan armon varaan jättäytymistä, tai kysymys omasta kohtalosta tulee liian lähelle vastaajia.

6.2.2. Ihmisestä riippuvainen ratkaisu

Henkilökohtaisen uskon tärkeyttä korostaneet vastaajat uskoivat, että ihminen voi vielä ”viimeisillä hetkillään,” jopa ”viimeisellä sekunnillaan”, kääntyä Jumalan puoleen ja pelastua. Esimerkiksi Sinikan mukaan ”jokainen kuoleman portilla oleva saa kohdata Jeesuksen” ja ”Jumala kutsuu jokaista luokseen taivaaseen,” kun taas Aila piti itsestäänselvyytenä, että hänen uskova puolisonsa on ”iankaikkisuudessa”. Vastauksissa korostuivat usko Jumalan armoon, oikeudenmukaisuuteen ja rakkauteen.

Vakuutuin roomalaiskirjeen kohdasta ettei mikään voi erottaa meitä Jumalan rakkaudesta, ei elämä eikä kuolema. [Room. 8: 38-39] Äitini oli uskossa ja hän luotti Jumalaan niin paljon, että uskalsi jättäytyä hänen varaansa myös itsemurhan hetkellä. Ajattelin jo silloin, että äidin usko oli niin valtava, että se siirsi kuolemanpelon vuoren. Hän tiesi pääsevänsä vihdoon lepoon ja se oli minullekin lohdullinen asia. Hänen elämänsä kärsimykset saivat vihdoin päätöksen. Jeesuksen ristintyön ansiosta merkityksettömältä tuntuva kärsimys saa ihmeellisellä tavalla merkityksen, joka kantaa oikeudenmukaisempaan, ikuiseseen elämään. Uskon Jumalan oikeudenmukaisuuteen ja rakkauteen ja siihen toivoon,

että itsemurhan tekijä on saattanut vaikka vielä viimeisellä sekunnillaan kohdata Jeesuksen ja se riittää. (Saaga, O)

Saagan lisäksi Inka ja Eeva perustelivat näkemystään Raamatulla. Inkan miesystävä ei ole ollut uskossa tehdessään itsemurhan. Mieheensä kuoleman jälkeen Inkan mielessä oli alkanut vahvasti elää ristinryövärin pelastuminen (Luuk. 23: 39-43), ja tämä oli vakuuttanut hänelle miehen päässeen ”perille taivaaseen”. Eeva kertoo aiemmin uskoneensa Raamatun kohtaan ”ettei kenessäkään murhaajassa ole iankaikkista elämää, joka hänessä pysyisi” (1. Joh. 3: 15, käänös 1938). Itsemurhakriisi on kuitenkin muuttanut hänen käsitystään asiasta. Eevan mukaan samalla logiikalla hänkin on murhaaja, sillä samassa raamatunkohdassa todetaan, että ”jokainen, joka vihaa veljeänsä, on murhaaja”. Eeva onkin varma, että hänen Jeesukseen uskovaa siskoa ”hoidetaan siellä perillä” ja Eeva iloitsee, ”että tapaamme taivaassa.” Ratkaisevaa oli siis usko, ei tekotapa.

Osa uskoa korostaneista vastaajista pohti sekä taivaan että kadotuksen mahdollisuutta. Näitä vastauksia kuitenkin yhdisti eräänlainen yhteinen käsitys itsensä surmanneen syyntakeettomuudesta, mikäli hän oli ollut psyykkisesti sairas.

Oli tuskallista miettiä joutuiko [veljeni] kadotukseen tekonsa vuoksi kuten ennen opetettiin (itsemurhaa pidettiin kuolemansyntinä). Järkeilin että jos minun rajallisen arvostelukykyni mukaan [veljeni] oli edesvastuuton tekoonsa, miten täydellisen oikeudenmukainen Jumala voisi tuomita hänet kadotukseen. (Paavo, O)

Paavo uskoo, että itsensä surmaaja on henkisen sairautensa tähden joutunut sellaisen epätoivon valtaan, ettei hän ole ollut vastuussa teostaan. Markku on varma, että kaikki Jeesukseen Kristukseen uskovat pääsevät taivaaseen, mutta lisää, ettei ”vakavasti masentunut - - ole enää niin vastuullinen teostaan”. Näin uskoo myös itsemurhaa yrittänyt Helga, jonka ajatuksia olen jo käsitellyt aiemmassa luvussa. Markku, Paavo ja Helga antavat itsemurhaajille ikään kuin vastuuvapautuksen, mikäli he ovat jotenkin psyykkisesti kykenemättömiä vastuulliseen päätöksentekoon.

6.3. Kuolemanjälkeistä elämää ei ole

Viisi vastaajaa *ei uskonut kuolemanjälkeisen elämän olemassaoloon tai oli epävarman olemassaolosta*. Heistä neljä oli omaisia ja yksi oli yrittänyt itsemurhaa.

En usko Jumalaan, ylösnousemukseen, en taivaaseen, enkä helvettiin. - - Ei lue poikani pilvenreunalla Iltasanomia... En ole koskaan uskonut muuhun kuin maanpäälliseen elämään, siinä olen skeptikko. (Ilkka, O)

Ilkkaa ja Maaritia yhdistää epäusko, kun taas itsemurhakriisi on tuonut ristiriitaa Sirpan uskoon. Ilkka on aina kuulunut evankelis-luterilaiseen kirkkoon, mutta hän on ollut vakaumukseltaan ateisti jo ennen poikansa itsemurhaa. Ilkka kertoo uskovansa vain ”maanpäälliseen elämään”, eikä usko kristinuskon taivaaseen eikä helvettiin. Samoin Maarit kuuluu edelleen evankelis-luterilaiseen kirkkoon, vaikka ei koe enää uskovansa Jumalaan. Maarit ei ole uskonut kuolemanjälkeiseen elämään ennen poikansa itsemurhaa, eikä itsemurhakriisi ole muuttanut hänen käsitystään. Maaritin tavoin itsemurhaa yrittänyt Sirpa kertoo ennen uskoneensa Jumalaan, mutta olleensa itsemurhayrittäjänsä jälkeen epävarma hänen olemassaolostaan.

Helvetti lienee itsemurhan tehneen paikka. Näin minulle on joskus opetettu. Enemmän uskon siihen, että kaikki vaan loppuu. Ihminen sammuu ja katoaa pois tyhjiyteen. (Sirpa, Y)

Sirpan näkemys ei ole yhtä jyrkkä kuin Ilkalla ja Maaritilla. Sirpa kertoo uskovansa elämän totaaliseen päättymiseen kuolemassa, mutta silti hän toteaa, että helvetti *lienee* itsemurhan tehneen paikka. Myös Lahja kirjoittaa helvetistä todetessaan, ettei ”tiedä tuleeko taivastakaan tai uutta elämää”, mutta uskoo helvetin olevan ”ihmisten keino kiristää toisiaan ja pitää pelon alla saadakseen toiset käyttäytymään haluamallaan tavalla.” Jutta puolestaan kertoo, ettei ”välttämättä usko kuolemanjälkeiseen elämään vaan jumaluuteen, joka vaikuttaa maanpäällisessä elämässä”.

Vaikka vastaajat eivät usko kuolemanjälkeiseen elämään, he uskovat kuoleman päättävän itsemurhaajan kokemat tuskat. He kirjoittavat itsemurhaajien halunneen ja saaneen ”rauhan maallisista vaivoistaan”, että ”kärsimys loppuu kuolemaan” ja että Jumala ”ei pikkumaisesti rajaa rakkautensa kohteita inhimillisten virheiden takia ulkopuolelleen”. Viimeinen sitaatti on erikoinen, sillä vaikka vastaaja itse kokee, ettei usko kuolemanjälkeiseen elämään, hän ei usko Jumalan rajaavan itsemurhan tehneitä ulkopuolelle. Minkä ulkopuolelle? Vastaus jää epäselväksi.

6.4. Epävarmat vastaajat

Seitsemän vastaajaa ei osannut vastata kysymykseen itsemurhan tehneiden kuoleman jälkeisestä elämästä, sillä kysymykseen *ei ole yksinkertaista vastausta*, he eivät tiedä *onko tuonpuoleista elämää* tai heillä oli *ristiriitainen käsitys asiasta*. Kannastaan epävarmoista vastaajista viisi oli omaisia ja kaksi oli yrittänyt tehdä itsemurhan. Epävarmuus sai vastaajat pohtimaan eri vaihtoehtoja.

Olisin aikaisemmin osannut paremmin vastata tuohon kuolemanjälkeistä elämää koskevaan kysymykseenkin. Ajattelen niin, että jos ihmisellä on niin paha, ahdistava, kuristava, lohduton ja epätoivoinen olo, että hän päätyy näin traagiseen loppuun, ei hän ainakaan pahempaan paikkaan joudu. Jos kuvitellaan, että on jokin henkimaailma, niin ensin ihmiselle annetaan ainakin joissain tapauksissa mahdollisuus käsitellä sitä kipupistettä, mistä pitäisi päästä eteenpäin ja jos se ei onnistu ja ihminen päätyy itsemurhaan, hänelle kyllä selitetään asiat. Joitain asioita joutuu silti oppimaan. Toinen vaihtoehto on, että ei ole mitään kuolemanjälkeistä elämää, vaan pelkkä blackout. (Reetta, Y)

Itsemurhakriisi on aiheuttanut sekä Iidassa että Reetassa epäuskoa. Reetta kokee, että hänen psyykinen sairautensa ja aiemmat itsemurhayrityksensä vaikeuttavat kysymykseen vastaamista, mutta hän ajattelee ettei itsensä surmaaja ”ainakaan pahempaan paikkaan joudu.” Silti Reetta ei osaa sanoa, onko kyse henkimaailmasta vai täydellisestä ”black outista”. Itsemurhakriisi on vaikuttanut Iidan uskoon ateismina, ja Iida kirjoittaa, ettei usko kristinuskon käsitykseen kuolemasta. Silti hän kertoo toisinaan uskovansa, että hänen veljensä ”on tuolla jossakin muodossa tai toisessa ja katsoo minun, pikkusiskonsa perään,” mutta toisinaan hän ajattelee itsemurhan tehneestä veljestään, että hän on ”kuollut mikä kuollut, ei sen erikoisempia kuoleman jälkeen”.

Kuolemanjälkeinen elämä herätti kannastaan epävarmoissa vastaajissa erilaisia Jumalaan liittyviä pohdintoja. Esimerkiksi Aamu on miettinyt, mitä ”Jumala loppujen lopuksi ajattelee” ja mikä osuus armolla on, mutta hän ei osaa vastata kuolemanjälkeisyyttä käsittelevään kysymykseen. Myös Lilli kokee voimattomuutta kysymyksen edessä. Hän kertoo hankkineensa isänsä itsemurhakuoleman jälkeen tietoa eri kirkkokuntien ja yhteiskuntien käsityksistä kuolemanjälkeisestä elämästä. Lilli on miettinyt erityisesti ortodoksikirkon kantaa itsemurhasta rikoksena Pyhää Henkeä vastaan, ja sitä, että ”[e]lämäänjääneiltä kysytään armahtavaisuutta, myös oman itsensä armahtamista”. Lilli suhtautuu asiaan ristiriitaisesti, sillä ”Raamatussa sanotaan, että jokainen

synti ja pilkka annetaan ihmiselle anteeksi, mutta hengen pilkkaamista ei anneta anteeksi...” Lilli on tuntenut itsensä lohduttomaksi tämän kysymyksen äärellä, mutta kertoo jättävänsä itsemurhan tehneen läheisensä ”Jumalan armon varaan”. Lillin vastauksessa tuo ilmi Jumalan kaksinaisuuden: Mikäli itsemurhan käsitetään olevan synti ja rikos Pyhää Henkeä vastaan, voiko Jumala silti armahtaa itsemurhaajan ja antaa hänelle hänen tekonsa anteeksi? Vastaavantuoppinen kysymyksenasettelu näkyy myös Tiinan ja Ulpun kirjoituksissa.

Herra yksin tietää vastauksen. Minä pelkäsin Helvetin ikuista tulta ja pelkään yhä. On joskus opetettu että elämää pitää arvostaa. On viides käsky älä tapa, jota tässä olen rikkonut. Viime hetkillä rukoilin kuitenkin armoa ja sen kai pitäisi riittää? Tämä on vaikea asia, jota olen kyllä miettinyt paljon. Kuoleman jälkeen saan vastauksen. (Tiina, Y)

Olen ajatellut asiasta kahdenlaisesti. Helposti tulee mieleen kertomus Juudaksesta, jonka koin joutuneen helvettiin. Mieheni sanoi ennen kuolemaansa, että hän ei jaksakaan enää neuvotella Jumalan kanssa parantumisesta. Sen voidaan ajatella tarkoittavan, että hän oli jo menettänyt toivonsa. Sen voi myös ajatella tarkoittavan, että hän oli keskustellut Jumalan kanssa. Uskon, että Jumala on oikeudenmukaisuuden Isä ja toivon tapaavani mieheni iankaikkisuudessa Jumalan luona. Kyllähän hänen puolesta paljon rukoiltiin ennen ja jälkeen hänen itsemurhansa. (Ulpu, O)

Sekä Tiina että Ulpu ovat miettineet, että itsensä surmaaja joutuisi helvettiin. Itsemurhakriisi on kuitenkin horjuttanut erityisesti Ulpun aiempaa näkemystä. Hän ei ole varma miehensä tuonpuoleisesta kohtalosta, mutta toivoo miehen olevan Jumalan luona. Ulpu on myös rukoillut miehensä puolesta sekä ennen itsemurhaa että sen jälkeen, eli hän joko tietoisesti tai tiedostamattaan uskoo rukouksen vaikuttavan edesmenneen kuolemanjälkeiseen kohtaloon. Myös Tiina uskoo rukouksen voimaan: Hän on pelännyt helvettiä, mutta on itsemurhayrityshetkellään rukoillut armoa, jonka ”kai pitäisi riittää?” Tiinan ja Ulpun vastaukset yhtyvät muiden kuolemanjälkeisestä elämästä epävarmojen vastauksiin siitä, että kuolemanjälkeinen elämä olisi armollinen.

7. JOHTOPÄÄTÖKSET

Pro gradu -tutkielmani tavoitteena oli tutkia, millaisia merkityksiä itsemurhalla tai sen yrityksellä on ollut itsemurhaomaisten ja itsemurhaa yrittäneiden spiritualiteetin. Tutkin itsemurhakriisin aiheuttamia myönteisiä, kielteisiä tai ristiriitaisia muutoksia sekä millainen käsitys vastaajilla oli itsemurhan tehneen kuolemanjälkeisestä elämästä. Tutkimusaineisto koostui 35:n omaisen ja 18:n itsemurhaa yrittäneen kirjoituksista, ja tutkimukseni metodina oli aineistolähtöinen sisällönanalyysi. Tutkimukseni tavoitteena oli tuoda sekä itsemurhaomaisten että itsemurhaa yrittäneiden oma ääni kuuluviin. Tutkielmani tulosten perusteella itsemurhakriisi sekä vahvisti että ristiriitautti vastaajien uskonnollisuutta. Käsittelen seuraavaksi keskeisimpiä tutkimustuloksiani luku kerrallaan.

Luvussa **4. ”Kutsu yhä syvempään Jumala-yhteyteen”** käsittelin itsemurhakriisin myönteisiä vaikutuksia vastaajien spiritualiteettiin. Itsemurhakriisin myönteinen merkitys näkyi uskon, jumalasuhteen ja myönteisen jumalakuvan vahvistumisena sekä hengellisen elämän rikastumisena. Lähes kolmasosa kaikista vastaajista koki itsemurhakriisin vahvistaneen heidän uskoaan ja jumalasuhdettaan, ja yli kolmannes vastaajista koki itsemurhakriisin vahvistaneen heidän uskoaan Jumalan armollisuuteen ja rakkauteen. Itsemurhakriisi vahvisti sekä omaisten että itsemurhaa yrittäneiden uskoa, mutta omaiset ilmaisivat itsemurhaa yrittäneitä selkeästi enemmän Jumalaan liittyviä myönteisiä mielikuvia. Omaisten korostuneet armo-käsitykset liittyivät vahvasti läheisen kuolemaan ja kuolemanjälkeiseen elämään. Armo merkitsi vastaajille Jumalan ymmärrystä: Jumala tietää, tuntee ja ymmärtää itsensä surmanneen maanpäällisen kärsimyksen ja halun päästä tästä kärsimyksestä pois. Muita Jumalaan liitettyjä myönteisiä asioita olivat lohtu, turva ja oikeudenmukaisuus.

Aineistossani sekä omaiset että itsemurhaa yrittäneet pohtivat itsemurhakriisin tarkoitusta ja merkitystä. Hieman alle kolmannes vastaajista pohti kirjoituksessaan elämän tarkoitusta ja Jumalan johdatusta myönteisessä valossa. Aihetta lähestyttiin eri kokijapositionista käsin: Kun omaiset kirjoittivat, mikä tarkoitus heidän läheisensä itsemurhakuolemalla oli, itsemurhaa yrittäneet kirjoittivat siitä, mikä tarkoitus heidän eloonjäämisellään oli. Omaiset pyrkivät jäsentämään itsemurhakriisin syitä jollakin loogisella tavalla, ja jäsentämisprosessin myötä heidän käsityksensä Jumalasta ja elämän

tarkoituksesta muuttuivat myönteisemmiksi. Myönteisesti suhtautuneet omaiset turvautuivat ajatukseen Jumalan suunnitelmasta ja tarkoituksesta. Itsemurhaa yrittäneet uskoivat Jumalan pelastaneen heidät itsemurhakuolemalta, mikä lisäsi heidän uskoaan oman elämänsä tarkoituksellisuudesta ja merkityksestä. Osa heistä uskoi Jumalan pelastaneen heidät ennenaikaiselta kuolemalta.

Itsemurhakriisin myönteinen merkitys heijastui myös hengellisen elämän harjoittamiseen. Noin joka neljännellä vastaajalla rukouselämä lisääntyi tai merkityksellistyi itsemurhakriisin jälkeen. Raamatun lukeminen lisääntyi myös noin joka neljännellä vastaajalla. Hengellinen elämä ja jumalasuhte kietoutuivat toisiinsa, ja jumalasuhteen tavoitin rukous ja raamatun lukeminen koettiin lohdullisina ja voimia antavina asioina, jotka auttoivat jaksamaan itsemurhakriisin läpi. Vastaajat ilmaisivat raamatun tekstien välittävän armoa, lohtua, ymmärrystä ja toivoa jälleennäkemisestä. Hieman alle puolet itsemurhaa yrittäneistä kirjoitti rukoilleensa itsemurhayrityksensä hetkellä. Rukouksissa käsiteltiin toiveita päästä Jumalan luo ja oman jaksamisen loppumista. Lisäksi jumalanpalveluselämän myönteinen merkitys oli suurempi itsemurhaa yrittäneille kuin itsemurhaomaisille. Perinteisten hengellisen elämän harjoitteiden lisäksi itsemurhakriisi vahvisti vastaajien halua keskustella seurakunnan työntekijän kanssa, tehdä seurakunnan vapaaehtoistyötä, palvella Jumalaa ja auttaa muita omien kokemusten avulla.

Luvussa 5. ”*Ajattelin että Jumalaa ei ole olemassa kun näin hirttäytyneenä mieheni*” käsittelin itsemurhakriisin kielteisiä ja ristiriitauttavia vaikutuksia vastaajien spiritualiteettiin. Aineistosta nousi esille, että itsemurhakriisi heikensi Jumala-uskoa noin viidenneksellä vastaajista. Epäusko oli joko tilapäivästä, ristiriitauttavaa tai pysyvää, ja kuvasin epäuskon erilaisia muotoja käsitteillä *tilapäinen epäuskon tila*, *pysyvä ristiriitaisen uskon tila* ja *pysyvä epäuskon tila*. Aineistossani vastaajien epäusko oli selkeästi ilmaistua, mutta jumalasuhteen ja jumalakuvan kielteiset muutokset ilmaistiin joko epäsuorasti, myönteisten vastakohtien kautta tai kysymyslauseina. Noin joka neljäs vastaaja ilmaisi joko suorasti tai epäsuorasti tunteneensa vihaa Jumalaa kohtaan, ja itsemurhakriisi lisäsi vihaa tunteita joka neljännellä omaisella. Muita kielteisiä tunteita olivat katkeruus, pettymys ja epäluottamus. Kuitenkin Jumalaa kohtaan

vihaa tunteneista omaisista peräti kahdeksan koki, että itsemurhakriisi oli lopulta vahvistanut heidän käsitystään Jumalan armosta. Itsemurhakriisi siis herätti pysyvän epäuskon tilan vain kolmelle omaiselle.

Yli kolmannes vastaajista pohti, miksi Jumala oli sallinut itsemurhakriisin tapahtua. Omaisten miksi- ja miten-kysymyksiin liittyivät kärsimyksen ongelma, voimattomuus ja epäluottamus Jumalaa kohtaan. Itsemurhakriisi vahvisti kolmelle omaiselle, että koska läheisen itsemurha oli tapahtunut, Jumalaa ei voi olla olemassa. Itsemurhaa yrittäneet pohtivat elämän, eloonjäämisen ja pelastuksen merkitystä. Itsemurhayrityksen epäonnistuminen merkitsi kolmelle heistä kriittistä pohdintaa siitä, miksi Jumala sallii heidän sekä kärsiä ja yrittää itsemurhaa että jäädä eloon.

Itsemurhakriisin kielteiset ja ristiriitauttavat vaikutukset, epäusko ja kielteiset tunteet heijastuvat jumalakuvan ja -suhteen lisäksi rukous- ja jumalanpalveluselämään. Pieni osa omaisista ja itsemurhaa yrittäneistä koki rukouksen turhauttavaksi ja hyödyttömäksi, sillä Jumalan ei uskottu kuulevan vastaajien rukouksia. Osa omaisista kertoi välttelevänsä jumalanpalveluselämää, osa oli pettynyt kirkolliseen toimintaan ja osa ei voinut lainkaan sietää kirkollista toimintaa lainkaan. Jumalanpalveluselämään liittyi ristiriitaisuutta: Toisaalta jumalanpalvelus koettiin lohduttavana ja se toi tunteen itsemurhan tehneen läsnäolosta, mutta toisaalta jumalanpalvelus aiheutti voimakkaita tunteenpurkauksia ja oli ”suolaa haavoihin”. Muita seurakuntaelämää kohtaan esitettyjä tunteita olivat viha ja pettymys. Itsemurhaa yrittäneillä ei ollut vastaavia kielteisiä kokemuksia.

Lukujen 4 ja 5 lyhyenä yhteenvetona voisikin todeta, että itsemurhakriisi aiheutti sekä myönteisiä, kielteisiä että ristiriitaisia muutoksia niin omaisten kuin itsemurhaa yrittäneiden spiritualiteettiin. Vaikka osa omaisista koki itsemurhakriisin akuutissa vaiheessa voimakkaita epäuskon ja vihan tunteita Jumalaa kohtaan, aineistosta kävi ilmi, että itsemurhakriisi oli lopulta vaikuttanut myönteisesti heidän spiritualiteettiinsa. Itsemurhaa yrittäneiden kohdalla muutokset hajaantuivat sekä myönteisiin että ristiriitauttaviin spiritualiteetin muutoksiin, mikä kävi ilmi erityisesti pohdittaessa itsemurhakriisin merkitystä. Tämä voi liittyä myös itsemurhaa yrittäneiden psyykkiseen pahaan oloon, joka on kärsimyksen ja elämän päättymisen toiveista huolimatta jatkunut itsemurhayrityksen jälkeen.

Luvussa 6. ”*Haluan uskoa, että Jumala on armollinen*” käsitelin vastaajien erilaisia käsityksiä itsemurhan tehneiden kuolemanjälkeisestä elämästä. Lähes kaikki tutkimusaineiston vastaajat käsitelivät aihetta kirjoituksissaan. Läheisen itsemurha oli muuttanut noin joka neljänneltä omaisen aiempia käsityksiä itsemurhan tehneiden kuolemanjälkeisestä elämästä. Neljäsosa kaikista vastaajista uskoi itsensä surmanneen päätyvän taivaaseen tai johonkin parempaan paikkaan. Joka kolmas vastaaja käsiteli kirjoituksessaan jollain tavalla helvetin olemusta tai olemassaoloa, mutta vain yksi vastaaja uskoi, etteivät itsensä surmanneet pelastu. Noin joka kolmas vastaaja uskoi itsemurhan tehneen kuolemanjälkeisen elämän riippuvan Jumalan päätävävallasta tai henkilökohtaisesti uskonratkaisusta. Pieni osa vastaajista ei uskonut kuolemanjälkeiseen elämään, mutta moni heistä uskoi kuoleman päättävän itsemurhaajan kokemat kärsimykset. Lisäksi seitsemän vastaajaa oli asiasta epävarma, sillä he eivät olleet varmoja tuonpuoleisen elämän olemassaolosta tai heillä oli ristiriitainen käsitys asiasta.

Omaisten ja itsemurhaa yrittäneiden vastauksia eroteltaessa käy ilmi, että suurin osa omaisista uskoi itsemurhan kautta kuolleiden pääsevän taivaaseen tai parempaan paikkaan. Noin joka viides painotti uskon merkitystä ja noin joka kymmenes uskoi Jumalan päättävän itsemurhaajan kuolemanjälkeisestä elämästä. Vastaava määrä omaisia ei uskonut kuoleman kuolemanjälkeiseen elämään, ja viisi omaista oli kannastaan epävarma. Itsemurhaa yrittäneiden vastauksissa oli omaisia suurempaa hajontaa, ja heistä yli neljäsosa ei vastannut kysymykseen. Suurin osa kysymykseen vastanneista uskoi Jumalan päättävän itsemurhan tehneen kuolemanjälkeisestä elämästä. Loput vastaukset hajaantuivat siten, että yksi uskoi itsemurhaajan pääsevän taivaaseen, yksi ei uskonut itsemurhaajien pelastuvan, yksi ei uskonut kuolemanjälkeiseen elämään ja yksi uskoi henkilökohtaisen uskon ratkaisevan. Kahdella itsemurhaa yrittäneellä oli ristiriitainen suhtautuminen asiaan. Vaikka tulokset eivät ole täysin rinnastettavissa toisiinsa, varovaisesti arvioiden voidaan tulkita, että omaisten oli helpompi ajatella myönteisesti itsemurhan tehneen kuolemanjälkeisestä elämästä kuin itsemurhaa yrittäneillä.

Pro gradu -tutkielmani linkittyy osaksi suomalaista itsemurha- ja spiritualiteettitutkimusta. Spiritualiteetin muutoksia käsittelevissä analyysiluvuissa kävin vuoropuhelua erityisesti TT Harri Koskelan väitöskirjan kanssa. Tutkimuksen läsnäolo on ollut mer-

kittävä osa tutkimustyötäni, sillä se on kulkenut mukana aina ensimmäisestä tutkimussuunnitelmasta lähtien. Itsemurhaomaisten kokemuksissa toistui samanlaisia ilmiöitä kuin lapsensa menettäneiden kokemuksissa: Itsemurhaomaiset kokivat kielteisiä ja vaikeita tunteita Jumalaa kohtaan, itsemurhakriisi muutti heidän hengellistä elämäänsä ja jumalasuhdettaan sekä herätti voimakkaita miksi-kysymyksiä. Toisaalta itsemurhaomaisten kirjoituksista ei löytynyt sellaisia kokemuksia, joissa läheisen kuolema olisi koettu Jumalan rangaistukseksi. Tämä voi liittyä siihen, että itsensä surmaaja *on itse päättänyt kuolla*, kun taas suurin osa Koskelan tutkimuksen lapsista *on joutunut kuolemaan*. Läheisen kuolema näyttäytyikin aineistoni omaisille pikemminkin armahdukseksi kuin rangaistukseksi.

Suomalainen itsemurhatutkimus on keskittynyt vahvasti joko itsemurhiin liittyviin riskitekijöiden tai omaisten kokemusmaailman tutkimukseen. Itsemurhaomaisista on olemassa paljon erilaista tutkimusaineistoa ja tutkimustietoa, mutta en ole tavannut tutkimuksia itsemurhaa yrittäneiden omaisista. Myös itsemurhaa yrittäneitä on tutkittu vähemmän ja näin itsemurhaa yrittäneiden oma ääni on jäänyt vähemmälle huomiolle. Sairaalapastori Kalervo Nissilän haastattelututkimukset ovat poikkeus, mutta haastatteluissa keskitytään itsemurhaa yrittäneiden elämän ja eloonjäämisen sijasta heidän käsitykseensä kuolemasta ja kuolemanjälkeisestä elämästä. Tutkimusaineistoni itsemurhaa yrittäneiden käsityksissä kuolemanjälkeisestä elämästä oli vain vähän yhtymäkohtia Nissilän tutkimukseen, mutta toisaalta tutkimusasetelmamme myös poikkeavat toisistaan. Nissilä oli haastatellut itsemurhaa yrittäneitä pian heidän itsemurhayrityksensä jälkeen, kun taas omilla vastaajillani itsemurhakriisistä oli ehtinyt jo kulua pidempi aika. Näin he ovat todennäköisesti ehtineet jäsenellä itsemurhakriisiä eri tavoin, eivätkä mahdollisesti ole olleet kirjoitusajankohtana yhtä toivottomassa tilassa kuin yrittäessään tehdä itsemurhan.

Koen, että tutkimusaiheeni on ollut aiheellinen ja ajankohtainen. Tätä tukee myös kirjoituspyyntöön saamieni vastausten määrä. Suomessa ei ole aiemmin tehty vastaavaa tutkimusta itsemurhan tai sen yrityksen vaikutuksesta omaisten tai itsemurhaa yrittäneiden spiritualiteettiin. Vaikka laadullisesta aineistosta ei voida tehdä päätelmiä sen yleistettävyyden takia, laadulliseen tutkimukseen kuuluu sisäänrakennettu käsitys yleisen toistumisesta yksityisessä: Yksityisen tapauksen tarkka analyysi voi tuoda julki ilmiön yleisiä, merkittäviä ja usein toistuvia piirteitä. Näin tutkimukseni on omalta

osaltaan lisännyt tietoa itsemurhakriisin vaikutuksesta omaisten ja itsemurhaa yrittäneiden spiritualiteettiin, jumalasuhteeseen, jumalakuvaan ja hengelliseen elämää sekä heidän käsityksistään itsemurhan tehneiden kuolemanjälkeisestä elämästä. Lisäksi tutkimus on lisännyt tietoa itsemurhakriisin herättämistä eksistentiaalisista kysymyksistä. Näistä tiedoista voi olla hyötyä niin surevia omaisia kuin itsemurhaa yrittäneitä kohtaaville ammattilaisille.

Kokoamani aineisto on sen verran rikas, että siinä olisi aineksia myös jatkotutkimusta varten. Moni asia jäi tässä tutkimuksessa selvittämättä: Aineiston pohjalta voisi esimerkiksi tutkia vastaajien saamaa tai toivomaa kriisiapua, kokemuksia kohtaamisista hengellisten työntekijöiden kanssa sekä itsemurhakriisin vaikutusta vastaajien identiteettiin ja elämään. Osa vastaajista antoi myös suostumuksen haastattelututkimukseen, joten tutkimustuloksia olisi mahdollista syventää esimerkiksi teemahaastattelun keinoin. Jatkotutkimus voisi myös keskittyä pelkästään itsemurhaa yrittäneisiin tai itsemurhaomaisiin.

Palaan tutkielmani loppuun, eli K:hon. K:n itsemurha tuli minulle ja todennäköisesti suurimmalle osalle hänen läheisistään täytenä yllätyksenä. Emme olleet kuulleet hänen ääntään emmekä olleet osanneet tulkita hänen toivottomuuttaan. Olen jälkeinpäin kuullut, että kuolinpäivänsä aamuna hän oli istunut kotitalonsa rappusilla ja laulanut virsiä. En tiedä, pitääkö kertomus paikkansa, mutta kuva hänestä, kotirappusista ja keväisestä aamusta ovat painuneet sieluuni lähtemättömällä tavalla. Uskon ja toivon, että vaikka me emme kuulleet hänen ääntään, Jumala kuuli sen kyllä.

8. LÄHDE- JA KIRJALLISUUSLUETTELO

8.1. Lähteet

8.1.1. Painamattomat lähteet

53 kirjoitelmaa, tekijän hallussa. Tekijän arkisto, Kuopio.

8.2. Kirjallisuus

8.2.1. Painettu kirjallisuus

Aaltonen, Kari

2019 Suicidal behavior in depressive or bipolar disorders. Diss. Helsinki: Dissertationes Scholae Doctoralis Ad Sanitatem Investigandam Universitatis Helsinkiensis 12/2019.

Akvinolainen, Tuomas

1981 Summa theologica: Complete English Edition in Five Volumes. Vol. 3, Ila Ilae QQ. 1-148. (Summa theologiae, 1485.) Käänt. The Fathers of the English Dominican Province. London: Sheed & Ward.

Alasuutari, Pertti

2011 Laadullinen tutkimus 2.0. Tampere: Osuuskunta Vastapaino.

Arkkipiispa Leo

2012 Ortodoksinen kirkko ja itsemurha. Aamun koitto 2/2012, 20.

Augustinus

1984 The Fathers of the Church, Volume 8: The City of God. (De Civitate Dei, 413-426.) Käänt. Gerald G. Walsh & Grace Monhan. Washington D.C.: The Catholic University of America Press.

Drewermann, Eugen

2000 Psykoanalyysi ja moraaliteologia. Käänt. Juhani Rekola. Helsinki: Gaudemus.

Durkheim, Émile

1985 Itsemurha: Sosiologinen tutkimus. (Le suicide: Étude de sociologie, 1897.) Käänt. Seppo Randell. Helsinki: Tammi.

Eskola, Jari & Suoranta, Juha

1998 Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Jyväskylä: Vastapaino.

Francis Wilsy & Ortiz Bance Lucila

2017 Protective Role of Spirituality from the Perspective of Indian College Students with Suicidal Ideation: "I am here Because God Exists". Journal of Religion and Health 56/2017, 962–970.

- Heiskanen, Tarja & Tuulari, Jyrki & Huttunen, Matti O.
2011 Masennuksen monet ulottuvuudet. Teoksessa *Masennus*. Toim. Tarja Heiskanen, Jyrki Tuulari & Matti O. Huttunen. Helsinki: Duodecim, 7–15.
- Helander, Eila
2005 Spiritualiteetti kirkkososiologian näkökulmasta. *Teologinen aikakauskirja* 110/2005, 247–252.
- Hirsjärvi, Sirkka & Remes, Pirkko & Sajavaara, Paula
2009 Tutki ja kirjoita. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.
- Holopainen, Jari & Partonen, Timo
2016 Itsemurha. Teoksessa *Kuoleman kulttuurit Suomessa*. Toim. Outi Hakola, Sari Kivistö & Virpi Mäkinen. Helsinki: Gaudeamus Helsinki University Press, 202–213.
- Hustoft Hilde, Hestad Knut A., Lien Lars, Møller Paul & Danbolt Lars Johan
2013 “If I Didn’t Have My Faith I Would Have Killed Myself!”: Spiritual Coping in Patients Suffering From Schizophrenia *The International Journal for the Psychology of Religion* 23/2013, 126–144.
- Hytönen, Maarit
2015 Maaksi sinun pitää jälleen tulla: Kuolema ja siihen valmistautuminen sekä kuolemanjälkeinen elämä Osmo Tiililän, Irja Kilpeläisen ja Martti Lindqvistin ajattelussa. *Kirkon tutkimuskeskuksen julkaisuja* 121.
- Kanerva, Eva (toim.)
2008 Toivoa ja tukea itsemurhakriisissä. Käytännöllisen teologian laitoksen vuosikirja 2008. Helsinki: Helsingin yliopisto, käytännöllisen teologian laitos.
- Katolisen kirkon katekismus
2011 Katolisen kirkon katekismus (*Catechismus Catholicae Ecclesiae*, 1997). Helsinki: Katolinen tiedotuskeskus & Città del Vaticano: Libreria Editrice Vaticana.
- Ketola, Kimmo
2014 Kuolemattomuus uskonnoissa. Teoksessa *Kuoleman kulttuurit Suomessa*. Toim. Outi Hakola, Sari Kivistö & Virpi Mäkinen. Helsinki: Gaudeamus, 161–180.
- Kettunen, Paavo
2003 Hengellinen kokemus ja ihmisen kokonaisvaltaisuus. Teoksessa *Spiritualiteetin käsikirja*. Toim. Seppo Häyrynen & Heikki Kotila & Osmo Vatanen. Helsinki: Kirjapaja Oy, 361–379.

- 2005 Häpeä, syyllisyys ja spiritualiteetti. Teoksessa Käytännöllinen teologia – teoriaa vai käytäntöä? Suomalaisen teologisen kirjallisuusseuran julkaisuja 245. Toim. Jaana Kivekäs. Helsinki: Suomalainen teologinen kirjallisuusseura, 138–151.
- Kiuru, Hanna
2015 Tragedian tarina: Nuoren itsemurhaan päättynyt elämä vanhemman kertomana. Diss. Turun yliopiston julkaisuja: Sarja C osa 404.
- Komulainen, Jyri
2005 Katolinen kirkko. Teoksessa Kirkkotiedon kirja: Ekumeeninen johdatus kirkkojen oppiin ja elämään. Toim. Pekka Metso & Esko Ryökäs. Helsinki: Kirjapaja Oy, 31–95.
- Kopacz Marek, Silver Eric & Bossarte Robert M.
2014 A Position Article for Applying Spirituality to Suicide Prevention. Journal of Spirituality in Mental Health, 16, 133–146.
- Koskela, Harri
2011 Lapseni elää aina sydämessäni. Lapsen menetyksen merkitys vanhemman spiritualiteetin muotoutumisessa. Kirkon tutkimuskeskuksen julkaisuja 114.
- Kotila, Heikki
2003 Spiritualiteetti – ajankohtainen näkökulma. Teoksessa Spiritualiteetin käsikirja. Toim. Seppo Häyrynen, Heikki Kotila & Osmo Vatanen. Helsinki: Kirjapaja, 13–23.
2005 Spiritus Dei in naribus meis: Spiritualiteetin käsite aikamme uskonnollisuuden tulkkina. Teologinen aikakauskirja 110/2005, 195–204.
- Kuula, Arja
2015 Tutkimusetiikka: Aineistojen hankinta, käyttö ja säilytys. Tampere: Osuuskunta Vastapaino.
- Kärkkäinen, Veli-Matti
2005 Vapaakristillisuus, helluntaillaisuus ja baptismi. Teoksessa Kirkkotiedon kirja: Ekumeeninen johdatus kirkkojen oppiin ja elämään. Toim. Pekka Metso & Esko Ryökäs. Helsinki: Kirjapaja Oy, 285–326.
- Laine, Timo
2018 Miten kokemusta voidaan tutkia? Fenomenologinen näkökulma. Teoksessa Ikkunoita tutkimusmetodeihin 2. Toim. Raine Valli. Jyväskylä: PS-Kustannus, 29–50.
- Lawrence Ryan E, Brent David, Mann J. John, Burkey Ainsley K, Grunebaum Michael F., Galfalvy Hanga C. & Oquendo Maria S.
2016 Religion as a Risk Factor for Suicide Attempt and Suicide Ideation Among Depressed Patients. The Journal of Nervous and Mental Disease 204/2016, 845–850.

- Lusk Jaimie, Dobscha Steven K., Kopacz Marek, Frances Ritchie Mary & Ono Sarah
2018 Spirituality, Religion, and Suicidality Among Veterans: A Qualitative Study. *Archives of Suicide Research* 22:2, 311–326.
- Lönnqvist, Jouko
2011 Itsemurhat ja masennus. Teoksessa *Masennus*. Toim. Tarja Heiskanen, Matti O. Huttunen & Jyrki Tuulari. Helsinki: Duodecim, 315–326.
- Lönnqvist, Jouko & Aro, Hillevi & Marttunen, Mauri (toim.)
1993 Itsemurhat Suomessa 1987 -projekti: Toteutus, aineisto ja tutkimustuloksia. Sosiaali- ja terveystieteiden tutkimus- ja kehittämiskeskus Stakes 1993, Tutkimuksia 25. Helsinki: Stakes.
- Lönnqvist, Jouko & Henriksson, Markus & Isometsä, Erkki & Marttunen, Mauri
2013 Itsetuhokäyttäytyminen. Teoksessa *Psykiatria*. Toim. Jouko Lönnqvist & Markus Henriksson & Mauri Marttunen & Timo Partonen. Helsinki: Kustannus Oy Duodecim, 501–515.
- Mandhouj Olfa, Perroud Nader, Hasler Roland, Younes Nadia & Huguelet Philippe.
2016 Characteristics of Spirituality and Religion Among Suicide Attempters. *The Journal of nervous and mental disease* 204/2016, 861–867.
- McGrath, Alister E.
1999 *Christian Spirituality: An Introduction*. Oxford: Blackwell Publishers Ltd.
- Metso, Pekka
2005 Teoksessa *Kirkkotiedon kirja: Ekumeeninen johdatus kirkkojen oppiin ja elämään*. Toim. Pekka Metso & Esko Ryökäs. Helsinki: Kirjapaja Oy, 97–149.
- Miettinen, Riikka
2012 Itsemurhan rituaalisen rankaisemisen merkitykset uuden ajan alun Ruotsissa ja Suomessa. *Thanatos* 1/2012, 1–31.
2015 *Suicide in Seventeenth-Century Sweden: The Crime and Legal Praxis in the Lower Courts*. Diss. Omakustanne.
2016 Oman käden kautta – Itsemurhan historiallinen merkitys. Teoksessa *Mitä väliä on historialla?* Toim. Tiina Miettinen & Raisa Maria Toivo. Tampere: Tampere University Press, 155–174.
2019 Itsemurha varhaismodernilta ajalta nykypäivään. Teoksessa *Suomalaisen kuoleman historia*. Toim. Ilona Pajari, Jussi Jalonen, Riikka Miettinen & Kirsi Kanerva. Tallinna: Gaudeamus, 183–207.
- Minois, Georges
2001 *History of Suicide: Voluntary Death in Western Culture*. (Histoire du suicide, 1999.) Käänt. Lydia G. Cochrane. Baltimore: The Johns Hopkins University Press.
- Moilanen, Pentti & Rähkä, Pekka
2018 Merkitysrakenteiden tulkinta. Teoksessa *Ikkunoita tutkimusmetodeihin* 2. Toim. Raine Valli. Jyväskylä: PS-Kustannus, 51–72.

Murray, Alexander

- 1998 Suicide in the Middle Ages vol 1: The violent against themselves. Oxford: Oxford University Press.
- 2000 Suicide in the Middle Ages. Volume 2: The Curse on Self-murder. Oxford: Oxford University Press.

Nissilä, Kalervo

- 1992 Kuolevan kuolemattomuus: Haastattelututkimus lähellä kuolemaa eläneiden kuolemattomuudesta ja kuoleamisen psykodynamiikasta. Suomalaisen Teologisen Kirjallisuusseuran julkaisuja 179. Diss. Helsinki: Suomalainen Teologinen Kirjallisuusseura.
- 1995 Itsetuhoisen ihmisen käsitys omasta kuolemastaan: Haastattelututkimus itsemurhayrityksen tehneiden henkilöiden toiminnan tavoitteista, heidän sekä traumapotilaiden kuolema- ja kuolemattomuuskäsityksistä. Suomalaisen Teologisen Kirjallisuusseuran julkaisuja 198. Helsinki: Suomalainen Teologinen kirjallisuusseura.

Norko Michael A., Freeman David, Phillips David, Hunter William, Lewis Richard & Viswanathan Ramaswamy

- 2017 Can Religion Protect Against Suicide? The Journal of Nervous and Mental Disease 205/2017, 9–14.

Nuorten itsetuhokäyttäytyminen ja kirkon nuorisotyö

- 1995 Nuorten itsetuhokäyttäytyminen ja kirkon nuorisotyö. Suomen ev.-lut. Kirkon kirkkohallituksen julkaisuja, 1995: 1. Toim. Aila Mäkinen. Helsinki: Kirkkohallitus.

Nygård, Toivo

- 1994 Itsemurha suomalaisessa yhteiskunnassa. Studia Historica Jyväskyläensia 50. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.

Ojanperä-Samulin, Helena

- 2017 Yhdessä löytyy toivo: Itsemurhien ehkäisyn näkökulma Palvelevan puhelimen työssä vuosina 1965–1995. Diss. Helsinki: Unigrafia.

Ortodoksisen kirkon kanonit

- 1980 Ortodoksisen kirkon kanonit selityksineen. Joensuu: Ortodoksisen Kirjallisuuden julkaisuneuvosto.

Pajuoja, Jussi

- 1989 Itsemurhat ja laki. Teoksessa Suomalainen itsemurha. Toim. Kalle Achté, Olavi Lindfors, Jouko Lönnqvist & Markku Salokari. Helsinki: Yliopistopaino, 127–139.

Pentikäinen, Juha

- 1990 Suomalaisen lähtö: Kirjoituksia pohjoisesta kuolemankulttuurista. Helsinki: Suomalaisen kirjallisuuden seura.

- Ruuhela, Reija
2018 Impacts of weather and climate on mortality and self-harm in Finland. Diss. Helsinki: Finnish Meteorological Institute.
- Ryökäs, Esko
2005 Luterilaiset kirkot. Teoksessa Kirkkotiedon kirja: Ekumeeninen johdatus kirkkojen oppiin ja elämään. Toim. Pekka Metso & Esko Ryökäs. Helsinki: Kirjapaja Oy, 151–195.
- Sidoroff, Matti
1998 Itsemurhan tehneen hautaus. Matka tuonilmaisiin: Ortodoksinen hautauskirja. Toim. Matti Sidoroff. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy, 55–58.
- Sievers, Peppi
2016 Uskonnollisten ja hengellisten kysymysten käsittely suomalaisissa psykoterapioissa. Diss. Joensuu: Publications of the University of Eastern Finland. Dissertations in Education, Humanities, and Theology.
- Sihvo, Jouko
1989 Kristinuskon vaikutus itsemurhiin suhtautumisessa. Teoksessa Suomalainen itsemurha. Toim. Kalle Achté, Olavi Lindfors, Jouko Lönnqvist & Markku Salokari. Helsinki: Yliopistopaino, 140–160.
- Sorri, Hannu
1993 Itsemurha ja uskonnollisuus: Itsemurhan tehneiden jäsenyminen uskon yhteisöön. Kirkon tutkimuskeskus sarja A n:o 61. Diss. Tampere: Kirkon tutkimuskeskus.
- Tavares Loureiro Ana Catarina, de Rezende Coelho Maria, Couthinho Felipe Bigesca, Borges Luiz Henrique & Lucchetti Giancarlo
2018 The influence of spirituality and religiousness on suicide risk and mental health of patients undergoing hemodialysis. *Comprehensive Psychiatry* 80/2018, 39–35.
- Tirri, Kirsi & Ubani, Martin
2005 Teologian ylioppilaiden uskonnolle ja spiritualiteetille antamat merkitykset. *Teologinen aikakauskirja* 110/2005, 238–246.
- Tuomi, Jouni & Sarajärvi, Anneli
2018 Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.
- Tunnustuskirjat
2000 Evankelis-luterilaisen kirkon tunnustuskirjat. Käänt. Kirkon keskusrahasto. Helsinki: SLEY-kirjat.

Tutkimuseettisen neuvottelukunnan ohje.

2012 Tutkimuseettinen neuvottelukunta: Hyvä tieteellinen käytäntö ja sen loukkausepäilyjen käsitteleminen Suomessa. Helsinki: Tutkimuseettinen neuvottelukunta.

Uusitalo, Tuula

2006 Miten päästä yli mahdottoman? Narratiivinen tutkimus itsemurhamenetyksistä. Diss. Acta Universitatis Lapponiensis, 105. Rovaniemi: Lapin yliopisto.

Yksinäinen kuolema

1994 Yksinäinen kuolema: Itsemurha kirkon haasteena. Suomen ev. lut. kirkon kirkkohallituksen julkaisuja 1994: 2. Helsinki: Kirkkohallitus.

Virtaniemi, Matti-Pekka

2017 Elämän päätösjakson haaste: ALS-tautiin sairastuneen eksistentiaalinen prosessi ja uskonnollinen spiritualiteetti. Diss. Helsinki: Unigrafia.

WHO Itsemurhien ehkäisy

2015 Itsemurhien ehkäisy: Globaali velvollisuus. (Preventing Suicides: a global imperative, 2014) Käänt. Suomen Mielenterveysseura.

8.2.2. Painamaton kirjallisuus

Ala-Soini, Piia

2011 Sururyhmä itsemurhan tehneen läheisille Suomen evankelis-luterilaisella kirkossa. Ryhmytyminen, suruprosessi ja hengellisyys ohjaajan näkökulmasta. Käytännöllisen teologian pro gradu -tutkielma. Helsingin yliopiston teologisen tiedekunnan kirjasto.

Cederström-Hänninen, Lidija

2012 Kenet kirkko saa haudata kirkollisesti? Itsemurhan tehneiden hautaus. Käytännöllisen teologian pro gradu -tutkielma. Itä-Suomen yliopiston kirjasto.

Kangaskortet, Helena

2017 ”Kulje sateenkaarta pitkin, kulje sävelten siivin.” Narratiivinen tutkimus kuoleman merkityksestä läheisensä menettäneen spiritualiteettiin. Käytännöllisen teologian pro gradu -tutkielma. Helsingin yliopiston teologisen tiedekunnan kirjasto.

Kontro, Miia

2017 En enää pelkää kuolemaa – Kuolemanraajakokemuksen vaikutus kokijan spiritualiteettiin. Käytännöllisen teologian pro gradu -tutkielma. Helsingin yliopiston teologisen tiedekunnan kirjasto.

Koskinen, Kati

2018 Lapsen vammadiagnoosin vaikutukset äidin tunteisiin ja spiritualiteettiin. Käytännöllisen teologian pro gradu -tutkielma. Helsingin yliopiston teologisen tiedekunnan kirjasto.

Nurkkala, Sara
2017 Vertaistoiminnan merkitys lapsensa menettäneelle vertaistukijalle ja toiminnan vaikutukset tukijan spiritualiteettiin. Käytännöllisen teologian pro gradu -tutkielma. Helsingin yliopiston teologisen tiedekunnan kirjasto.

Viljamaa, Marika
2017 ”Se tulee aina olemaan osa minua” – Tunteet läheisen itsemurhan kokeiden kirjoituksissa. Käytännöllisen teologian pro gradu -tutkielma. Helsingin yliopiston teologisen tiedekunnan kirjasto.

8.2.3. Internet-linkit

SEVL Itsemurha

n/a Itsemurha. Aamenesta öylättiin –kirkon sanasto. Luettavissa <https://evl.fi/sanasto/-/glossary/word/Itsemurha>. Viitattu 12.4.2019.

SEVL Itsemurhan tehneen läheisen edessä vaikeita kysymyksiä

n/a Itsemurhan tehneen läheisen edessä vaikeita kysymyksiä. Luettavissa <https://evl.fi/apua-ja-tukea/suru-kriisi/itsemurhan-tehneen-laheiset-koh-taavat-vaikeita-kysymyksiä>. Viitattu 12.4.2019.

SVT Kuolemansyyt

2017 Itsemurhien määrä kasvoi lievästi edellisestä vuodesta. Suomen virallinen tilasto (SVT): Kuolemansyyt. ISSN=1799-5051. 2016. Helsinki: Tilastokeskus. Luettavissa http://www.stat.fi/til/ksyyt/2016/ksyyt_2016_2017-12-29_tie_001_fi.html. Viitattu 12.4.2019.

2018 Tapaturmaksiin kaatumisiin kuolleita yli 1 200 – suurin osa yli 75-vuotiaita. Suomen virallinen tilasto (SVT): Kuolemansyyt. ISSN=1799-5051. 2017. Helsinki: Tilastokeskus. Luettavissa http://www.stat.fi/til/ksyyt/2017/ksyyt_2017_2018-12-17_tie_001_fi.html. Viitattu 12.4.2019.

THL Oikeuslääketieteellinen kuolemansyyntä selvittäminen

2018 Oikeuslääketieteellinen kuolemansyyntä selvittäminen. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. Luettavissa <https://thl.fi/fi/palvelut-ja-asiointi/valtion-sosiaali-ja-terveydenhuollon-erityispalvelut/oikeuslaakinta/kuolemansyyntä-selvittamisjärjestelmät/oikeuslaaketieteellinen-kuolemansyyntä-selvittäminen>. Viitattu 12.4.2019.

LIITTEET

LIITE 1: SAATEKIRJE LEHDISTÖLLE

Arvoisa vastaanottaja!

Kerään omaisten ja itsemurhaa yrittäneiden vapaamuotoisia kirjoituksia itsemurhan syistä ja vaikutuksista identiteettiin ja hengellisyyteen. Teen aiheesta käytännöllisen teologian pro gradu -tutkielmaa Itä-Suomen yliopistossa.

Haen tutkielmaani aineistomateriaalia lehdissä, nettisivuilla ja sosiaalisessa mediassa julkaistavin kirjoituspyynnöin (kts. liite). Toivon, kirjoituspyyntö julkaistaisiin lehdessänne ja/tai nettisivuillanne kokonaisuudessaan. Mikäli kirjoituspyyntö julkaistaan, pyydän teitä ilmoittamaan julkaisuajankohdan ja -paikan minulle sähköpostitse. Aineistonkeruu päättyy 15.12.2016.

Halutessanne lisätietoja vastaan mielelläni kysymyksiinne. Yhteistyöstä kiittäen,

Jenni Tabell

jetabell@student.uef.fi

Liitteet

Kirjoituskutsu: KIRJOITA ITSEMURHASTA JA USKOSTA (Kirjoita-itsemurhasta-ja-uskosta.rtf)

LIITE 2: KIRJOITUSKUTSU – KIRJOITA ITSEMURHASTA JA USKOSTA

Oletko sinä tai joku läheisesi tehnyt tai yrittänyt itsemurhaa? Kerään omaisten ja itsemurhaa yrittäneiden vapaamuotoisia kirjoituksia **itsemurhan svistä ja vaikutuksista identiteettiin ja hengellisyyteen**, sillä teen aiheesta käytännöllisen teologian pro gradu -tutkielmaa Itä-Suomen yliopistossa. Voit pohtia seuraavia asioita:

Miksi sinä tai läheisesi yritti tai teki itsemurhan? Miten tapahtunut on muuttanut elämäsi, entä uskoasi Jumalaan? Millä tavoin uskonnollinen vakaumuksesi on ollut apu tai haitta selviytymisprosessissasi? Miten asiaan on suhtauduttu uskonnollisessa yhteisössäsi? Mitä ajattelet itsemurhan tehneiden kuolemanjälkeisestä elämästä?

Lähetähän vastauksesi viimeistään 15.12.2016 mennessä. Voit jättää vastauksesi joko 1) sähköiseen vastauslomakkeeseen (osoitteessa: elomake.uef.fi/lomakkeet/14865/); 2) sähköpostitse (osoitteeseen: jetabell@student.uef.fi); tai 3) postitse alla olevaan osoitteeseen. Tarkemmat kysymykset ja ohjeet löytyvät sähköisen vastauslomakkeen yhteydestä.

Luottamuksestasi kiittäen,

Jenni Tabell

Itä-Suomen yliopisto

Teologian osasto

PL 111, 80100 JOENSUU

Sähköposti: jetabell@student.uef.fi

LIITE 3: E-LOMAKE

UNIVERSITY OF
EASTERN FINLAND

KIRJOITA ITSEMURHASTA JA USKOSTA

Lomake on ajastettu: julkisuus alkaa 30.9.2016 0.00 ja päättyy 15.12.2016 23.59

Onko joku läheisesi, esimerkiksi lapsesi, vanhempasi tai elämänkumppanisi, yrittänyt tai tehnyt itsemurhan, tai oletko itse yrittänyt tehdä itsemurhan? Oletko hakenut apua itsemurhakriisiin jostakin uskonnollisesta yhteisöstä? Haluaisitko kirjoittaa siitä, miten itsemurha tai itsemurhayritys on vaikuttanut sinuun ja hengelliseen elämääsi?

Teen käytännöllisen teologian pro gradu -tutkielmaa itsemurhan tai itsemurhayrityksen syistä ja vaikutuksista identiteettiin ja hengellisyteen. Tutkielman kohderyhmään kuuluvat henkilöt, jotka ovat joko **1) itse yrittäneet itsemurhaa** tai **2) joiden läheinen on tehnyt tai yrittänyt itsemurhaa**. Kerään tutkielmaani varten vapaamuotoisia kirjoituksia itsemurhasta ja hengellisyydestä. Sekä positiivisten että negatiivisten ajatusten, tunteiden ja kokemusten ilmaiseminen on sallittua ja arvokasta.

Vastauksesi käsitellään ehdottoman luottamuksellisesti, ja voit vastata kyselyyn nimettömänä. Voit lähettää kirjoituksesi vastaamalla allaolevaan sähköiseen vastauslomakkeeseen, tai lähettämällä vastauslomakkeen kysymysten inspiroiman kirjoitelman joko postitse tai sähköpostitse. Yhteystiedot löytyvät vastauslomakkeen lopusta. Lähetäthän vastauksesi mahdollisimman pian, kuitenkin viimeistään **15.12.2016 mennessä**.

1. ITSEMURHAN TAI ITSEMURHAYRITYKSEN TAUSTATIEDOT

Sähköinen vastauslomake koostuu viidestä osiosta. Osiot 1, 2, 3 ja 5 on tarkoitettu kaikille vastaajille, kun taas osio 4 on suunnattu vain heille, jotka ovat käsitelleet itsemurhasiaa hengellisen työntekijän tai uskonnollisen yhteisön piirissä. Punaisella merkityt kohdat ovat kaikille vastaajille pakollisia.

1. Vastaukseni koskevat

- läheiseni itsemurhaa
- läheiseni itsemurhayritystä
- omaa itsemurhayritystäni

2. Itsemurhan tekijä tai yrittäjä oli

--Valitse tästä--

- Alaikäinen lapseni
- Aikuinen lapseni
- Lapsenlapseni
- Sisareni
- Vanhempani tai huoltajani
- Isovanhempani
- Seurustelukumppanini
- Avopuolisoni
- Aviopuolisoni tai elämäkumppanini
- Ystäväni
- Yritin itse itsemurhaa
- Muu, kuka? Vastaa allaolevaan kenttään.

Jos vastasit edelliseen kohtaan "Muu", kirjoita suhteesi itsemurhan tekijään tähän.

3. Itsemurhan tai itsemurhayrityksen tapahtumavuosi

4. Itsemurhan tekijä tai yrittäjä oli iältään

--Valitse tästä--

--Valitse tästä--

- 0-10-vuotias
- 11-20-vuotias
- 21-30-vuotias
- 31-40-vuotias
- 41-50-vuotias
- 51-60-vuotias
- 61-70-vuotias
- 71-80-vuotias tai vanhempi

5. Itsemurhan tekijän tai yrittäjän sukupuoli

--Valitse tästä--

--Valitse tästä--

- Nainen
- Mies
- Muu
- En halua kertoa

6. Itsemurhan tekijän tai yrittäjän siviilisäätö

--Valitse tästä--

- Valitse tästä--
- Yksineläjä
- Parisuhteessa
- Avoliitossa
- Avoliitossa tai rekisteröidyssä parisuhteessa
- Eronnut
- Leski
- Muu / En halua kertoa
- En tiedä

7. Maakunta, jossa itsemurhan tekijä tai yrittäjä asui

--Valitse tästä--

--Valitse tästä--

- Ahvenanmaa
- Etelä-Karjala
- Etelä-Pohjanmaa
- Etelä-Savo
- Kainuu
- Kanta-Häme
- Keski-Pohjanmaa
- Keski-Suomi
- Kymenlaakso
- Lappi
- Pirkanmaa
- Pohjanmaa
- Pohjois-Karjala
- Pohjois-Pohjanmaa
- Pohjois-Savo
- Päijät-Häme
- Satakunta
- Uusimaa
- Varsinais-Suomi
- Asui ulkomailla

8. Asuinympäristö, jossa itsemurhan tekijä tai yrittäjä asui

Maaseutu (haja-asutusalue)

--Valitse tästä--

- Suuri kaupunki (yli 100 000 asukasta)
- Pieni tai keskikokoinen kaupunki (20 000-100 000 asukasta)
- Pienempi taajama tai kunta (alle 20 000 asukasta)
- Maaseutu (haja-asutusalue)

9. Koulutusaste, jonka itsemurhan tekijä tai yrittäjä oli suorittanut tai oli suorittamassa

--Valitse tästä--

--Valitse tästä--

Kansakoulu
Peruskoulu
Ammattikoulu tai -kurssi
Lukio tai ylioppilas
Opistotason ammatillinen koulutus
Ammattikorkeakoulu
Korkeakoulu, alemman asteen tutkinto
Korkeakoulu, ylemmän asteen tutkinto
Lisensiaatin tai tohtorin tutkinto

10. Ammattiryhmä, johon itsemurhan tekijä tai yrittäjä kuului

--Valitse tästä--

--Valitse tästä--

Johtavassa asemassa toisen palveluksessa
Ylempi toimihenkilö
Alempi toimihenkilö
Työntekijä
Yrittäjä tai yksityinen ammatinharjoittaja
Opiskelija tai koululainen
Eläkeläinen
Kotivanhempi
Työtön
Muu / En halua kertoa

11. Uskonnollinen yhteisö, johon itsemurhan tekijä tai yrittäjä kuului tai joka kuvaa hänen uskonnollista vakaumustaan

--Valitse tästä--

--Valitse tästä--

Evankelis-luterilainen
Ortodoksinen
Katolinen
Vapaakristillinen (esim. helluntailaisuus, vapaakirkollinen), mikä? Vastaa allaolevaan kenttään.
Muu, mikä? Vastaa allaolevaan kenttään.
Ei kuulunut mihinkään uskonnolliseen yhteisöön
En tiedä

Jos vastasit edelliseen kohtaan "Vapaakristillisuus", nimeä itsemurhan tekijän tai yrittäjän senhetkinen uskonnollinen yhteisö tähän.

Jos vastasit edelliseen kohtaan "Muu", nimeä itsemurhan tekijän tai yrittäjän senhetkinen uskonnollinen yhteisö tai vakaumus tähän.

12. Kerro tapahtuneesta omin sanoin: Mitä tapahtui ennen itsemurhaa tai sen yritystä? Tapahtuiko kaikki aivan yllättäen, vai osaitko aavistaa jotakin?

13. Miten itsemurha tai sen yritys tapahtui? Miten sait tietää siitä? Millaisia jatkotoimenpiteitä tapahtuneesta seurasi (esim. sairaalahoito, omaisen tai itsemurhaa yrittäneen psykiatrinen hoito, hautajaisjärjestelyt)?

14. Mistä syystä sinä tai läheisesi yritti tai teki itsemurhan? Kirjoititko sinä tai kirjoittiko hän itsemurhakirjettä läheisille?

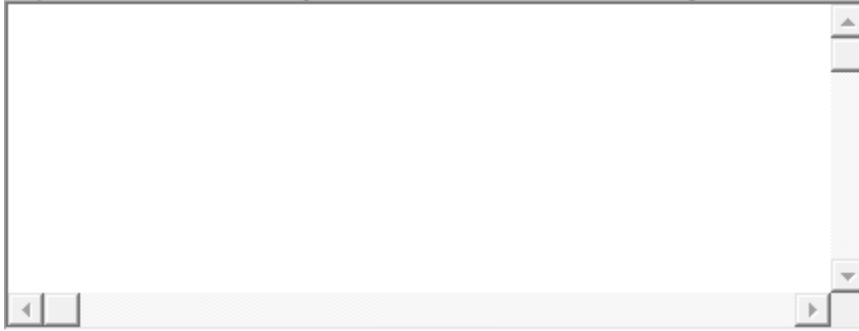

2. ITSEMURHA, SURUPROSESSI JA KRIISIAPU

15. Millaisia tunteita itsemurha tai itsemurhayritys sinussa herätti? Miten tunteesi ovat muuttuneet suruprosessin eri vaiheissa? Millaisia tunteita sinussa herää nyt, kun ajattelet tapahtunutta?

16. Miten itsemurha ja/tai itsemurhayritys on muuttanut sinua? Entä elämäsi?

17. Oletko hakenut kriisiapua? (voit valita useamman vaihtoehdon)

- Kyllä, hoitohenkilökunnalta
- Kyllä, mielenterveystyön yhdistyksistä tai järjestöistä (esim. FinFami, Suomen Mielenterveysseura, Surunauha)
- Kyllä, seurakunnasta (esim. sielunhoidollinen keskustelu, sururyhmä)
- Kyllä, mutta en ole saanut sitä
- En, koska en koe tarvitsevani sitä
- En, koska apua ei ole ollut tarjolla
- En, jostakin muusta syystä, mistä? Vastaa allaolevaan kenttään.
- Kyllä, muualta, mistä? Vastaa allaolevaan kenttään.

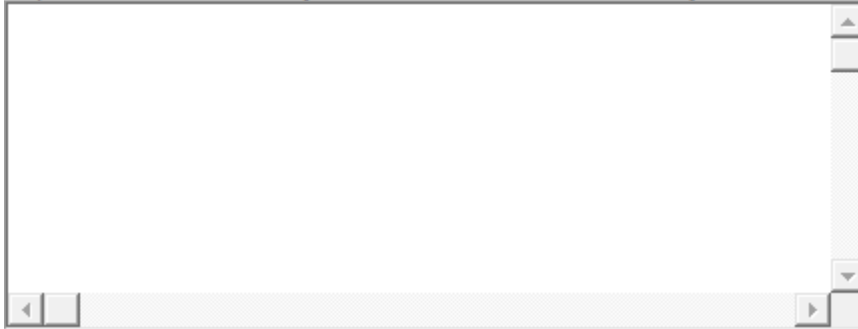
Jos vastasit edelliseen kohtaan "En, jostakin muusta syystä", kirjoita tähän, mistä syystä et ole hakenut kriisiapua.

Jos vastasit edelliseen kohtaan "Kyllä, muualta", kirjoita tähän, mistä olet hakenut kriisiapua.

18. Kuvaile saamaasi kriisiapua: Millaista apua olet saanut? Millaista hyötyä tai haittaa avusta on ollut selviytymisprosessissasi? Jos et ole saanut kriisiapua, millaista apua tai tukea olisit kaivannut?

3. ITSEMURHA JA HENGELLISYYS

19. Uskonnollinen yhteisösi itsemurhan tai itsemurhayrityksen aikana oli

--Valitse tästä--

--Valitse tästä--

Evankelis-luterilainen

Ortodoksinen

Katolinen

Vapaakristillinen (esim. helluntailainen, vapaakirkollinen), mikä? Vastaa allaolevaan kenttään.

Muu, mikä? Vastaa allaolevaan kenttään.

En kuulunut mihinkään uskonnolliseen yhteisöön

Jos vastasit edelliseen kohtaan "Vapaakristillisyyttä", nimeä uskonnollinen yhteisösi tähän.

Jos vastasit edelliseen kohtaan "Muu", nimeä uskonnollinen yhteisösi tähän.

20. Miten kuvailisit suhdettasi hengellisyyteen ENNEN itsemurhaa tai itsemurhayritystä? (Esim. uskoitko Jumalaan tai mitä ajattelit Jumalasta, rukoilitko, osallistuitko seurakunnan toimintaan)

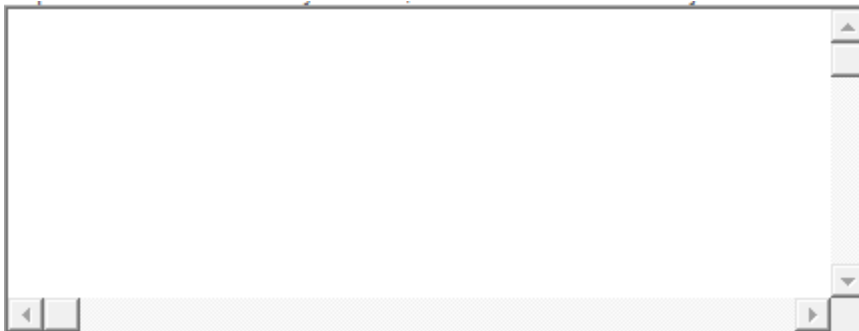
21. Miten kuvailisit suhdettasi hengellisyyteen PIAN itsemurhan tai itsemurhayrityksen JÄLKEEN? (Esim. uskoitko Jumalaan tai mitä ajattelit Jumalasta, rukoilitko, osallistuitko seurakunnan toimintaan)

A large, empty rectangular text box with a light gray background and a thin black border. It has a vertical scrollbar on the right side and a horizontal scrollbar at the bottom, both with standard arrow and scroll buttons.

22. Miten kuvailisit TÄMÄNHETKISTÄ suhdettasi hengellisyyteen ja siinä tapahtuneita muutoksia? (Esim. uskotko Jumalaan tai mitä ajattelet Jumalasta, rukoiletko, osallistutko seurakunnan toimintaan)

A large, empty rectangular text box with a light gray background and a thin black border. It has a vertical scrollbar on the right side and a horizontal scrollbar at the bottom, both with standard arrow and scroll buttons.

23. Millä tavoin uskonnollinen vakaumuksesi on ollut apu tai haitta selviytymisprosessis-
sasi?

A large, empty rectangular text box with a light gray background and a thin black border. It has a vertical scrollbar on the right side and a horizontal scrollbar at the bottom, both with standard arrow and scroll buttons.

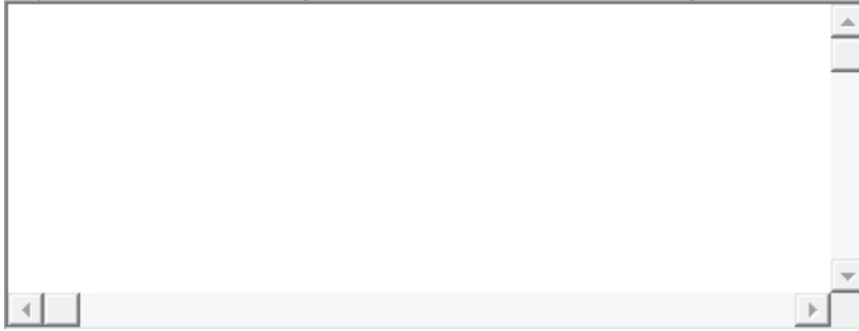
24. Mitä ajattelet itsemurhan tehneiden kuolemanjälkeisestä elämästä? Mistä näkemyk-
sesi johtuvat?

A large, empty rectangular text box with a light gray background and a thin black border. It has a vertical scrollbar on the right side and a horizontal scrollbar at the bottom, both with standard arrow and scroll buttons.

4. ITSEMURHA JA USKONNOLLISET YHTEISÖT

Osio 4 on tarkoitettu vastaajille, jotka ovat **käsitelleet itsemurha-asiaa hengellisen työntekijän tai uskonnollisen yhteisön piirissä**. Tällaisia tilanteita ovat esimerkiksi yksityinen sielunhoitokeskustelu, hautaansiunaamiskeskustelu, seurakunnan sururyhmä tai keskustelu toisten seurakuntalaisten kanssa. **Vastajat, jotka eivät ole käsitelleet asiaa missään hengellisessä ympäristössä**, voivat siirtyä osioon 5, kysymykseen 30.

25. Mitä uskonnollisessa yhteisössäsi on opetettu tai opetetaan itsemurhasta?

26. Kuvaille mahdollisimman tarkasti tilannetta, jossa kerroit itsemurhasta tai sen yrityksestä: Kenelle tai keille kerroit asiasta? Mistä puhuitte? Miten sinuun ja asiaasi suhtauduttiin? Millaisia tunteita ja ajatuksia tuo kohtaaminen herätti sinussa?

27. Millä tavalla uskonnollinen yhteisösi (esimerkiksi muut seurakuntalaiset tai työntekijät) suhtautui itsemurha-asiaan? Millaista tukea tai vastustusta sait osaksesi?

28. Kun nyt ajattelet edelläkuvaamiasi kohtaamisia, millaisia ajatuksia ja tunteita ne sinussa nyt herättävät? Millä tavoin hengellisen työntekijän tai uskonnollisen yhteisön suhtautuminen on ollut apu tai haitta selviytymisprosessissasi?

29. Mikäli kirjoitat itsemurhan tehneestä läheisestääsi, kuvaile hautajaisvalmisteluja ja hautajaisia: Millainen tilaisuus oli? Miten siunaamisen toimittaja käsitteli itsemurhasiaa? Mitä ajatuksia ja tunteita tämä sinussa herätti?

5. VASTAAJAN TIEDOT

30. Syntymävuosi

31. Sukupuoli

--Valitse tästä--

Nainen

Mies

Muu

En halua kertoa

32. Siviilisääty

--Valitse tästä--

--Valitse tästä--

Yksineläjä

Parisuhteessa

Avoliitossa

Avoliitossa tai rekisteröidyssä parisuhteessa

Eronnut

Leski

Muu / En halua kertoa

33. Uskonnollinen yhteisö, johon kuulut

--Valitse tästä--

--Valitse tästä--

Evankelis-luterilainen

Ortodoksinen

Katolinen

Vapaakristillinen (esim. helluntailainen, vapaakirkollinen), mikä? Vastaa allaolevaan kenttään.

En kuulu mihinkään uskonnolliseen yhteisöön.

Muu, mikä? Vastaa allaolevaan kenttään.

Jos vastasit edelliseen kohtaan "Vapaakristillisuus", nimeä uskonnollinen yhteisösi tähän.

Jos vastasit edelliseen kohtaan "Muu", nimeä uskonnollinen yhteisösi tai vakaumuksesi tähän.

34.Maakunta

--Valitse tästä--

--Valitse tästä--

- Ahvenanmaa
- Etelä-Karjala
- Etelä-Pohjanmaa
- Etelä-Savo
- Kainuu
- Kanta-Häme
- Keski-Pohjanmaa
- Keski-Suomi
- Kymenlaakso
- Lappi
- Pirkanmaa
- Pohjanmaa
- Pohjois-Karjala
- Pohjois-Pohjanmaa
- Pohjois-Savo
- Päijät-Häme
- Satakunta
- Uusimaa
- Varsinais-Suomi
- Asun ulkomailta

35.Asuinympäristö

--Valitse tästä--

--Valitse tästä--

- Suuri kaupunki (yli 100 000 asukasta)
- Pieni tai keskikokoinen kaupunki (20 000-100 000 asukasta)
- Pienempi taajama tai kunta (alle 20 000 asukasta)
- Maaseutu (haja-asutusalue)

36.Koulutusaste

--Valitse tästä--

--Valitse tästä--

- Kansakoulu
- Peruskoulu
- Ammattikoulu tai -kurssi
- Lukio tai ylioppilas
- Opistotason ammatillinen koulutus
- Ammattikorkeakoulu
- Korkeakoulu, alemman asteen tutkinto
- Korkeakoulu, ylemmän asteen tutkinto
- Lisensiaatin tai tohtorin tutkinto

37.Ammattiryhmä

--Valitse tästä--

--Valitse tästä--

Johtavassa asemassa toisen palveluksessa
Ylempi toimihenkilö
Alempi toimihenkilö
Työntekijä
Yrittäjä tai yksityinen ammatinharjoittaja
Opiskelija tai koululainen
Eläkeläinen
Kotivanhempi
Työtön
Muu / En halua kertoa

38. Mikäli pidät mahdollisena, että sinua voitaisiin haastatella tutkimuksen teon yhteydessä, jätäthän tähän yhteystietosi.

TIETOJEN LÄHETYS

Halutessasi lisätietoja tutkielmasta voit ottaa yhteyttä allaoleviin osoitteisiin. Luottamuksestasi ja avustasi kiittäen,

Jenni Tabell

Itä-Suomen yliopisto
Teologian osasto
PL 111
80100 JOENSUU

jetabell@student.uef.fi

LIITE 4: KIRJOITUSPYYNNÖN JULKAISSEET LEHDET JA SIVUSTOT

1) Evankelis-luterilaiset seurakuntalehdet

JULKAISU	JULKAISTU	ALUE
Esse	13.10.2016	Espoo
Henki & elämä	3.10.2016*	Jyväskylä
Kirkko ja koti	14.12.2016**	Kuopio, Siilinjärvi
Kirkko näkyy		Ylöjärvi
Kirkkolaiva	5.10.2016	Kemi-Tornio
Kirkkotie		Joensuu
Kirkonmäki		Hyvinkää
Kirkonportti	11.10.2016*	Lempäälä
Kirkonseutu	29.10.2016	Asikkala, Heinola, Hollola, Kärkölä ja Lahti
Kotikirkko		Hämeenlinna-Vanaja
Kotiviesti		Varkaus
Lakeuden risti		Seinäjoki
Lilja		Turku, Kaarina
Lohkare		Lohja
Osviitta		Kotka-Kymi
Polku	20.10.2016	Mikkeli
Porin Kirkkosanomien	28.10.2016	Pori
Pääsky	2.11.2016	Rovaniemi
Rauhan Tervehdys	6.10.2016	Oulu
Risteys		Kouvola
Seurakuntalehti		Kajaani
Seurakuntasanomat	21.10.2016	Salo
Seurakuntatervehdys		Lappeenranta
Seurakunta uutiset		Savonlinna
Silta	2.11.2016	Tampere
Vakka		Vihti
Valomerkki	11.10.2016	Helsinki

2) Muut kristilliset julkaisut

JULKAISU	JULKAISTU	SEURAKUNTA / YHDISTYS
Aamun koitto	21.11.2016	Karjalan hiippakunta & PSHV
Elysanomat		Evankelinen lähetysyhdistys
Elämä		Suomen Raamattuopisto
Fides	11.11.2016	Katolinen hiippakuntalehti
Hengellinen Kuukauslehti	Ei julkaistu	Herättäjä-yhdistys

Kotimaa	6.10.2016	Valtakunnallinen
KY (Kodin Ystävät)		Suomen Baptistikirkko
Lähtettäjä	Ei julkaistu	Uusheräys ry
Länsi-Suomen Herännäis-lehti		Länsi-Suomen Rukoilevaisten yhdistys ry
Nyky aika	3.10.2016*	Suomen adventtikirkko
Näky magazine		
Ortodoksiviesti		Helsingin ort. hiippakunta
Paimen~Sanomat	?	Oulun ort. hiippakunta
Päivämies	Ei julkaistu	Suomen Rauhanyhdistysten keskusyhdistys
Rauhan Sana		Lähetysyhdistys Rauhan Sana
Rauhan Sanomia		Suomen Metodistikirkko
Rauhan Side	Ei julkaistu	Esikoislestadiolaiset ry
Ristin voitto	20.10.2016	Suomen helluntaiherätys
Sana	?	Kansan Raamattuseura
Sanansaattaja	6.10.2016	Suomen Luterilainen Evankeliumiyhdistys
Sotahuuto		Pelastusarmeija
Suomen Viikkolehti	26.10.2016	Suomen Vapaakirkko
Uusi Tie	nro 43/2016	Suomen Evankelisluterilainen Kansanlähetys

3) Mielensterveysyhdistykset

JULKAISU	JULKAISTU	YHDISTYS
Labyrintti		FinFami Mielensterveysomaisten Keskusliitto
Mielensterveys		Suomen Mielensterveysseura
Revanssi	nro 6/2016	Mielensterveyden keskusliitto
Surunauha	13.10.2016** 7.11.2016*	Surunauha ry

4) Maakuntalehdet

JULKAISU	JULKAISTU	ALUE
Aamulehti		Pirkanmaa
Etelä-Saimaa		Etelä-Karjala
Etelä-Suomen Sanomat		Päijät-Häme
Helsingin Sanomat		Uusimaa
Hämeen Sanomat	?	Kanta-Häme
Ilkka	16.10.2016	Etelä-Pohjanmaa
Kainuun Sanomat		Kainuu
Kaleva	Ei julkaistu	Pohjois-Pohjanmaa

Karjalainen	Julkaistu, päivämäärä ei tiedossa	Pohjois-Karjala
Keskipohjanmaa		Keski-Pohjanmaa
Keskisuomalainen		Keski-Suomi
Kouvolan Sanomat		Kymenlaakso
Lapin Kansa	12.10.2016** *	Lappi
Länsi-Savo		Etelä-Savo
Pohjalainen	Julkaistu, päivämäärä ei tiedossa	Pohjanmaa
Satakunnan Kansa		Satakunta
Savon Sanomat	29.10.2016	Pohjois-Savo
Turun Sanomat		Varsinais-Suomi

5) Facebook-ryhmät

RYHMÄN NIMI	JULKAISTU	RYHMÄN OSOITE
Itsemurhaa yrittäneiden läheisille	30.11.2016	https://www.facebook.com/groups/imyrittelaheiset/
Itsemurhalle lapsenlapsensa menettäneet	30.11.2016	https://www.facebook.com/groups/ilmlapsenlapsi/
Itsemurhalle lapsensa menettäneet	30.11.2016	https://www.facebook.com/groups/ilmlapset/
Itsemurhalle lapsensa menettäneet isät	30.11.2016	https://www.facebook.com/groups/Ilm.lastenisat/
Itsemurhalle läheisensä alle 24-vuotiaana menettäneet	30.11.2016	https://www.facebook.com/groups/ilmalle20/
Itsemurhalle puolisonsa menettäneet	30.11.2016	https://www.facebook.com/groups/impuoliso/
Itsemurhalle sisaruksensa menettäneet	30.11.2016	https://www.facebook.com/groups/ilmsisarukset/

* julkaistu verkkosivuilla

** julkaistu Facebook-sivuilla

*** julkaistiin lisäksi Pohjolan Sanomissa

LIITE 5: LISÄTIETOPYYNTÖ KIRJEIDEN LÄHETTÄJILLE

Tervehdys!

Joensuussa 9.1.2017

Olette vastannut syksyn aikana itsemurhaa ja itsemurhayritystä käsittelevään aineistonkeruuseen. Ensinnäkin: Suuri kiitos! Vastauksia tuli määräaikaan mennessä 155 kappaletta. Kiitän luottamuksesta ja aiheeseen paneutumisestanne. Tästä se työ minun osaltani vasta alkaakin!

Toiseksi: Tilastointi on olennainen osa pro gradu -tutkielmaa. Siksi pyytäisinkin, että tarkentaisitte kirjoitustanne vastaamalla vielä muutamaa teitä ja itsemurhaa tai sen yritystä koskevaan taustatietokysymykseen. Pyydän, että lähettäisitte vastauksenne joko postitse tai sähköpostitse allaoleviin osoitteisiin viimeistään 1.2.2017 mennessä. Kiitos vaivannäöstänne!

Sydämellisesti kiittäen ja hyvää uutta vuotta 2017 toivottaen

Jenni Tabell

Itä-Suomen yliopisto

Teologian osasto

PL 111

80100 JOENSUU

Sähköposti: jetabell@student.uef.fi

KIRJOITA ITSEMURHASTA JA USKOSTA

1. ITSEMURHAN TEHNEEN TAI ITSEMURHAA YRITTÄNEEN TAUSTATIEDOT

1A. Itsemurhan tai itsemurhayrityksen tapahtumavuosi _____

1B. Itsemurhan tekijä tai yrittäjä oli iältään _____

1C. Itsemurhan tekijän tai yrittäjän sukupuoli _____

1D. Itsemurhan tekijän tai yrittäjän siviilisäätö _____

1E. Maakunta, jossa itsemurhan tekijä tai yrittäjä asui _____

1F. Asuinympäristö, jossa itsemurhan tekijä tai yrittäjä asui (suuri kaupunki, pieni tai keskikokoinen kaupunki, pienempi taajama tai kunta, maaseutu)

1G. Koulutusaste, jonka itsemurhan tekijä tai yrittäjä oli suorittanut tai oli suorittamassa

1H. Ammattiryhmä, johon itsemurhan tekijä tai yrittäjä kuului

1I. Uskonnollinen yhteisö, johon itsemurhan tekijä tai yrittäjä kuului tai joka kuvaa hänen uskonnollista vakaumustaan

2. VASTAAJAN TAUSTATIEDOT

2A. Syntymävuosi _____

2B. Sukupuoli _____

2C. Siviilisääty _____

2D. Uskonnollinen yhteisö, johon kuulut _____

2E. Maakunta _____

2F. Asuinympäristö (suuri kaupunki, pieni tai keskikokoinen kaupunki, pienempi taajama tai kunta, maaseutu) _____

2G. Koulutusaste _____

2H. Ammattiryhmä _____

2I. Oletteko saaneet kriisiapua itsemurhan tai itsemurhayrityksen jälkeen? Millaista?

2J. Kirjeessä mainitsemanne oma nimenne tai nimimerkkinne (vastauslomakkeen ja vastauksen yhdistämistä varten)

Minua saa haastatella tutkimuksenteon yhteydessä. _____ kyllä

_____ ei

LIITE 6: VASTAAJAT

	NIMI-MERKKI	(O)MAINEN / (Y)RITTÄ-NYT	IKÄ	USK. YHT. ENNEN	USK. YHT. JÄLKEEN (jos muutui)	ETÄISYYS TA-PAHTUNEESTA
1.	Aamu	O*	60 v.	EVL		6-10 vuotta
2.	Aila	O	58 v.	HEL		21-30 vuotta
3.	Eemeli	Y	80 v.	EVL		yli 30 vuotta
4.	Eeva	O*	58v.	HEL		21-30 vuotta
5.	Eini	Y*	48 v.	EVL	ORT	21-30 vuotta
6.	Elena	O	32 v.	-	EVL	alle vuosi
7.	Elisa	O	24 v.	EVL		11-20 vuotta
8.	Emilia	Y*	17 v.	EVL		1-5 vuotta
9.	Essi	O	59 v.	EVL		11-20 vuotta
10.	Helga	Y	73 v.	EVL		yli 30 vuotta
11.	Heli	Y*	33 v.	HEL		1-5 vuotta
12.	Hellevi	O**	68 v.	HEL	EVL	6-10 vuotta
13.	Hilma	O*	34 v.	EVL		alle vuosi
14.	Iida	O	29 v.	EVL	ei kuulu	11-20 vuotta
15.	Iiro	Y*	64 v.	EVL		21-30 vuotta
16.	Iisa	Y*	46 v.	EVL		1-5 vuotta
17.	Ilkka	O	63 v.	EVL (ei uskonut)		11-20 vuotta
18.	Inka	O	29 v.	EVL		1-5 vuotta
19.	Irene	O	22 v.	EVL		6-10 vuotta
20.	Jaana	O	27 v.	EVL		6-10 vuotta
21.	Jani	O*/Y*	40 v.	-	Kristitty	ei tiedossa
22.	Jutta	O	64 v.	-	Kristitty	yli 30 vuotta
23.	Kaarina	O*/**	71 v.	EVL		21-30 vuotta
24.	Katariina	O	70 v.	-	EVL (evan- kelinen)	yli 30 vuotta
25.	Kirsi	O	69 v.	EVL		11-20 vuotta
26.	Lahja	O	49 v.	EVL		21-30 vuotta
27.	Leena	O	33 v.	EVL		1-5 vuotta
28.	Lilli	O	77 v.	EVL		alle vuosi
29.	Maarit	O	62 v.	EVL	EVL (ei usko)	11-20 vuotta
30.	Marjukka	Y	42 v.	EVL		11-20 vuotta
31.	Markku	O	41 v.	EVL		6-10 vuotta
32.	Mika	O/Y	57 v.	-	EVL (vanhoillis- lestadiolai- nen)	yli 30 vuotta
33.	Netta	O	52 v.	EVL		6-10 vuotta
34.	Niina	O	53 v.	EVL	ei kuulu	6-10 vuotta
35.	Ninni	Y	60 v.	EVL		11-20 vuotta
36.	Nuutti	Y	25 v.	ORT		1-5 vuotta
37.	Onerva	O*	65 v.	HEL	ei kuulu	yli 30 vuotta
38.	Paavo	O	54 v.	HEL		11-20 vuotta
39.	Raisa	Y*	53 v.	Kristitty		1-5 vuotta
40.	Reetta	Y*	45 v.	EVL		6-10 vuotta
41.	Saaga	O	26 v.	EVL		6-10 vuotta
42.	Sinikka	O	36 v.	EVL		1-5 vuotta
43.	Sirpa	Y	42v.	ei kuulu		alle vuosi
44.	Taija	O	56 v.	HEL	VAP	1-5 vuotta
45.	Taimi	O	-	Kristitty		1-5 vuotta
46.	Tanja	O	28 v.	ei kuulu	EVL	6-10 vuotta

47.	Taru	O**	31 v.	EVL		1-5 vuotta
48.	Tiina	Y	25 v.	EVL		alle vuosi
49.	Ulla	O	60 v.	EVL		1-5 vuotta
50.	Ulpu	O*	72 v.	EVL		6-10 vuotta
51.	Valma	O*	52 v.	EVL		6-10 vuotta
52.	Veera	Y	57 v.	HEL		6-10 vuotta
53.	Viivi	Y	54 v.	HEL	VAP	yli 30 vuotta

* yhden ihmisen useita yrityksiä (ja itsemurha)

** useamman kuin yhden ihmisen itsemurha tai sen yritys